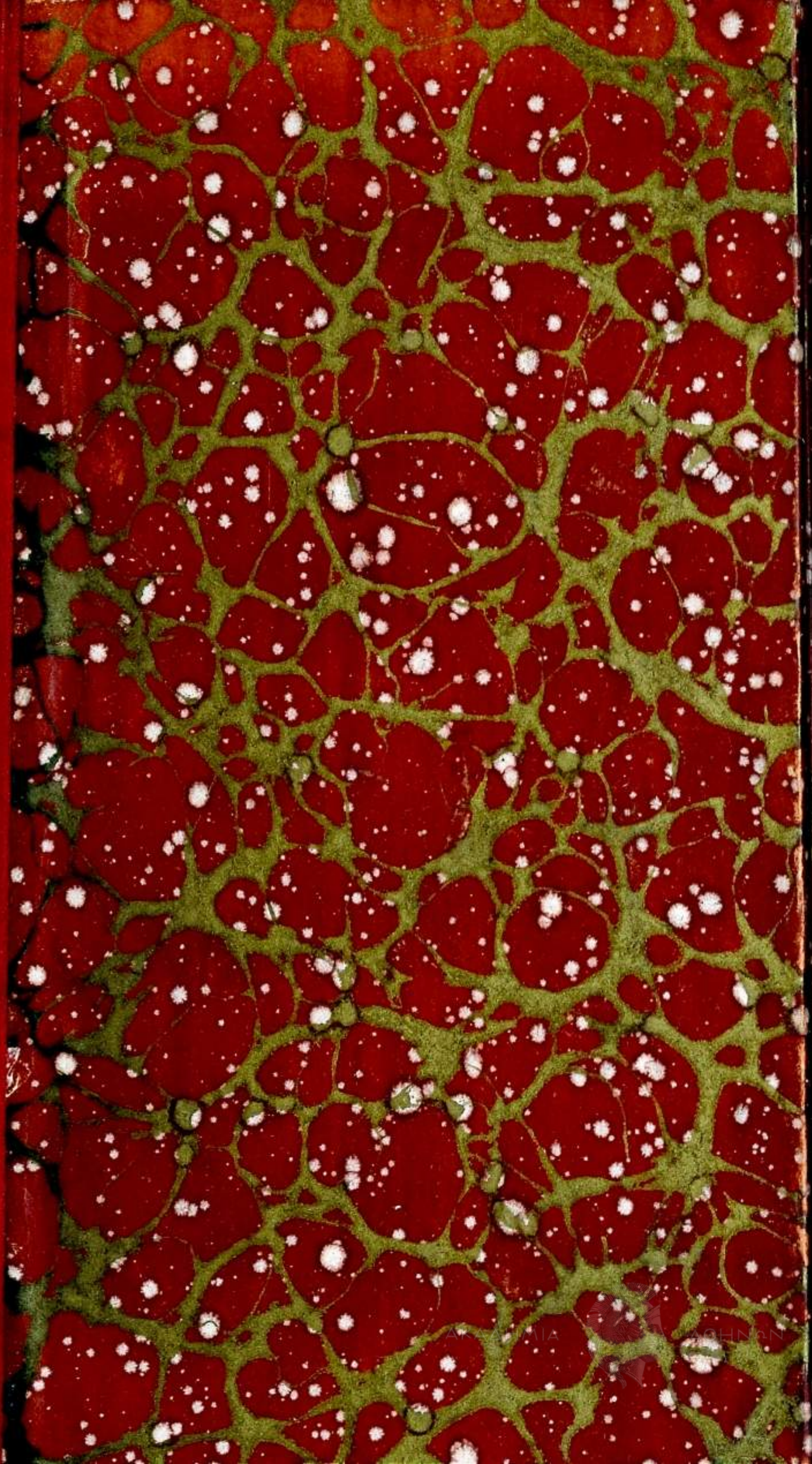

ΕΙΡΗΝΗ Η ΑΘΗΝΑΙΑ

ΑΥΤΟΚΡΑΤΕΙΡΑ ΡΩΜΑΙΩΝ.

769—802.

ΜΕΡΟΣ Α΄.

769—788

ΜΕΤΑ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΠΕΙΩΝ ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΟΜΑΧΙΑΣ

726—775

“ΕΝΑΙΣΙΜΟΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗ”

ΙΩΑΚΕΙΜ Δ. ΦΟΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΔΙΑΚΟΝΟΥ

ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ

ΚΑΙ ΔΙΔΑΚΤΟΡΟΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ.

ΕΝ ΛΕΙΨΙΑ,

ΤΥΠΟΙΣ Γ. ΔΡΟΥΓΟΥΛΙΝΟΥ

LIPSIAE

APUD THEOD. STAUFFERUM

1887

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΝ

Vom Verfasser (Chios) überreicht.

Εξ οχλοῦ Νικαίου βασιλῆος Ἀνδρόνικου
μὴ βαδύτατον οὐ βαρυνεῖ
ὁ γράφων.

ΕΙΡΗΝΗ Η ΑΘΗΝΑΙΑ

ΑΥΤΟΚΡΑΤΕΙΡΑ ΡΩΜΑΙΩΝ

ΕΙΡΗΝΗ Η ΑΘΗΝΑΙΑ

ΛΕΥΚΟΠΑΤΡΙΣ ΠΕΤΡΑΡΧΟΥ

ΕΙΡΗΝΗ Η ΑΘΗΝΑΙΑ

ΑΥΤΟΚΡΑΤΕΙΡΑ ΡΩΜΑΙΩΝ.

769—802.

ΜΕΡΟΣ Α΄.

769—788

ΜΕΤΑ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΠΕΙΩΝ ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΟΜΑΧΙΑΣ

726—775

“ΕΝΑΙΣΙΜΟΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗ”

ΙΩΑΚΕΙΜ Δ. ΦΟΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΔΙΑΚΟΝΟΥ

ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ
ΚΑΙ ΔΙΔΑΚΤΟΡΟΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ.

ΕΝ ΛΕΙΨΙΑΙ

ΤΥΠΟΙΣ Γ. ΔΡΟΥΓΟΥΛΙΝΟΥ

LIPSIAE

APUD THEOD. STAUFFERUM

1887

ΤΩ ΠΡΩΗΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΙΩΑΚΕΙΜ Γ΄.

ΤΩ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΤΩ ΚΑΙ ΘΕΙΟΤΑΤΩ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ

ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΕΡΑΣΤΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΤΗ

ΕΥΛΑΒΩΣ ΚΑΙ ΕΥΓΝΩΜΟΝΩΣ

ΑΝΑΤΙΘΕΤΑΙ

ΤΩΙ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΙ.

Τὸ ἔργον μου: Εἰρήνη ἢ Ἀθηναία, αὐτοκράτειρα Ῥωμαίων
769—802, ἐξ ἐννέα συνίσταται κεφαλαίων, τῶνδε:

Α'. Εἰσαγωγή. Πολιτικάι συνέπειαι τῆς Εἰκονομαχίας
726—75.

Β'. Εἰρήνη ἢ Ἀθηναία ἐπὶ Κωνσταντίνου Ε'. καὶ Λέοντος Δ'.
769—80.

Γ'. Εἰρήνη ἢ Ἀθηναία ἐπὶ Κωνσταντίνου ΣΤ'. 780—90.

Δ'. Εἰρήνη ἢ Ἀθηναία καὶ ἡ Ἐκκλησία 784—87.

Ε'. Εἰρήνης καὶ Μ. Καρόλου ἀγὼν περὶ Ἰταλίας 786—88.

ΣΤ'. Εἰρήνης καὶ Κωνσταντίνου Στ'. ἀγὼν περὶ ἀρχῆς 788—90.

Ζ'. Μονοκρατορία Κωνσταντίνου ΣΤ'. 790—97.

Η'. Καρόλου ἀγῶνες κατὰ τῆς Ῥωμαίων Αὐτοκρατορίας
792—94.

Θ'. Μονοκρατορία Εἰρήνης τῆς Ἀθηναίας καὶ καθαίρεσις
797—802.

Τούτων τὰ πρῶτα πέντε ἐπιμελέστερον ἐπεξεργασάμενος,
ὑπέβαλον τῇ Φιλοσοφικῇ Σχολῇ τοῦ ἐν Ἰένῃ Πανεπιστημίου
ὡς ἐναίσιμον διατριβήν. Καὶ ὥφειλον μὲν, ἐπὶ τῇ θάσει αὐτῆς,
ὡς εἶχεν ἐγκριθείσης, διδάκτωρ τῆς Φιλοσοφίας ἀναγορευθεὶς, τὸ
ὅλον τύποις ἐκδοῦναι· τὸ πολὺ μέντοι τῆς δαπάνης (ἐκ πεντε-

καίδεκα γὰρ ὡς ἔγγιστα ἔμελλε συνίστασθαι τυπογραφικῶν φύλλων), ἠνάγκασέ με ἐξαιτήσασθαι παρὰ τῆς αὐτῆς Σχολῆς ἐπιτρέψαι μοι, ὅπως μέρος μόνον τῶν πέντε κεφαλαίων ἐκτυπώσω.

Καὶ δὴ τούτου τυχὼν, δι' ὃ καὶ μυρίας ὁμολογῶ τῇ τε Σχολῇ καὶ τῷ σοφῷ Βυζαντινολόγῳ κυρίῳ Ἑρρίκῳ Γέλζερ, τῷ σεβαστῷ μοι διδασκάλῳ, χάριτας, ἐκδίδωμι κατωτέρω δύο κεφάλαια, τὸ Β' καὶ Γ'. ἐλπίζων ὅτι καὶ ἡ τοῦ λοιποῦ ἐκδοσις τάχιστα ἐπακολουθήσει.

Ἐν Λειψία, τῇ 25. Μαρτίου 1887.

ΙΩΑΚΕΙΜ Δ. ΦΟΡΟΠΟΥΛΟΣ.

ΕΙΡΗΝΗ Η ΑΘΗΝΑΙΑ

ΕΠΙ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Ε'. ΚΑΙ ΛΕΟΝΤΟΣ Δ'.

769—780.

§ 15. Ἀπὸ τοῦ 751 συνεβασίλευε Κοπρωνύμῳ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Λέων Δ'. ὁ ἐκ τῆς Χαζάρας Εἰρήνης (δι' ὃ καὶ Χάζαρος) γεννηθεὶς αὐτῷ ἐν ἔτει 750¹. Τετραετὴς ἦχθη εἰς τὸν ναὸν τῶν Βλαχερνῶν πρὸς κύρωσιν τῆς ψευδεσδόμης συνόδου τοῦ 754², ἔκτοτε δὲ αὐτόπτης γινόμενος μάρτυς τῶν Κοπρωνυμείων διωγμῶν, ἐπαιδεύετο πρὸς τὴν θρησκείαν τοῦ τοκέως. Δεκαπενταετὴ ἡβουλήθη Κοπρώνυμος συζευξαι αὐτῷ τὴν τοῦ ῥηγὸς τῶν Φράγκων Πιπίνου θυγατέρα, ἀλλὰ τούτου, ὡς ἔφθην εἰπὼν³, ἀρνησαμένου, μετεπέμψατο ἐν ἔτει 769 καὶ συνέζευξεν αὐτῷ, μήπω τὸ εἰκοστὸν τῆς ἡλικίας συμπληρώσαντι, Εἰρήνην τὴν ἐξ Ἀθηνῶν. Ἦν ἄρ' Ἀτθίς ἡ νέα αὐτοκράτειρα, καὶ τοῦτό ἐστι βέβαιον⁴. Πλὴν μέντοι τούτου οὐκ ἴσμεν τὰ τοῦ ἰδιωτικοῦ

1 Θεοφάνους Χρονογραφ. ἔκδ. Βόνν. σελ. 631. 657. 658. Νικηφόρου Χρονογραφ. ἀπὸ τῆς Μαυρικίου βασιλείας· ἔκδ. Βόνν. σελ. 66. 72. 73. — 2 Mansi Acta Conciliorum Vol. XIII. 352. πρὸς. Walch Historie der Ketzereien Vol. X. 309. — 3 Ἰδε Εἰσαγωγῆς § 13 σημ. 196. — 4 Θεοφ. 697: “εἰσῆλθεν Εἰρήνη ἐξ Ἀθηνῶν ἐλθοῦσα”. Νικηφόρου Χρονογραφικὸν Σύγγραμμα (ἐν τῇ τῆς Γ. Συγκέλλ. Χρονογραφ. ἔκδ. Βόνν. σελ. 757.) § ὅσαι γεγόνασιν Αὐγοῦσται: “Εἰρήνη ἡ Ἀθηναία”. Γεωργίου μοναχοῦ (ἁμαρτωλοῦ) Χρονικὸν ἔκδ. de Muralt σελ. 654: “εἰσελθούσης Εἰρήνης τῆς ἐξ Ἀθηνῶν” καὶ ἐν σελ. 661: “βασιλεία Εἰρήνης τῆς ἐξ Ἀθηνῶν”. Γεωργ. Κεδρηνοῦ Χρονογραφ. ἔκδ. Βόνν. τόμ. II. σελ. 17: “ἦλθεν Εἰρήνη ἐξ Ἀθηνῶν”. Ζωναρᾶ

δίου τοῦ ἐξόχου τούτου τῆς ὀγδόης ἑκατονταετηρίδος γυναιίου. Οὔτε πότε ἐγεννήθη, οὔτε ἐκ τίνων καὶ ὁποίων καὶ ὅπως καλουμένων, ὡς καὶ οὐδ' ὅπως ἐπαιδεύθη ἔχομεν τι εἰπεῖν· οἱ μὲν γὰρ σύγχρονοι αὐτῇ σιγῶσιν ὅλως, ἀποφάνσεις δέ τινων νεωτέρων πάνυ ἀδάσιμοί εἰσιν⁵. Ἀλλ' οὐδ' εἰ ἀρχῇθεν ὠνομάζετο Εἰρήνη τυγχάνει βέβαιον. Ναὶ μὲν ὁ ἀρχαιότατος τῶν τὰ κατ' αὐτὴν ἱστορούντων Θεοφάνης οὕτως ὀνομαζομένην εἰσάγει αὐτὴν εἰς Βυζάντιον⁶. Ζωναρᾶς ὅμως, ὃς πρὸς τῷ Θεοφάνει καὶ ἄλλαις ἐχρήσατο πηγαῖς⁷, θέλει τὴν ἐξ Ἀθηνῶν γυναῖκα ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐν τῷ στέφεσθαι αὐτὴν Αὐγούσταν ὀνομασθῆναι Εἰρήνην. “Ὁ Κοπρώνυμός, φησιν, ἡγάγετο τῷ υἱῷ αὐτοῦ γυναῖκα ἐξ Ἀθηνῶν, στέψας αὐτὴν Αὐγούσταν καὶ καλέσας Εἰρήνην”⁸. Τοῦτο δέ, εἰ μὴ προῆλθεν ἐκ συγχύσεως πρὸς τὸ τῆς Χαζάρας ἡγεμονόπαιδος, ἣν μεταπεψάμενος ἐν ἔτει 732—3 (ἀ. Ἰνδικτ.) Λέων ὁ Ἰσαυρος καὶ “Χριστιανὴν ποιήσας ὠνόμασεν Εἰρήνην” καὶ ἔξευξε Κοπρώνυμ⁹, οὗ μνημονεύει ἄλλως καὶ Ζωναρᾶς¹⁰, οὐ φαίνεται μοι ἀπίθανον. Ἴσως γὰρ τὸ ὠθῆσαν Ἰσαυρον ὀνομάσαι τὴν Χαζάραν ἐν τῷ βαπτίσματι “Εἰρήνην”, οὐκ ἄλλως, αὐτὸ τοῦτο ὠθῆσε καὶ Κοπρώνυμον ὀνομάσαι τὴν Ἀθηναίαν ἐν τῷ στέφεσθαι τῷ αὐτῷ ὀνόματι. Ἀμφότεροι οὗτοι οἱ βασιλεῖς διαρκῶς κατὰ τοῦ ὑπηκόου μαχόμενοι, ἐστεροῦντο εἰρήνης καὶ ἐπόθουν ταύτης τυχεῖν καὶ ὀνόματι μόνον· ἐγένοντο δὲ αἱ μετονομασίαι ἐν τῇ ἀκμῇ τῶν διωγμῶν. Ἀλλως τε καὶ ἐν τῇ ὀγδόῃ ἑκατονταετηρίδι τρία ἔχομεν παραδείγματα

Χρονικὸν Βιβλ. XV. § 8: “ἡγάγετο γυναῖκα ἐξ Ἀθηνῶν”. Ὅλως ἄπορον δὲ τὸ ὅτι ἀβεβαίαν ἡγεῖται τὴν πατρίδα αὐτῆς Ranke ἐν Weltgeschichte, V. 2, 88. — 5 Gibbon, φέρ' εἰπεῖν, “Roman Empire” κεφ. 48 θέλει αὐτὴν an orphan seventeen years old, τουτέστιν “ὀρφανὴν δεκαεπταετίδα”. Ἀλλὰ τὸ μὲν πρῶτον βέβαιόν ἐστι· λέγει γὰρ Εἰρήνη τῷ καθαιρέτῃ αὐτῆς Νικηφόρῳ Θεοφ. 741: “Θεὸν ἡγοῦμαι τὸν πρὶν ὀρφανευθεῖσαν ὑψώσαντά με”. τὸ δεύτερον μέντοι ἄγνωστον πόθεν ληφθέν. Ἐπ' ἰσῆς Σπυρίδων Ζαμπέλιος, Βυζαντιναὶ Μελέται σελ. 357: “Θυγατέρα λογίου ἀνδρός, ἐνὸς τῶν τελευταίων κρίκων τῆς μακρᾶς ἀλύσεως τῶν φιλοσόφων”, ἔπερ ἄνευ παραπομπῆς εἰς τὴν ἐξ ἧς ἡντληταὶ ἀφανῆ πηγὴν οὐδεμίαν ἀξίαν κέκτηται. — 6 Ἰδε σημ. 4. — 7 Ἰδ. τὸ Προοίμιον αὐτοῦ § 6'. περὶ δὲ τῶν πηγῶν καὶ τῆς ἀξιοπιστίας αὐτοῦ Hinsch, Byzantin. Studien 377—96. — 8 Χρονικὸν Βιβλ. XV. § 8. — 9 Θεοφ. 631. — 10 Χρονικὸν XV. § 4.

μυτονομασίας ἐν τῷ στέφεσθαι: τὸ τοῦ Βαρδάνου ὀνομασθέντος Φιλίππου· τὸ τοῦ Ἀρτεμίου ὀνομασθέντος Ἀναστασίου, καὶ τὸ τοῦ Βασιλείου ἐν Σικελίᾳ Τιβερίου¹¹. Οὐκοῦν οὐχ ὁ χρόνος μόνον τῆς γεννησεως, οἱ γεννήτορες καὶ ἡ κοινωνικὴ τάξις καὶ ἡ ἀγωγή, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀρχικὸν τῆς Εἰρήνης ὄνομα ἀγνοεῖται.

§ 16. Εἰρήνη ἦν ἐξ Ἑλλάδος, ἐκ τῆς χώρας δηλονότι ἐκείνης, ἡ πρώτη μετὰ τὴν βασιλεύουσαν ἐπανεστὴ Ἰσαύρῳ καὶ ὀρθόδοξον ἐκλεξαμένη αὐτοκράτορα — τὸν Κοσμᾶν — ἐξεστράτευσε καθαιρέσουσα τὸν αἰρεσιάρχην¹². Τοῦτο δὲ καὶ εἰ μὴ ἤρκει ἀφ' ἑαυτοῦ δηλῶσαι τὸ περὶ τῆς αἰρέσεως φρόνημα τῆς Εἰρήνης, μέγα ἂν ἐνισχύετο ὑπὸ τῆς μαρτυρίας Μιχαήλ τοῦ βιογράφου Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου, διαρρήδην λέγοντος ὅτι Εἰρήνη “πάλαι τοὺς κακοδόξους [Εἰκονομάχους] ἐμυσάττετο”¹³. Ἡ πεποίθησις δ' αὕτη ἤγαγε πάντως δῆπου Κοπρώνυμον εἰς τὸ ἐπιβαλεῖν αὐτῇ ὄρκον, ἴσως πρὸ τῆς στέψεως, “τοῦ μὴ προσκυνῆσαί ποτε εἰκόνας” ὅπερ ἐπεισόδιον, καίπερ ὑπὸ μόνου Κεδρηνοῦ¹⁴ — μεταγενεστέρου Χρονογράφου — ἱστορούμενον, οὐκ ἀπορρίψιμον, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ἔνεκα τῆς βαθείας σιγῆς τῶν προσχεσμάτων τῇ Εἰκονομαχίᾳ Θεοφάνους, Νικηφόρου, Θεοδώρου Στουδίτου καὶ Γεωργίου μοναχοῦ. Ἀμα γὰρ ἀναλογίσηται τις τὴν Κοπρώνυμου πρὸς τὸ ὀρκίζεσθαι κλίσιν καὶ τὸ ὅτι καὶ παρὰ τῶν πατριαρχῶν αὐτῶν, τῶν ἐπισκόπων καὶ τοῦ λαοῦ ἀπῆται τὸν τοιοῦτον ὄρκον¹⁵, εὐλόγως ἀπορήσει, εἰ οὐχ οὕτως ἐγένετο καὶ ἐπὶ τῆς αὐτοκρατείας αὐτῆς. Τὸ ὅτι δ' ἡ Χαζάρα Εἰρήνη οὐ συνυπήχθη τῇ Εἰκονομαχίᾳ, ἀλλὰ “μυηθεῖσα τὸ δόγμα τὸ εὐσεβὲς ἔμεινεν ἀμετάτρεπτος” καὶ

11 Θεοφ. 580. 588. 611—12. Νικηφ. 52. 55. 61. Πρὸ τῆς Εἰρήνης Ἰουστίνος Α'. (518—27) Λουπικίαν τὴν ἰδίαν γαμετὴν Εὐφημίαν ἐν τῇ στέψει μετωνόμασε· Ζωναρ. XIV. 5. Ἰνὼ δὲ ἡ Τιβερίου Β'. (578—82) ὁμόζυξ ἐν τῷ στέφεσθαι Αὐγούστα ὑπὸ μὲν τῶν Πρασίνων Ἑλένη, ὑπὸ δὲ τῶν Βενέτων Ἀναστασία ἐκλήθη. Ἰωάννου ἐπισκ. Ἐφέσου Χρονικὸν III. 9. πρβλ. Θεοφ. 384. — 12 Θεοφ. 623. Νικηφ. 64—65 καὶ ἀνωτ. § 2. — 13 Βίος § δ'. Migne, Patrol. Graeca Vol. 99, σελ. 120. — 14 Χρονικὸν II. 19: “τὴν δὲ γυναῖκα αὐτοῦ — Εἰρήνην — ἐξουδένωσεν εἰπὼν (ὁ Χάζαρος· ἴδ. κατωτ. § 25): οὕτως ὥμοσας τῷ πατρί μου τῷ βασιλεῖ ἐπὶ τῶν φρικτῶν . . . τῆς πίστεως μυστηρίων;” — 15 Θεοφ. 695. Νικηφ. 81—82.

δὴ καὶ “ἤλεγχε τὴν δυσσεβειαν τῶν Εἰκονομάχων”¹⁶ οὐ παραβλάπτει ποσῶς τὴν Κεδρηνοῦ ἐναντίαν περὶ τῆς Ἀθηναίας μαρτυρίαν. Ἦτοι γὰρ Ἰσαυρος καὶ Κοπρώνυμος οὐκ ἐβίασαν ἐκείνην αἰρετίσαι φόβῳ τοῦ πατρὸς αὐτῆς, τοῦ κραταιοῦ τῶν Χαζάρων δυνάστου, ἢ διὰ τὸ ἀποθανεῖν αὐτὴν πολὺ πρὸ τοῦ ἀπαιτεῖν Κοπρώνυμον παρὰ πάντων τὸν τοιοῦτον ὄρκον, καὶ δὴ πρὸ τῆς ψευδεβδόμης συνόδου¹⁷. Ὡστε ἡ Ἀθηναία Εἰρήνη ὤμοσεν, ὡς ἔμοιγε δοκεῖ, ὅτι οὐ προσκυνήσει εἰκόνας, τηρήσει δηλονότι τοὺς νόμους τῆς Αὐτοκρατορίας, ἧς ἐκέκλητο βασίλισσα, καὶ οὕτως ἐξ Ἱερείας εἰσῆλθε πομπωδῶς τῇ α΄. Νοεμβρίου τῆς ἡ΄ Ἰνδικτιῶνος (769) εἰς ΚΠ καὶ ἐν μηνὶ δυσὶν ἐμνηστεύθη, ἐστέφθη Αὐγούστα καὶ συνήφθη γαμικῶς Λέοντι Δ΄. ᾧ μετὰ τρισκαίδεκα μῆνας ἔτεκε Κωνσταντῖνον τὸν ΣΤ΄.¹⁸

§ 17. Μετὰ τὸν Εἰρήνης γάμον Κοπρώνυμος ἐξ ἑνὸς ἐζήσεν ἔτη, καθ’ ἃ οὐδεὶς μὲν θρησκευτικὸς διωγμὸς ἐγένετο ἐν Βυζαντίῳ, οἱ ἐντεῦθεν ὅμως μικρὸν πρότερον φυγόντες μοναχοί, οἱ μὲν εἰς Ἰταλίαν καταφυγόντες εὐμενέστατα ὑπὸ τῶν παπῶν προσελαμβάνοντο καὶ ἐν ἰδίαις ἀπεκαθίσταντο μοναῖς¹⁹, οἱ δ’ ἐν ταῖς ἐπαρ-

¹⁶ Θεοφ. 631. Ζωναρ XV. § 4. — ¹⁷ Τὸν ὄρκον ἀπῆται τῇ δ΄ Ἰνδικτ. (765—66). Θεοφ. 675. πρβλ. Hefele Conciliengeschichte III. § 339 (ἐκδ. Β΄. σελ. 428) ἢ τῇ ε΄ Ἰνδικτ. (766—67). Νικηφ. 82. πρβλ. Pagi Critica ad Ann. Baronii ann. 765. 1. δηλαδὴ μικρὸν πρὸ τῆς ἐλεύσεως τῆς Ἀθηναίας. Ἡ δὲ Χαζάρα ἐλθοῦσα εἰς ΚΠ καὶ μνηστευθεῖσα τῷ τρισκαίδεκαετεί Κοπρώνυμῳ ἐν ἔτει 732—33, α΄ Ἰνδικτ. Θεοφ. 631. Νικηφ. 66, (ἄγνωστον δὲ πότε συναφθεῖσα αὐτῷ γαμικῶς) ἔτεκεν αὐτῷ Λέοντα Δ΄. 25. Ἰανουαρ. 750, γ΄ Ἰνδικτ. Θεοφ. 657. Νικηφ. 72. Ὡς δὲ φαίνεται ἀπεθίω ταχὺ μετὰ τὸν τοκετόν. Τάσσει γὰρ Νικηφόρος 73 τῇ ε΄ Ἰνδικτ. 751—52 (ὡς ἐκ τοῦ Θεοφ. 658 ἔστιν ἰδεῖν) τὸν θάνατον “Μαρίας τῆς γαμετῆς αὐτοῦ” δηλ. τῆς δευτέρας γαμετῆς τοῦ Κοπρων., τῆς Εὐδοκίας οὔσης τρίτης, ἣν ἐν ἔτει 769 Ἀπρίλ. α΄ ἔστεψεν Αὐγούσταν, τοὺς δ’ ἐξ αὐτῆς τρεῖς υἱοὺς αὐτοῦ καίσαρας καὶ νοβελισίμους. Θεοφ. 686. Νικηφ. 86. πρβλ. Ζωναρ. XV. § 8. — ¹⁸ Τῇ 3. Νοεμβρ. ἐμνηστεύθη, τῇ 17. Δεκεμβρ. ἐστέφθη καὶ ἐνυμφεύθη Χαζάρῳ, τῇ δὲ 14. Ἰανουαρ. 771 ἔτεκε Κωνσταντῖνον ἰδ. Θεοφ. ἐκδ. de Boor σελ. 444. ἐκδ. Βόνν. 687—88. Νικηφ. 86. — ¹⁹ Baronii Annales Eccl. ann. 761. 15. Pagi Critic. ann. 754. 14. ὁμοίως Βίον Στεφάνου τοῦ Νέου ἐν τοῖς Annalecta Graeca τῶν Mauriner Vol. I. 451. πρβλ. Hefele III. § 337. Ζαμπελίου αὐτόθ. 311—13.

αἰς τῆς Αὐτοκρατορίας ἐγκαταστάντες²⁰ δεινῶς καὶ ὤμῳς ὑπὸ τοῦ Λαχανοδράκοντος κατεδιώκοντο²¹. Ἐνώπιον δὲ Εἰρήνης, θεωμένης ὅτι ἐκ τῆς δημεύσεως τῶν μονῶν εἰσκομιζόμενον χρυσόν²², “ἔγραψε ὁπρώνυμος τῷ Λαχανοδράκοντι εὐχαριστίας λέγων, ὅτι εὖρόν σε ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου, ὅς ποιεῖς πάντα τὰ θελήματά μου”²³. Ἐλευτῶν μέντοι μετ’ οὐ πολὺ ἐν τῷ χελανδίῳ, ἐν τῷ ἐπανέρχεσθαι Ἀλινήρης εἰς ΚΠ μετενόησεν ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις αὐτῷ κατὰ τῆς ἐκκλησίας²⁴ καὶ ἡ μεταμέλεια αὕτη, καὶ εἰ μὴ τὴν τυχὸν εἰλικρινή, πάντως ὅμως, ἅπαξ γνωσθεῖσα, ὑπῆρξεν ὀξύτατον δόρυ νύκτωρ τε καὶ μεθ’ ἡμέραν ἐν ταῖς χερσὶ τῆς εὐγλώττου Ἀθίδος κατὰ Χαζάρου παλλόμενον.

§ 18. Εἰρήνη φαίνεται μέγα παρὰ Χαζάρῳ ἰσχύουσα· τοῦτο δὲ ῥητέον καὶ ἐν τοῖς πολιτικοῖς, οὐ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς μόνοις. Ἐὰν γάρ τις ἀντιπαραβάλλῃ τὴν σοφὴν Χαζάρου πολιτείαν πρὸς τὴν Εἰρήνης βραδύτερον, οὐκ ὀκνήσει δήπου συνομολογήσειν μοι, ὅτι ἐπὶ Χαζάρου Εἰρήνη μόνη ἐκυβέρνησα. “Ὅτι δ’ οὐκ ἀπεμιμήσατο αὕτη τὴν πολιτείαν τοῦ ἀνδρός, ὡς ἂν τις ἀντέλεγε, ὁτλήον γίγνεται ἐκ τοῦ ὅτι, ἅμα ὡς Χάζαρος καὶ Εἰρήνη ἤρισαν πρὸς ἀλλήλους καὶ ταύτης ἀποπεμφθείσης τῶν βασιλείων, μόνος ἐκεῖνος ἐκυβέρνησα ἐπὶ μῆνας ἑξ, ἡ πολιτεία ἔβη κατὰ κρημνῶν ἐν τοῖς ἐπείγουσι τότε πολιτικοῖς καὶ ἐκκλησιαστικοῖς ζητήμασιν, ὡς ὀψόμεθα²⁵. Ἀναμφίβολόν δ’

20 Ὅρα Βίον Στεφάνου αὐτόθι 447. 452. Ζωναρ. XV. § 7. — 21 Θεοφ. 688—90. — 22 Θεοφ. 689. — 23 Θεοφ. 690. — 24 Θεοφ. 693: “Οἰκτρῶς ἐν τῷ χελανδίῳ θνήσκει (14. Σεπτεμβρ. 775) βροῶν καὶ λέγων, ὅτι ζῶν ἔτι πυρὶ ἀσθέστῳ παρεδόθη, τὴν τε ἀγίαν . . . Θεοτόκον ὑμνεῖσθαι ἐξαιτῶν ὁ ἄσπονδος αὐτῆς ἐχθρός”. Νικηφ. 135. Γεωργ. μοναχ. 655. Κεδρην. II. 18. Ζωναρ. XV. § 8. πρὸ βλ. Walch X. 387. — 25 Ὅντως ἡ Χαζάρου πολιτεία τοιαύτη τίς ἐστίν, ὥστε ὁ τὰ καθ’ ἑκάστα εἰδὼς οὐ τολμήσει “ἀσθενοῦς πνεύματος” βασιλέα ἀποκαλέσαι αὐτόν. Ἐπειδὴ δὲ Ἱστορικὸς πολυῖστωρ — Gibbon — οὕτω χαρακτηρίζει τὸν ἄνδρα λέγων κεφ. 48: “Leo the fourth was of a feeble constitution both of mind and body and the principal care of his reign was the settlement of the succession,” ἀδυνατοῦμεν δὲ πιστεῦσαι ὅτι οὐκ ᾔδει τὰ ἐπ’ αὐτοῦ πολιτικὰ γεγονότα, πιστεύομεν ὅτι ἄλλον τινὰ διεώρα κυβερνῶντα σοφῶς τὴν πολιτείαν· διὸ δὴ καὶ οὐκ ὥκνησε μόνον τὴν περὶ διαδοχῆς μέριμναν ἀποδοῦναι αὐτῷ. Τὸν ἄλλον δὲ τοῦτον — τὴν Εἰρήνην δηλ. — οὐκ

ἐστὶν ὅτι ἡ “πάλαι τοὺς κακοδόξους μυσαιτομένη”, ἐπωφελουμένη ἐκ τῆς Κοπρωνύμου προσφάτου μεταμελείας, τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς προσέσχεν ἐν πρώτοις τὸν νοῦν, τὴν εἰρήνην ποθοῦσα καὶ δοκιμάζουσα τῇ ἐσχισμένῃ Ἐκκλησίᾳ βραβεύσασθαι. Ἀλλ’ ὅσον ἂν μὴ ἡμάρτανε τοῦ σκοποῦ εὐστόχως τὴν μετάνοιαν τοῦ πατρὸς κατὰ τοῦ υἱοῦ ἐξακοντίζουσα, πολὺ ἀπεῖχε τοῦ μεταπεῖσαι ἄρδην αὐτὸν καὶ ἰδίας πεποιθήσεις ἔχοντα, καὶ τὸν γεννήτορα σεβόμενον, καὶ τὸν ἐν ΚΠ ἐσμὸν τῶν Εἰκονομάχων εὐλαβούμενον. Διὸ δὴ, μὴ ἀνατρέψας οὗτος τὰ θεσπίσματα πατρὸς καὶ πάππου, ἐκάμμυεν οὐχ ἥττον τὰ ὄμματα πρὸ τῶν ἀντιθέτων πόθων καὶ τῶν περισκεμμένων, εἰ καὶ ἀνατρεπτικῶν, ἐνεργειῶν τῆς σοφῆς Εἰρήνης. Μὴ ἀφείς ἐντελῶς τοῖς λαοῖς, οὓς οἱ δύο πρόγονοι ἐπαχθεστάτους ἐπέβαλον αὐτοῖς φόρους²⁶, ἐξηυμενίσατο οὐδὲν ἥττον τὸ ὑπήκοον “τῇ διανομῇ τοῦ ἐκ τῶν φόρων ἀποταμιευθέντος χρυσίου”²⁷. Μὴ ἀκυρώσας δὲ καὶ τὴν σύνοδον τοῦ 754, οὐκ ἐδίωκε μέντοι τοὺς ταύτην ἀποκηρύττοντας, ἐπέτρεψε δηλαδὴ τοῖς ἀφ’ ἡμίσεως αἰῶνος ἐξωστρακισμένοις διδασκάλοις τῆς τε θύραθεν καὶ τῆς ἐσω γνώσεως νοστήσαι, οἷ, “φωστήρων δίκην τοῖς ἐν ἄστει ἐπιφαινόμενοι”²⁸, τὸ πᾶν μετέβαλον ἐν ἀκαρεῖ χρόνῳ. Ὡς δ’ ἐγένετο τοῦτο ἐν ΚΠ καὶ ἡλικὴ ἐπῆλθε βελτίωσις ἐν τε τῇ θρησκείᾳ καὶ τῇ ἠθικῇ τῶν πολιτῶν ὡς ἄριστα περιγράφεται ὑπὸ Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ περιπύστου Πλάτωνος²⁹. Ὅποσον δ’ ἦσθη ὁ λαὸς τούτοις καὶ ὅποσα ἤλπισεν ἡ Ἐκκλησία ἐκ τῶν νῦν ὑπὸ Χαζάρου προβληθέντων ὀρθοδόξων μητροπολιτῶν³⁰ δῆλον γίγνεται ἐκ

ὠνόμασεν, ὡς τὸ εἶκός, ἀδυνατῶν, συνωδὰ τῷ σχεδίῳ αὐτοῦ, ἐπαινέσαι οὐ μόνον Βυζαντινὴν, ἀλλὰ δὴ καὶ ὀρθόδοξον αὐτοκράτειραν. — 26 Θεοφ. 631. 634—35. — 27 Θεοφ. 695. Γεωργ. μοναχ. 658. — 28 Θεοδώρου Στουδίτου ἐπιτάφιος εἰς Πλάτωνα κεφ. Γ. § 17. Migne Patr. Gr. Vol. 99. — 29 Αὐτόθι § 18. “Πλάτων ἀφ’ οὗ ἐπεδήμησε τοῖς ἐν ἄστει ὅλους οἴκους μετέπλασε καὶ μετεστοιχείωσεν εἰς βίον ἐνάρετον . . . ὅρκον ἐκκόψας . . . καλλωπισμοὺς συστείλας . . . φίλοπτωχίαν ἐμποιήσας . . . πρὸς ἀνάγνωσιν ῥυθμίσας καὶ πρὸς ὀτιοῦν τῶν καλῶν εὖ ἐπανάγων· καὶ ταῦτα ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ, νυκτὸς καὶ ἡμέρας, τληπαθῶν, ἀγρυπνῶν, πεζοπορῶν . . .” — 30 Θεοφ. 695. “ἔδοξεν εὐσεβὴς εἶναι . . . καὶ φίλος τῆς Θεοτόκου καὶ τῶν μοναχῶν, ὅθεν καὶ μητροπολίτας ἐκ τῶν ἀββάδων ἐν τοῖς πρωτίστοις θρόνοις προεβάλετο.” ὁμοίως Γεωργ. μοναχ. 658. Καὶ Πλάτων δ’ αὐτὸς ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ

τῆς προθυμίας λαοῦ τε καὶ στρατοῦ διαρκῶς καὶ ἐπιμόνως παρὰ Χαζάρου ἐξαιτουμένων στέψαι τὸν υἱὸν Κωνσταντῖνον βασιλέα, ὃ καὶ ἐποίησεν³¹.

§ 19. Ἡ μεταβολὴ δὴ αὕτη μεῖζον ἠνέωξε χάσμα μεταξὺ Ὁρθοδόξων καὶ Εἰκονομάχων· ἡ δ' ἐκ τῶν τελευταίων μορφωθείσα ἰσχυρὰ φρατρία δυσμενῶς διακειμένη πρὸς τὰ παρόντα, ἐβουλεύσατο ἐμποδίσαι τὴν προσωτέρω πορείαν τῆς Ἀθίδος. Οἷον δ' ὑπῆρχε μέσον καταλληλότερον τῆς καθαιρέσεως τοῦ δι' οὗ ἐνήργει αὕτη αὐτοκράτορος; Ἡ πρὸς τοῦτο συνωμοσία, ἰθυνομένη ὑπὸ τῶν ἐξ Εὐδοκίας πέντε Κοπρωνυμιδῶν³² “σὺν σπαθαρίοις τισί, στράτορσι καὶ ἄλλοις βασιλικοῖς ἀνθρώποις”³³ ἀνεκαλύφθη ἐν καιρῷ καὶ πρῶτον νῦν — νέον ἐν τοῖς Βυζαντινοῖς Χρονικοῖς, ἐφ' ὅσον ἴσμεν — τῷ λαῷ ἀνετέθη ἀποφήνασθαι περὶ τῶν συνωμοτῶν. Ὁ γὰρ ἰδιαζόντως τοῖς ὅρκοις προσκείμενος Κοπρώνυμος οὐχ ὑστέρησεν ὀρκίσαι τὸν λαὸν “μὴ καταδέχεσθαι μετὰ θάνατον αὐτοῦ ἀδικηθῆναι τὰ τέκνα αὐτοῦ”³⁴. Τίς οὖν ἕτερος ἐδικαιοῦτο δικαίαν ἐξενεγκεῖν περὶ τῆς ἐπιβουλῆς τῶν Κοπρωνυμιδῶν κατὰ τῶν καθεστώτων κρίσιν ἢ ὁ λαός; κληθεὶς οὖν πρὸς τοῦτο εἰς Μαгнаύραν καὶ τὰ καθ' ἑκάστα τῆς ἐπιβουλῆς ἐνωτισάμενος, ἅπαντας ὁμοφώνως ἀπεφήνατο ἐνόχους εἶναι θανάτου³⁵. Ὡς δὲ φαίνεται ἐκ τῆς μετέπειτα πολιτείας τῆς Εἰρήνης, ταύτη,

πατριάρχου Νικήτα (ἴδ. κατωτ.) δέξασθαι τὴν Μητρόπολιν Νικομηδείας, ἀλλ' ἀπεποιήσατο “τὸ ὕψος τῆς ἱερωσύνης δεδιώς ὁ τὴν ἀρετὴν μετέωρος” κατὰ τὸν Στουδίτην αὐτόθ. § 19, ἐξ οὗ δηλοῦται ὅτι οἱ νέοι Μητροπολίται οὐκ ὑπεβάλλοντο τῷ συνήθει ὀρκῷ “τοῦ μὴ προσκυνεῖν εἰκόνας”, ὃ ἐκήρυσσεν ἂν Στουδίτης, εἰ διὰ τοῦτο ἀπεποιήσατο τὴν ἔδραν Πλάτων. Ὡστελίαν σφάλλεται Walch αὐτ. X. 520 ἰσχυρίζομενος, ὅτι οἱ νυνὶ προβαλλόμενοι ἦσαν ἐκ τῶν ἐπὶ Κοπρωνύμου αἰρετισάντων ἀθβάδων. — 31 Θεοφ. 695—97. ἔστεψε δ' αὐτὸν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Πάσχα, 24. Ἀπρίλ. 776. — 32 Ἰδε σημ. 17 ἄνωτ. καὶ 35 κατωτέρω. — 33 Θεοφ. 697. — 34 Θεοφ. 697. — 35 Θεοφ. 697: “οἱ δὲ — ὁ λαὸς — ὁμοθυμαδὸν ἀνεβόησαν τοῦ παρασταλῆναι ἀμφοτέρους ἐκ τοῦ μέσου”. Τὸ ἀμφοτέρους ὁμῶς παρὰ Θεοφάνει σημαίνει παραδόξως ἅπαντας, ὡς δηλοῦται ἐξ ἄλλου σαφεστέρου χωρίου σελ. 725: “ἀποστείλας ἐξήγαγεν εἰς ἅγιον Μάμαντα ἀμφοτέρους τοὺς υἱοὺς τοῦ πάππου αὐτοῦ· καὶ τὸν μὲν Νίκηφόρον ἐτύφλωσε· Χριστοφόρον δὲ καὶ Νικήταν, Ἀνθιμόν τε καὶ Εὐδόκιμον ἐγλωσσοκόπησεν”.

ἤν κυρίως ἐσκόπει ἡ κατὰ τοῦ ἀνδρὸς ἐπιβουλὴ, οὐχ ὁμοίως τῷ λαῷ ἔδοξε· διὸ ἐδάρησαν μόνον οἱ νεωτερίσαντες καὶ τὴν κόμην ἀφαιρεθέντες, ἐξωρίσθησαν εἰς Χερσῶνα ὑπὸ παραφυλακὴν καὶ ἀσφάλειαν³⁶.

§ 20. Πρὸ τούτων ὅμως ἀπάντων καὶ δὴ εὐθύς ὡς ἔλαβον οἱ νυνὶ κυβερνῶντες τὰς ἡνίας τῆς πολιτείας ἐστρεψαν τὸ βλέμμα πρὸς τὴν Δύσιν, ὅπου συνέβησαν τὰ ἐν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ ἱστορηθέντα. Ὁ Δεσιδερίου υἱὸς Ἀδαλγίς καταφυγὼν εἰς Βυζάντιον³⁷, ἐξενίζετο παρὰ Χαζάρῳ καὶ ὑπερίμνησκε δῆπου αὐτῷ διαρκῶς καὶ τὸ δι' ὃ ἐληλύθει, καὶ τὰ αὐτοκρατορικὰ ἐπὶ τῆς Ρώμης καὶ Ἰταλίας δικαιώματα, ἅπερ οὕτω παρημέλησε Κοπρώνυμος. Χάζαρος δέ, τουτέστιν ὁ ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ κυβερνῶν, ἅμα πηδαλιουχεῖν ἀρξάμενος, οὐδενὸς ἐφείσατο μέσου πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἐν τῇ Δύσει ἰσχύος. Ἐπολιτεύσατο δέ σοφώτατα. Ἀτυχῶς ὅμως τὰ περὶ τῶν βουλευμάτων αὐτοῦ μεταδίδονται ἡμῖν ὑπὸ δυτικῶν Χρονογράφων καὶ τῶν παπῶν, οὐ φίλα τῇ Ἀνατολῇ φρονούντων, καὶ οὐκ ἔχομεν ἐλληνικὴν πηγὴν, ὅπως αὐθεντίαν ἀντιτάσσωμεν τῇ σκοπίμῳ ἔσθ' ὅτε διαστροφῇ τῆς ἀληθείας. Ὁ γὰρ Θεοφάνης βραχύτατός ἐστιν ἐν τῷ περὶ Δύσεως, τουτέστι περὶ τῆς ἐν τῇ Δύσει πολιτείας τῶν Αὐτοκρατόρων, λαλεῖν. Καὶ εἰ δέ τοῦτο μόνον ἐν μέρει ἰσχύει περὶ τῶν ἐφεξῆς σχέσεων Εἰρήνης καὶ Καρόλου λεγόμενον, περὶ τῶν ὑπὸ ἔρευναν μέντοι γεγονότων ἰσχύει καθόλου. Ἐκ τῶν Δυτικῶν οὖν πηγῶν τῆς Ἱστορίας ἐξάγεται, ὅτι ἡ κατάστασις τῶν Αὐτοκρατορικῶν ἐν Ἰταλίᾳ ἐπαρχιῶν οἰκτρὰ ἦν μετὰ τὸ ἀνανεώσασθαι Κάρολον ἐν Ρώμῃ, τῷ 774, τὴν Πιπίνου πρὸς τὸν πάπαν δωρεάν. Κάρολος γάρ, τοῦ βασιλείου τῶν Λογγοβάρδων δεσπόσας, σὺν τῷ θρόνῳ δέ καὶ τοὺς παλαιοὺς αὐτῶν πόθους πρὸς κατάλυσιν τῆς ἐν Ἰταλίᾳ Βυζαντινῆς ἐξουσίας κληρονομήσας, καὶ νῦν ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, τῷ Ρωμαίων στέμματι ἐποφθαλμιᾷ ἀρξάμενος, οὐ τὴν Λογγοβαρδίαν μόνον οὐκ ἐσκόπει τῷ πάπᾳ δωρήσασθαι, ὡς γε οὗτος ἐκ τῆς ἐν Σπολητίῳ ἀναμίξεως αὐτοῦ

³⁶ Θεοφ. 697. Ἐγένοντο δὲ ταῦτα τῷ πρώτῳ ἔτει Χαζάρου, ἥτοι τῇ ἰδ' Ἰνδικτ. καὶ δὴ Μαίῳ τοῦ 776. — ³⁷ Θεοφ. 694: "τῷ δ' αὐτῷ ἔτει [34. Κοπρωνύμου ιγ'. Ἰνδ. 774—75] καὶ ὁ τῶν Λογγοβάρδων ῥῆξ Θεόδοτος ἐν τῇ βασιλευούσῃ ἐληλυθὼς πόλει τῷ βασιλεῖ προσέφυγεν". Ἰδ. ἀνωτ. § 14. Περὶ τοῦ ὀνόματος δὲ Θεόδοτος ἀντὶ Ἀδάλγιδος κατωτ. § 38. σημ. 38.

προδίδονται φανταζόμενος, ἀλλ' οὐδὲ τὰς ἐν τῇ Πιπίνου δωρεᾷ Ἑλληνικάς ἐπαρχίας· καὶ τούτου δὴ χάριν ἐγγράφως ἀνανεωσάμενος Ἀδριανῷ τῷ Α'. τὴν ἐν λόγῳ δωρεάν, ἐδωρήσατο συγχρόνως τὰς αὐτὰς χώρας, ἢ μέρος γε αὐτῶν, καὶ τῷ Ραβέννης Ἀρχιεπισκόπῳ Λέοντι³⁸. Εἰς τὰ ἴδια δ' ἐπανακάμψας εὐηγγελίζετο μόνον τοὺς περὶ κατοχῆς ἀγῶνας τῶν δωροδόκων, ἀμφοτέρων εἰς τὴν Καρόλειον δωρεάν ἐκκαλούντων καὶ διαπρεσβευομένων, ἀλλὰ μόνον ἤκουεν ἀπαθῶς τὰς δεήσεις αὐτῶν καὶ ἀξιώσεις καὶ προσέκλινε μᾶλλον Λέοντι ὡς εὐχειρωτοτέρῳ Ἀδριανοῦ³⁹. Πλὴν τῆς συγχύσεως ὅμως ταύτης, ἀρξαμένης τῷ 774, ζῶντος Κοπρωνύμου, ἡ Ἰταλικὴ Χερσόνησος μετεβλήθη μονογούκ εἰς εὐρὺ πεδῖον μάχης τούτου τελευτήσαντος, ἡ δ' ἀφορμὴ τούτου ζητητέα εἰς Βυζάντιον. Καὶ ὡς μὲν τοῦτο γέγονεν, οὐδ' αἱ Δυτικαὶ πηγαὶ ἔχουσιν εἰπεῖν, μόνον αἰτιατὰ ἀφανῶν αἰτίων ἐκτιθέμεναι, ὅτι δηλαδὴ ὁ Ρωμαίων βασιλεὺς συνεμάχησε κατ' αὐτὸ τοῦ καιροῦ τοῖς Λογγοβάρδοις δουξί: Ῥοδογαύδῳ Φοροῖουλίου, Ἀρίχιδι Βενεδεντοῦ, Ρεγινάλδῳ Κλουσίῳ καὶ τῷ ὑποτελεῖ τῷ πάπα Ἰλδεμβράνδῳ Σπολητίῳ, ὅπως τῇ τούτων βοηθείᾳ ἐξώσῃ τοὺς Φράγκους τῆς Ἰταλίας καὶ ἀποκαταστήσῃ Ἀδαλγιν ἐπὶ τοῦ Δεσιδερίου θρόνου. Ωρισε δ' αὐτοῖς πρὸς τοῦτο τὸν Μάρτιον τοῦ 776⁴⁰. Ἰκανὸν μέντοι

38 Codex Carolinus (ἐν τῷ IV. Τόμῳ τῆς Bibliotheca rerum Germanicarum τοῦ Jaffé) epistola 51. "Postquam vestra excellentia, γράφει Ἀδριανὸς Καρόλῳ, a civitate Papia in partes Franciae remeavit, ex tunc tyrannico atque procacissimo intuitu rebellis beato Petro et nobis extitit — Leo. — Et in sua potestate diversas civitates Aemiliae . . . detinere videatur, asserens quod a vestra excellentia ipsae civitates una cum universo Pentapoli illi fuissent concessae. Et continuo direxit . . . missum suum per . . . Pentapolim hoc ipsum denuntians." — 39 Ἰδε Abel, Jahrbücher Karls des Grossen σελ. 164 καὶ ἐφεξῆς. Πρβλ. Richter, Annalen des fränkischen Reiches II. ann. 775. d. Καὶ οἱ λαοὶ δὲ τῶν Ἑλληνικῶν τούτων ἐπαρχιῶν ἤριζον περὶ ἐπισκόπου ἄρχοντος· καὶ οἱ Ραβέννης μὲν ἤθελον ὑπὸ Λέοντος κυβερναῖσθαι, διὸ καὶ κακοὺς κακῶς ἀπήλαυον τοὺς παπικοὺς διοικητάς· οἱ δὲ Πενταπόλεως προσέκλινον τῷ πάπα καὶ ταῦτ' ἐποίουν τοῖς Λέοντος. Ὅρα Abel αὐτ. σελ. 165. — 40 Cod. Carol. ep. 58: "Adhibentes — οἱ συμμαχοῦντες — adversus nos perniciosum consilium, qualiter . . . proximo Martio mense adveniente se utrosque in unum conglobarent cum

πρὸ τούτου καὶ δὴ φθίνοντι Ὁκτωβρίῳ τοῦ 775 ὁ λεγόμενος πατριάρχης Γράδων Ἰωάννης ἐγνώρισε τῷ πάπα διὰ γραφῆς τὴν συμμαχίαν, ὁ δὲ ὡς τάχιστα ἀπέστειλε τὴν γραφὴν ταύτην Καρόλῳ, κατηγορῶν δὴ τοῦ Ραβέννης Λέοντος προδοσίαν. “Ἀπесφράγισε Λέων τὴν Ἰωάννου γραφὴν, ἔγραψε πρὸς Κάρολον, καὶ omnibus manifestum est . . . dubium non est ὅτι ἀνεκοινώσατο τὰ ἐν αὐτῇ τοῖς συνωμότηις δουξί⁴¹. Τὸ πρόσωπον δὲ καὶ ὁ τόπος, ἐξ οὗ ὁ πάπας ἔμαθεν οὕτω πρωίμως τὰ τῆς συμμαχίας ἄγει με ὑπολαβεῖν, ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ διὰ Βενετίας, τῆς μόνης Βυζαντινῆς ἐπαρχίας ἐν ἄνω Ἰταλίᾳ, ἐσκόπει ὀχυρῶσαι ἴσως τὰς στενάς τῶν Ἀλπεων διόδους, ὅπως ἐμποδίσῃ Φράγκοις τὴν κάθοδον καὶ οὕτως ἐν πλήρει ἀνέσει διατάξῃ μετὰ Λογγοβάρδων τὰ Ἰταλικά· πρὸς τὸν σκοπὸν οὖν τοῦτον οὐκ ἀπίθανον, ὅτι οἱ αὐτοκρατορικοὶ πρέσβεις, οἱ τοῖς δουξί τὰ περὶ τούτου γνωρίσαι προπεμφθέντες, ἀφίκοντο Ὁκτωβρίῳ φθίνοντι εἰς Βενετίαν, τὸ μὲν πρὸς στρατολογίαν, τὸ δὲ ὅπως συλλαλήσωσι τῷ πλησιαίτατα ὄντι δουκὶ τοῦ Φοροῖουλίου, ἐντεῦθεν δὲ καὶ τοῖς λοιποῖς· καὶ ὅτι Βενετοί, μυσταττόμενοι Εἰκονομάχους — οὕτω γὰρ ἤδεισαν τὸ Χαζάρου ὀρθόδοξον φρόνημα, ὅπερ οὐκ ἦν Ὁκτωβρίῳ 775 οὐδὲ τοῖς ἐν Βυζαντίῳ ἐγνωσμένον — οὐκ ἐτήρησαν ἐν μυστηρίῳ τὰ ἐντεταλμένα· παρὰ τούτων δὲ μαθὼν τὰ σκοπούμενα Ἰωάννης ὁ Γράδων — κρημνισθεὶς βραδύτερον ὑπὸ τοῦ Δόγου ἐκ τοῦ πύργου τοῦ παλατίου αὐτοῦ ὡς Φράγκοις θέλων προδοῦναι τὴν Βενετίαν⁴² — ἐγνώρισεν αὐτὰ τῷ πάπα, ἄγνωστον ὅμως εἰ σαφῶς⁴³, ὡς μὴ σωζομένης τῆς γραφῆς αὐτοῦ⁴⁴.

caterva Grecorum et Adalgiso Desiderii filio et terrae marique ad dimicandum super nos irruant, cupientes . . . Langobardorum regem redintegrare et vestrae . . . potentiae resistere.” — 41 Cod. Carol. ep. 55. πρβλ. Abel αὐτόθ. 188. σημ. 3. Πλείω τούτων καὶ σφοδρότερα ἔγραψε κατὰ Λέοντος Ἀδριανὸς μικρὸν βραδύτερον· ἴδ. Cod. Carol. ep. 56. — 42 Ἴδε Döllinger Das Kaiserthum Karls des Grossen ἐν Münchener historischen Jahrbuch τοῦ 1865 σελ. 337. Κατωτ. § 39. σημ. 67. — 43 Τὰ ἐν τῇ σημ. 40 σαφῇ περὶ τῆς συμμαχίας καὶ τοῦ σκοποῦ αὐτῆς οἶδαμεν ἐκ μεταγενεστέρας παπικῆς γραφῆς· ἴδ. κατωτ. § 22. — 44 Abel αὐτόθ. 194 φαίνεται ὑπονοῶν, Venediger δέ, Versuch einer Darlegung der Beziehungen Karls d. Gr. zum Byzant. Reiche σελ. 11—14, Strauss, Beziehungen Karls d. Gr. zum Griech. Reiche . . . σελ. 10, καὶ Harnack, Das Karolingische und das Byzant.

§ 21. Ἄλλ' ὅσον ἂν ἀορίστως καὶ ἀσαφῶς ἐγνώσθη τὰ τῆς συμμαχίας, Κάρολος κατεῖδεν ἐν ταῖς Ἰωάννου καὶ Ἀδριανοῦ γραφαῖς λίαν ἐπισφαλῇ τὴν ἐν Ἰταλίᾳ ἐξουσίαν αὐτοῦ. Πρὸς ἀποσόβησιν δέ

Reich . . . σελ. 10 (πρβλ. καὶ Richter αὐτόθ. ann. 775. d. σελ. 59), διαρρήδην λέγουσιν, ὅτι τὸ Βυζάντιον συνεμάχησε τοῖς Λογγοβάρδοις δουξὶν ἐπὶ Κοπρωνύμου. Φαίνονται δ' ἔχοντες ὑπὲρ ἑαυτῶν τὸ μὲν, ὅτι Βερώνης ἀλούσης, Ἀδαλγίς "ad Constantinum Imperatorem se contulit," Annales Einhardi ann. 774. MG. SS. I.· τὸ δέ, ὅτι οὐ μακρὸν μετὰ τὸν Κοπρωνύμου θάνατον (14. Σεπτεμβρ. 775), ἦτοι πρὸ τῆς 27. Ὀκτωβρ. 775 ἀνεκοινώσατο ἐκ Βενετίας Ἰωάννης τῷ πάπα τὰ τῆς συμμαχίας. Ἀλλὰ α'. ἄγνωστόν ἐστιν πότε ἀκριβῶς ἐάλω Βερώνη, εἰ μικρὸν ἢ, εἰ μακρὸν μετὰ τὴν Παυίαν· καὶ β'. πότε ἀκριβῶς ἀφίκετο Ἀδαλγίς εἰς ΚΠ. Ναὶ μὲν Einhard θέλει αὐτὸν Κοπρωνύμῳ προσπεφευγέναι, ἐάλω γὰρ Βερώνη τούτου βασιλεύοντος· Θεοφάνης 697 ὁμῶς τίθησι τὴν ἄφιξιν αὐτοῦ τῷ 34^ῳ μὲν ἔτει Κοπρωνύμου δηλ. τῇ γ'. Ἰνδικτ. (1. Σεπτεμβρ. 774—75), παραδόξως ὁμῶς μετὰ τὸν Κοπρωνύμου καὶ Καλίου Ἀβδελλάχ θάνατον, συμβάντα Σεπτεμβρίῳ τῆς δ'. Ἰνδικτιῶνος. Ἐξ οὗ ἐστιν εἰκάσαι ὅτι Ἀδαλγίς, τίς οἶδε ποῦ διατρίψας μετὰ τὴν Βερώνης ἄλωσιν (ἴδε Richter, αὐτόθι, ann. 773 σελ. 47 δεικνύντα ἐκ τῶν πηγῶν οὐ μικρὰν αὐτοῦ περιπλάνησιν), ἀφίκετο εἰς ΚΠ μετὰ τὴν 13. Αὐγούστου 775, δηλ. μετὰ τὸ ἐκστρατεῦσαι Κοπρωνύμον τὸ ὕστατον κατὰ Βουλγάρων. Θεοφάνης δέ, ἀρξάμενος ἱστορεῖν τὰ τῆς ἐκστρατείας, ἱστόρησε καὶ τὴν κατ' αὐτὴν Κοπρωνύμου τελευτήν, ἵνα μὴ διακόψῃ δηλονότι τὸ τῆς ἐκθέσεως νῆμα, καὶ εἶτα ἐμνήσθη καὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ "ῥηγὸς τῆς Λογγοβαρδίας". Ὡστε λέγων Θεοφάνης "τῷ βασιλεῖ προσέφυγεν" ἐννοεῖ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, Χαζάρῳ οὐ Κοπρωνύμῳ. Ἄλλως τε καὶ ἀπόρως ἔχω πῶς Κοπρωνύμος, τέλεον μισήσας τὴν ὀρθόδοξον Ἰταλίαν ὅτε εἰρήνευεν ἐν Ἀνατολῇ, ὅτε ὁ ῥῆξ Δεσιδέριος προὔτεινεν αὐτῷ συμμαχεῖσθαι κατὰ Φράγκων (ἴδ. ἄνωτ. § 13), ὅτε ἐχθρὸς ἦν ὁ πάπας καὶ ὁ ἐν Φραγκίᾳ Πιπῖνος, ἐμέλλε νῦν, ὅτε διαρκῶς ἐπολέμει πρὸς Βουλγάρους, ἐχθρὸς δ' ἦν ὁ Ἰταλίας κατακτητῆς φοβερὸς Κάρολος, ἀντιπαρατάξαι στόλον καὶ στρατόν, στερούμενος δὲ ἱκανοῦ, ἄνευ ἐλπίδος ἐπιτυχίας. Τὸ ὅτι δὲ 44 μόνον ἡμέρας μετὰ τὸ θανεῖν Κοπρωνύμον ἔμαθεν ὁ πάπας τὰ τῆς συμμαχίας, οὐκ ἄλλο δηλοῖ, εἰ μὴ ὅτι Χάζαρος ὡς τάχιστα καὶ προθυμότατα ἐπελάβετο τοῦ ἔργου ἅμα ἀφικομένου Ἀδάλγιδος. Εἰ δ' ὧντως ἀφίκετο οὗτος εἰς ΚΠ μετὰ τὴν 13. Αὐγούστου, ἐξέθετο δήπου Χαζάρῳ καὶ Εἰρήνῃ ἑτοιμα ἐκστρατείας σχέδια καὶ δὴ καὶ ὅτι συνεφώνουν αὐτῷ οἱ Λογγοβάρδοι δοῦκες. Χάζαρος δέ, συνθέμενος, καὶ

τοῦ κινδύνου ἐπολιτεύσατο ἀπαραμίλλως. Κατώρθωσε διελεῖν τοὺς δοῦκας καὶ πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα, ὁργάνῳ ἐπιδεξιότατα μεταχειρισάμενος τῷ πρὸς πάπαν μίσει τοῦ Σπολητίου δουκὸς Ἰλδεμβράνδου, ὅς, πρὸ ἐνιαυτοῦ ὡς ἔγγιστα ὑποταγεῖς αὐτῷ, ὅπως τὸ μὲν τὴν Δεσιδερίου ὄν ἐμίσει ἐπιταχύνῃ πτώσιν, τὸ δὲ ἀποφύγῃ τὴν Καρόλου ἐξουσίαν, τίς οἶδεν οἷαις ἀξιώσῃσι — παπικαῖς δὲ — νυχθήμερον ἠγωνεῖτο. Κάρολος τοίνυν, μὴ φροντίσας τὸ παράπαν περὶ τῆς κυριότητος μὲν Ἀδριανοῦ, περὶ τῆς ὑπηκοότητος δὲ Ἰλδεμβράνδου, ἐπρεσβεύσατο εὐθὺς πρὸς τὸν τελευταῖον καὶ πάντως δῆπου προσενεγκὼν αὐτῷ πλεῖον τοῦ ὃ ὑπὸ Ἀδριανὸν ἐκέκτητο, ἀνέπεισεν αὐτὸν ἀποστῆναι τῆς τῶν λοιπῶν συμμαχίας καὶ πολέμου ἀβεδαίου τέλους⁴⁵. Οἱ αὐτοὶ δὲ πρέσβεις, ὁ ἐπίσκοπος Ποσσέσвор καὶ ὁ ἀδελφὸς Ῥαδιγαῦδος, εἰ καὶ ὁ πάπας, μαθὼν ὅτι ἀπεσκίρτησε τὸ Σπολήτιον, ἐδέετο αὐτῶν εἰς Ρώμην ἐκ Σπολητίου ἐλθεῖν, διεμαρτύρετο δὲ καὶ ἐνεκάλει αὐτοῖς παρακοὴν τῆς Καρόλου ἐντολῆς, ὡς ἐφαντάζετο⁴⁶,

Κοπρώνυμον ἐπανακάμπτοντα ἀναπεῖσαι σκοπῶν, ἀπήλλάγῃ ὅλως τούτου θανόντος καὶ ὡς τάχιστα — φθίνοντι δῆπου Σεπτεμβρ. 775 — ἐπρεσβεύσατο διὰ Βενετίας τοῖς δουξίν. Οὐκοῦν οὐκ ἐπὶ Κοπρων. ἀλλ' ἐπὶ Χαζάρου ἢ συμμαχία Λογγοβάρδων καὶ Βυζαντίου. — 45 Abel αὐτ. 194, Venediger αὐτ. 13, καὶ Harnack αὐτ. 11. φρονοῦσιν ὅτι τελείως ὑπετάγῃ νῦν Ἰλδεμβράνδος Καρόλῳ. Ἀλλ' ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, τὸ μὲν ἢ Καρόλου ἀνάγκη, τὸ δὲ ἢ νῦν Ἰλδεμβράνδου θέσις οὐκ ἐπιτρέπουσι τοιαύτην ὑποταγὴν, ἀλλαγὴν δηλονότι κυριάρχου, ἀπὸ πάπα εἰς Κάρολον. Πολλῷ δὲ μᾶλλον πιστεύω, ὅτι ὁ ἀμνηχανὼν Κάρολος, ὅπως ἀναπείσῃ Ἰλδεμβράνδον πρῶτον ἀποστῆναι τοῦ Συνδέσμου, οὐ μόνον ἀπήλλαξεν αὐτὸν τοῦ παπικοῦ ζυγοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐποίησεν ἀνεξάρτητον ὅλως δοῦκα, ὃν ὀνοματι μόνον Φράγκοις ὑποκείμενον (πρβλ. καὶ Strauss αὐτ. 9), οὐπερ οὐκ ἂν ἐτύγχανε θεβαίως Ἰλδεμβράνδος, εἰ ἐξετελεῖτο ὁ τοῦ Συνδέσμου σκοπός, εἰ δηλ. ἀπεκαθίστατο ἐπὶ τοῦ Λογγοβαρδικοῦ θρόνου ὁ ρῆξ ἐκεῖνος — ὁ Δεσιδερίου Ἀδαλγίς — οὗ πολιορκουμένου ὑπὸ Καρόλου, ἀπέστη καὶ ὑπετάγῃ τῷ πάπα. Νομίζω δ' ὅτι καὶ ἢ Καρόλου συναινέσει σκοπούμενη προσέγγισις Ἰλδεμβράνδου, ὡς ἀνεξαρτήτου δουκός, καὶ πάπα (ἴδ. ἐπομ. σημ.), ὡς καὶ ὁ τρόπος, καθ' ὃν ὑπεδέξατο αὐτὸν Κάρολος τῷ 779 ἐν Berciniaco (ἴδ. Annales Lauriss. maj. καὶ Einhardi ann. 779. πρβλ. καὶ Richter, αὐτ. ann. 779. b.) ὑπὲρ τῆς ἐμῆς γνώμης εἰσίν. — 46 Ἀδριανὸς ἀνέμενεν αὐτοὺς ἀνυπομόνως ἀπὸ Σεπτεμβρίου — Νοεμβρίου ἐκ Φραγκίας

μετέβησαν οὐδέν ἤττον εὐθὺ εἰς Βενεβεντόν⁴⁷ καὶ, ὡς τὰ πράγματα αὐτὰ ἀπαιτεῖ, ἐβεβαίωσαν τῷ δουκὶ Ἀρίχιδι, ὅτι ἡ ἀνεξαρτησία ἧς ἀπήλαυνεν ὑπὸ Δεσιδέριον οὐ διεκινδύνευε Καρόλου αὐτὸν διαδεξαμένου, εἰ μόνον ἀφίστατο τῆς Χαζάρου συμμαχίας. Μὴ ἀπαιτήσαντες δὲ παρ' αὐτοῦ ἀναγνωρίσαι ὀνόματι τὴν Καρόλου κυριότητα, πολλῶν δὲ μᾶλλον εἰπόντες ὅτι Ἰλδεμβράνδος ἀμφότερα πεποίηκεν, ἔπεισαν αὐτὸν ἐνδοῦναι τό γε νῦν ἔχον⁴⁸, εἰ καὶ ἔμελεν αὐτῷ πολλῶν πλέον ἢ Ἰλδεμ-

εἰς Ρώμην κατὰ ῥητὴν Καρόλου ὑπόσχεσιν (ἴδ. Cod. Carol. ep. 56, σελ. 185 σημ. 2. 3, σελ. 186 σημ. 1. τοῦ Jaffé), ὃς λαθὼν ἐν τῷ μεταξύ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Γράδων Ἰωάννου, ἐνετείλατο αὐτοῖς σπεῦσαι εὐθὺ εἰς Σπολήτιον· εἶπον γὰρ οὗτοι τοῖς λεγάτοις τοῦ πάπα: tantummodo cum Hildibrando loquimur et deinde, ut directi summus, vobiscum apud — papam — conjugemus (Cod. Carol. ep. 57). Ἀδριανὸς μέντοι μὴ πεισθεὶς, αὐτοῖς μὲν ἔγραψεν: ut directi estis ad nos conjugere satagite· Καρόλῳ δὲ περὶ αὐτῶν: Relaxantes recto itinere ad nos conjugendum, secundum qualiter a — vobis — directi fuerunt . . . (αὐτόθι). Ἄλλ' οἱ πρέσβεις εἰς Βενεβεντόν ἐκ Σπολητίου ἀπελθόντες (ἴδ. ἐπομ. σημ.) προσῆλθον ἐν τέλει τῷ πάπα μετὰ τετελεσμένων γεγονότων: Ἰλδεμβράνδος ἀπέστη αὐτοῦ ἅπαξ διὰ παντός· ὁ δὲ πάπας ὥφειλε διάγειν μετ' αὐτοῦ ἐν εἰρήνῃ. Ὅπως δὲ θαρρόσας ὁ τέως ὑποτελὴς ἔλθῃ εἰς Ρώμην πρὸς εἰρήνευσιν, ὥφειλεν ὁ τέως κύριος δοῦναι αὐτῷ ὁμήρους. Καὶ ἔδωκε μὲν ὁ πάπας, Ἰλδεμβράνδος ὁμῶς οὐ φαίνεται ἔλθων εἰς Ρώμην. ἴδ. Cod. Carol. ep. 58. πρβλ. Abel αὐτ. 192. — 47 Cod. Carol. ep. 57: Nescimus quid pertractantes, statim a Spoleto in Beneventum perrexerunt nos in magnum dereliquentes ignominium. — 48 Ὅτι ὁ Βενεβεντοῦ Ἀριχίς ἦν ἀνεξάρτητος ἐπὶ Δεσιδερίου τυγχάνει βέβαιον. ἴδ. Abel αὐτ. 298. Ὅτι δὲ νῦν ἀνεγνώρισε τυπικῶς, formell, τὴν Καρόλου κυριότητα ἐστὶ πλάνη τοῦ Hirsch, Papst Hadrian I. u. d. Fürstenthum Benevent ἐν Forschungen zur deutschen Geschichte XIII. σελ. 44, ἣν ὠκείοποιήσατο Strauss αὐτ. 9, βασιζομένη ἐπὶ βεβιασμένης ἐρμηνείας φράσεων τινων τοῦ πάπα πρὸς Κάρολον (Cod. Carol. ep. 62. 66. τὰ χωρία αὐτολεξεῖ κατωτ. § 33 σημ. 33, § 35. σημ. 49). Ἀπόρως δ' ἔχω πῶς Harnack αὐτ. 11. διὰ πολλῶν ἀνασκευάζων Strauss δύο τινὰ οὐ παρετήρησε: α'. ὅτι ἀναιρῶν Strauss 11. τὴν Gföerer γνώμην, Byzant. Geschicht. I, 90. περὶ τῆς ἐν ἔτει 776 κατακτίσεως τῆς Ἰστρίας ὑπὸ Καρόλου, βασιζομένην ὡσαύτως ἐπὶ παρερμηνείας ὁμοίων παπικῶν φράσεων (ἴδ. κατωτ. § 49 σημ. 67), αὐτὸς ἐαυτὸν ἀναιρεῖ· καὶ β'. ὅτι τὴν Strauss γνώμην ὑπερήσπισε πρότερον

δράνδω περί τοῦ ἐν ΚΠ συγγενοῦς Ἀδάλγιδος. Εἰ δ' ἐκ Βενεβεντοῦ ἀπῆλθον οἱ πρέσβεις καὶ πρὸς τὸν Κλουσίου Ρεγινάλδον, οὐχ ἴστο· ρεῖται. Ἐπειδὴ μέντοι κατ' αὐτὸ τοῦ καιροῦ βία ἀπέσπασεν οὗτος τοῦ πάπα τὸ φρούριον Felicitas, εὐλόγως εἰκάζεται ὅτι ἀπῆλθον κάκεισε, καὶ ὅτι δαπάνη τοῦ πάπα ἔπεισαν καὶ αὐτὸν ἀποστῆναι τοῦ Συνδέσμου⁴⁹. Οὐχ οὕτως ὅμως εἶχε τὸ πρᾶγμα ὡς πρὸς τὸν Φοροῖουλίου δοῦκα Ῥοδोगαῦδον, ὅς, ὑπὸ Καρόλου ἐγκαθιδρυθεὶς δούξ αὐτόθι⁵⁰, ὑπῆρξεν οὐδέν ἥττον ψυχὴ τοῦ Συνδέσμου⁵¹. ὡς ἐκ τῆς γεωγραφικῆς δ' αὐτοῦ θέσεως — μεταξὺ γὰρ ἦν τῶν Ἑλληνικῶν ἐπαρχιῶν Ἰστρίας καὶ Βενετίας, ὡς καὶ τῆς Βαυαρίας ἐτέρωθεν ὑπὸ τὸν λίαν ὑποπτον Καρόλῳ Θασσίλῳ⁵² — ἐπικινδυνωδέστατος. Ἐπὶ

διὰ μακρῶν Hirsch ὡς ἀνωτ. οὗ τὴν πραγματείαν ἀγνοεῖ παραδόξως. — 49 Οὕτω φρονεῖ Abel αὐτ. 195. Καὶ νομίζω ὅτι ὀρθῶς. Ὁ δὲ ἰσχυρισμὸς τοῦ Venediger αὐτ. 13. σημ. 4 ὅτι Abelθαίνει ἐν τούτῳ zu weit ἀβάσιμος· τοῦ δὲ πάπα ὑπονοοῦντος τοιοῦτό τι ἐν τῷ γράφειν πρὸς Κάρολον: Nequaquam credimus . . . fili, . . . quod pro Reginaldi ducis exaltatione mutationem fecisset vestra regalitas· Cod. Carol. ep. 60, ὅπερ καὶ Cennius, Monumenta Dominationis Pontificiae I. 338. σημ. 6. οὕτως ἐκλαμβάνει. — 50 Annales Einhardi ann. 775. — 51 Τὰ Καρόλεια Χρονικά, δηλ. Laurissenses majores καὶ Einhardi, τούτου μόνου ἐκ τῶν δουκῶν τοῦ Συνδέσμου μνημονεύουσι καὶ οὐ μόνον ἀποδιδόασιν αὐτῷ τὴν πρωτοβουλίαν, ὡς Lauriss. 776: Hrogaudus voluit Italiam rebellare, ἀλλὰ καὶ πρὸς δικαιολογίαν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, Καρόλου, ἀποκεφαλίσαντος αὐτόν, ὡς ὁψόμεθα, λέγουσιν ὅτι ἐπωφθαλμία τῷ βασιλικῷ στέμματι, ὡς Ann. Einhardi 776: Hruodogaudus, qui regnum affectabat, interfecto, ὅπερ ἀνάληθες, ὡς ἀντιβαῖνον τῷ τοῦ Συνδέσμου σκοπῷ, τῇ ἀποκαταστάσει δηλαδὴ Ἀδάλγιδος ἐπὶ τοῦ Δεσιδερίου θρόνου. — 52 Θασσίλων ἐξάδελφος ἦν Καρόλου, υἱὸς δηλ. τῆς Πιπίνου ἀδελφῆς Χίλτρούδης καὶ τοῦ Βαυαρίας δουκὸς Ὀδίλωνος (ἴδ. Oelsner Jahrbücher Pippins σελ. 296). Ἰστορεῖται δ' ὅτι Ὀδίλωνος θανόντος, ὁ ἐπταετῆς Θασσίλων ἠδυνήθη κατασχεῖν τὸν τοῦ πατρὸς θρόνον κατ' ἄλλων σφετεριστῶν μόνον τῇ ἐνόπλῳ Πιπίνου βοήθειᾳ, ὅς ἐκτοτε ἦν κύριος τῆς Βαυαρίας (ἴδ. Hahn Jahrbücher des fränkischen Reiches 115—17). ἦν κυριότητα ἀνεγνώρισε μεθ' ὅρκου Θασσίλων ἐν τῇ βουλῇ τοῦ Compiègne τῷ 757 (Oelsner αὐτ. 302—6), ἐνιαυτὸν δὲ πρὸ τούτου συνεπολέμησε Πιπίνῳ κατὰ Λογγοβάρδων ἐν τῷ δευτέρῳ Ἰταλικῷ πολέμῳ (αὐτόθ. καὶ ἀνωτ. § 12 ἐν τέλει καὶ σημ. 169). Ἀγνωστον δὲ τί παθὼν τῷ 763, κατέλιπε Πιπίνον

τοῦτον οὖν, τελείως νῦν μεμονωμένον, ἐστράτευσεν αὐτὸς Κάρολος ἀρχομένῳ 776 καὶ ἄφνω ἐπιπεσών, ἐκράτησε καὶ ἀπεκεφάλισεν αὐτόν⁵³, ὑπέταξε δ' ἐκ νέου τὰς δι' αὐτοῦ ἀποστάσας πόλεις τῆς ἄνω Ἰταλίας⁵⁴. Ἐξ ὧν δὲ μόνον Ταρβίσιον φαίνεται γενναίως ἀντιστάν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν Σταβιλινίου, πενθεροῦ Ῥοδογαύδου, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπίσημος αὕτη πόλις μετὰ πολιορκίαν οὐ μακρὰν ἐάλω προδοσίᾳ Ἰταλοῦ τινος Πέτρου, ὃν ἀνταμείβων Κάρολος, Βεροδούνου ἐπίσκοπον προὔβάλετο⁵⁵.

ἐν μέσῳ τῆς κατ' Ἀκυϊτανῶν ἐκστρατείας καὶ πανστρατιᾶ εἰς Βαυαρίαν ἐπανακάμψας, nusquam amplius faciem — Pippini — videre voluit (Lauriss. maj. 736. Oelsner 380). Τοῦ λοιποῦ ἦν ὅλως ἀνεξάρτητος καὶ ἰκανώτατα πολιτευόμενος, τὰ μάλιστα ἐπεμελεῖτο τῆς ἐξαπλώσεως τοῦ Εὐαγγελίου παρὰ τοῖς γείτοσιν αὐτοῦ ἐθνικοῖς (Oelsner 380. Abel 46). Δεδιώκ μέντοι μὴ ἐπιτεθῇ αὐτῷ Πιπῖνος, προσέκλινε τοῖς τούτου ἐχθροῖς Λογγοβάρδοις καὶ δὴ καὶ συνεζεύχθη τῇ θυγατρὶ τοῦ ῥηγὸς αὐτῶν Δεσιδερίου Λιουτπέργη (Abel 47—9). Καίπερ δὲ σφόδρα διὰ τοῦτομισούμενος ὑπὸ τῶν Πιπίνου διαδόχων Καρόλου καὶ Καρολομάννου, ὅμως, ὅτε ἡ μήτηρ αὐτῶν Βέρθα συνεφιλίωσεν αὐτοὺς ἀλλήλοις καὶ Δεσιδερίῳ (ἀνωτ. § 14 σημ. 209), τὰ μάλιστα συνήργησεν αὐτῇ Θασσίλῳ παρὰ τῷ τελευταίῳ (Abel 54—6. 66). Καὶ ἐφ' ὅσον μὲν εἰρήνευε Κάρολος πρὸς Δεσιδέριον, συζευχθεὶς καὶ τῇ θυγατρὶ αὐτοῦ Δεσιδεράτῃ, εἰρήνευε καὶ πρὸς τὸν διττῶς νῦν συγγενέοντα Θασσίλῳ· ἀποπέμψας ὅμως τὴν γυναῖκα, πολεμήσας δ' εἴτα καὶ πανοικεὶ αἰχμαλωτίσας Δεσιδέριον, ὑπέβλεπε καὶ τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ Θασσίλῳ, ὅς ἦν δὴ συγγενὴς τοῦ ἐν ΚΠ Ἀδάλγιδος καὶ τοῦ Βενεβεντοῦ Ἀρίχιδος, τῶν κατ' αὐτοῦ συνομοσάντων. — 53 Annales Mettenses ann. 776 (παρὰ Bouquet, scriptores rerum Gallicarum et Francicarum V. 342): Karolus improvisum Hrothgaudum cepit et decollari praecepit. Abel αὐτ. 196 θέλει αὐτὸν ἀναιρεθῆναι μαχόμενον· ἀλλὰ τὰ Καρόλεια Χρονικὰ οὐδὲν λέγουσι περὶ μάχης, οὐκ ἂν ἐσίγων δ' οὕτως ἐπιτυχοῦς οὔσης. Ἴδε τὰς ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ἀναιρέσει ὑποψίας καὶ αἰτιάσεις τοῦ Luden καὶ Gaillard παρὰ Abel αὐτ. σημ. 2. ὁμοίως Venediger αὐτ. 15. σημ. 5. ὅς οὐ φαίνεται ἀπιστῶν τοῖς Mettenses, ὧν ἡ μαρτυρία ἐπιρρώννυται ὑπὸ τοῦ Chron. Reginonis ann. 776. MG. SS. I. 558. Harnack αὐτ. 11. θέλει τὴν Ῥοδογαύδου στάσιν κατασταλῆναι nach hartem Kampfe. (!!!) — 54 Lauriss. maj. ann. 776. — 55 Hugonis Flaviniac. Chronicon ann. 776. MG. SS. VIII. 351: Cum obsideret exercitus Karoli in Taravisa . . . civitate Stabilinum socerum Chrotgaudi . . . erat in eadem

§ 22. Καί πῶς μὲν διετέθη τούτοις Ἀδριανὸς οὐ μέλει ἡμῖν τὸ παράπαν. Ἡ πρὸς Ἰλδεμβράνδον ὅμως ἔχθρα αὐτοῦ αἰτία γέγονε τοῦ γινώσκειν ἡμᾶς τί, οὗ ἄνευ ἢ δευτέρα τοῦ δράματος πράξις ἦν ἂν αἰνιγματώδης. Οἶον δέ τοῦτο; Ἐν τῷ ἀγωνιᾷ ἀναπεῖσαι Κάρολον, ὅτι Ἰλδεμβράνδος οὐκ ἦν ἄξιος τῆς ἥς ἔτυχε προστασίας, προέβη διαμφισθητῆσαι τὴν εἰλικρίνειαν αὐτοῦ, ὡς πλειστάκις περὶ τοῦ Ραδέινης Λέοντος ἐγεγράφει, ἀγγέλλων ὅτι, ἀναχωρησάντων ἐκ Σπολητίου τῶν Καρόλου πρέσβων Ποσσέσορος καὶ Ῥαδιγαύδου, οἱ συνωμόται διαπρεσβευσάμενοι πρὸς Ἰλδεμβράνδον, συνώμοσαν, ἐκ νέου δῆπεν, κατὰ Καρόλου⁵⁶. Καὶ ὅτι μὲν σκοπίμως ἔγραψε τοιάδε Ἀδριανὸς πρὸς ἐλλάθην τοῦ τέως ὑποτελοῦς αὐτῷ πασιφανές ἐστίν. Ὅτι δὲ συνῆλθον δι' ἀπεσταλμένων ἐν Σπολητίῳ οἱ δοῦκες, πρὸς τὸ διαλῦσαι τὸν Σύνδεσμον, ὡς τισι δοκεῖ⁵⁷, οὐ δύναμαι ἀποδέξασθαι. Πολλῷ δὲ μᾶλλον ἡγοῦμαι, ὅτι συνῆλθον αὐτόθι Δεκεμβρίῳ 775⁵⁸, ἵνα συσκέψωνται περὶ τοῦ πῶς ἐμέλλον αἰτιολογῆσαι τῷ Αὐτοκράτορι τὸ ἀποστῆναι τῆς συμμαχίας αὐτοῦ, καὶ ὑπισχνούμενοι, πιθανῶς, δοθήθειαν ἐν εὐθεωτέροις καιροῖς ὑπὲρ τῆς παλινρθώσεως τοῦ ἰδίου αὐτῶν Λογγοβαρδικοῦ βασιλείου, προλάβωσι τὴν Ἀδάλγιδος μετὰ στόλου καὶ στρατοῦ ἔλευσιν *proximo Martio mense* κατὰ τὰ συμπεφωνημένα. Μόνον δ' ἔνεκα τῆς ἀποφάσεως ταύτης Ῥοδογαῦδος μὲν ἡσυχίαν ἤγε, διὸ καὶ κατέλαθεν αὐτὸν Κάρολος μετὰ δύο ὡς ἔγγιστα μῆνας *improvisum*⁵⁹, ὅπερ ἄλλως παράδοξον. Χάζαρος δ' οὐκ ἐξέπεμψεν Ἀδαλγιν εἰς Ἰταλίαν⁶⁰.

civitate Petrus, vir Italicus, a quo tradita est civitas et ob hoc de Viridunensi episcopatu honoratus est. Abel αὐτ. 196. σημ. 6. 7. πολεμεῖ τὸ Hugonis ἀξιόπιστον καὶ προσκλίνει Vertarius, gesta episcop. Viridunensium MG. SS. IV. 44, τιθεμένῳ τὴν Πέτρου προδοσίαν καὶ τὴν Καρόλου ἀμοιβὴν κατὰ τὴν Παυίας ἄλωσιν τῷ 774. Ἰδ. ἄνωτ. § 14. ἐν τέλει. — 56 Cod. Carol. ep. 58: Missi Arigisi Beneventani seu Rodcausi Foroiulani nec non et Reginbaldi Clusinae civitatis ducum in Spoletio cum praefatum reperit (sc. Stephanus missus noster) Hildebrandum adhibentes adversus nos . . . ὡς ἄνωτ. σημ. 40. — 57 Ἰδ. κατωτ. σημ. 60. — 58 Cod. Carol. ep. 58. σελ. 192. σημ. 3 τοῦ Jaffé. — 59 Ἰδ. ἄνωτ. σημ. 53. — 60 Abel Jahrbücher 194 σημ. 3 καὶ Papst Hadrian I. u. d. weltliche Herrschaft d. römischen Stuhls ἐν Forschungen z. deutsch. Geschichte I. 488. καὶ Venediger αὐτ. 15. φρο-

§ 23. Εἰ μὴ διελύετο δ' οὕτως ἀπροόπτως ἡ συμμαχία, Χάζαρος δέ, συλλέγων τὰ ἐκ τῶν Κοπρωνύμου ματαίων ὡς τὰ πολλὰ πολέμων ἐναπομείναντα λείψανα χερσαίας καὶ θαλασσίας δυνάμεως⁶¹, ἐξέπεμπεν Ἀδαλγιν κατὰ Καρόλου, ἐξετίθη ἂν ἀναμφιβόλως τὴν Αὐτοκρατορίαν εἰς διπλὸν κίνδυνον· ἐν Ἰταλίᾳ μὲν, διὰ τὸ ἀνεπαρκές τοῦ στρατοῦ ἐναντι τῶν Φράγκων· ἐν Ἀνατολῇ δέ, διὰ τὴν παντελῆ ἔλλειψιν τοιοῦτου κατὰ τῶν συχνάκις ἐπιπιπτόντων κατ' αὐτὸ τοῦ καιροῦ Ἀράβων. Ὡστε τρόπον τινά, ἡ Καρόλου σοφὴ ὑπὲρ ἑαυτοῦ πολιτεία ἐπωφελῆς ἀπέβη ἐμμέσως καὶ τῇ Αὐτοκρατορίᾳ ἐκ τῶν ὑστέρων κρινομένων τῶν πραγμάτων. Καὶ ἄνευ γὰρ τοῦ ἐκστρατεῦσαι εἰς Ἰταλίαν, ἐπειδὴ τῷ αὐτῷ ἀκριβῶς ἔτει “στρατεύματά τε ἐποίει

νοῦσιν ὅτι πρὸς διάλυσιν τοῦ Συνδέσμου συνῆλθον ἐν Σπολητίῳ διὰ τοποτηρητῶν οἱ δοῦκες· οὐδὲν δ' ἀπολύτως λέγουσι περὶ τῆς ἀνάγκης τοῦ γνωρίσαι Χάζάρῳ τὰ συμβάντα πρὸς πρόληψιν τῆς Ἀδάλγιδος στρατείας τῷ προσεχεῖ Μαρτίῳ. Φανταζόμενοι δ' αὐτοὺς οὕτως οἰκτρῶς πολιτευομένους, ἰσχυρίζονται ὅτι ὁ Κοπρωνύμου θάνατος (14. Σεπτεμβρ. 775) ἐνεπόδισε τὴν Ἀδάλγιδος ἔλευσιν. Κἂν τούτῳ δὲ συμφωνοῦσιν αὐτοῖς Strauss αὐτ. 10. καὶ Harnack αὐτ. 10. συνῶδὰ τῇ γνώμῃ αὐτῶν, ὅτι ἡ συμμαχία Λογγοβάρδων καὶ Βυζαντίου ἐπὶ Κοπρωνύμου ἐγένετο (οὐκ ἐπὶ Χάζαρου, ὡς ἐγὼ πιστεύω, ἀνωτ. § 20. σημ. 44), οὗ ὁ θάνατος ἐκώλυσε ἂν τὰ πολεμικὰ αὐτοῦ σχέδια. Ἀλλὰ παραδοξώτατόν ἐστιν ὅτι Venediger 16. σημ. 6. καὶ Harnack αὐτόθ. πιστεύοντες ὅτι ὁ Κοπρωνύμου θάνατος ἐγνώσθη βεβαίως ἐν Ρώμῃ ἀρχομένῳ Φεβρουαρίῳ 776 ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ ἐπισκόπου Νεαπόλεως Στεφάνου πρὸς τὸν πάπαν (ἴδ. Cod. Carol. ep. 60), οὐκ ὀκνοῦσιν ἰσχυρίζεσθαι, ὅτι ὁ θάνατος οὗτος ἀπεθάρρυνε τοὺς δοῦκας καὶ ὑπήκουσαν ταῖς Καρόλου προτροπαῖς Νοεμβρίῳ δὴπου 775, Δεκεμβρίῳ δὲ 775 συνῆλθον ἐν Σπολητίῳ πρὸς διάλυσιν τοῦ Συνδέσμου. Strauss, 10. τολμᾷ δὲ ἰσχυρίζεσθαι, ὅτι ἡ ἐν ΚΠ συνωμοσία τῶν Κοπρωνυμιδῶν κατὰ Χάζαρου, γενομένη Μαΐῳ 776 (ἴδ. ἀνωτ. § 19) αἰτία ἐγεγόνει τοῦ ἀποσκιρτῆσαι τοὺς δοῦκας τοῦ Συνδέσμου κατὰ μῆνα Νοεμβρ. - Δεκεμβρ. 775!!! Ἐπαναλαμβάνω ὅτι ἡ συμμαχία συνήφθη ἐπὶ Χάζαρου· οἱ δὲ δοῦκες ᾗδειςαν, ὡς τὸ εἶκός, περὶ τοῦ Κοπρωνύμου θανάτου, ἐπ' ἴσης δὲ καὶ ὁ πάπας ἐκ nuntiis precurrentibus, ὡς Καρόλῳ ἔγραψε (Cod. Carol. ep. 60), οὐκ ἀνήγγειλεν ὁμῶς τοῦτο, εἰ μὴ ὅτε ἔλαβε τὴν Στεφάνου γραφήν. Τίνες δ' ἂν ᾗσαν οἱ nuntii precurrentes? οὐχ οἱ Χάζαρου πρέσβεις, οἱ μετὰ τῶν δουκῶν τὴν συμμαχίαν συνάψαι ἐντεταλμένοι; — 61 Ἰδ. Θεοφ. 675. 693. πρβλ. Νικηφ. 134—35.

κατὰ θέμα πολλὰ καὶ τάγματα ἐπηύξανεν⁶², οὐκ ἠδυνήθη Λέων ἀντιμετωπίσαι Ἀραβας, οἱ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν λεηλατήσαντες, ἀκωλύτως μετὰ πολλῆς αἰχμαλωσίας ὑπέστρεψαν⁶³. Οὐχ οὕτως ὅμως τῷ ἐπομένῳ ἔτει, ὅτε οὐκ ἀνέμεινεν ἀμύνασθαι, ἀλλ' ἐπετέθη αὐτοῖς πρὸς ἀνάκτησιν τῆς περιφήμου Γερμανικείας, ἣν ἀνακτησάμενος Κοπρωνύμος ἀπολέμωσεν, ὅτε πρὸς ἀλλήλους ἤριζον Ἀββασίδαι καὶ Ὀμιιάδαι, οὐκ ἴσχυσε κρατῆσαι αὐτῆς ἐπὶ μακρόν⁶⁴. Κατὰ τῶν αὐτόθι οὖν ἐστρατοπεδευμένων Ἀράβων ἀπέλυσε Χάζαρος ἑκατὸν χιλιάδας ἄριστα συντεταγμένου στρατοῦ καὶ ἐπολιόρκησεν αὐτούς⁶⁵. Ἀτυχῶς μέντοι τῆς στρατιᾶς ἡγεῖτο Μιχαήλ ὁ Λαχανοδράκων, Κοπρωνύμου ἐταῖρος καὶ ὁμότροπος, ὁμότατος δ' ἐν τῷ διώκειν τὴν Ἐκκλησίαν καὶ βανδालικῶς καταστρέφειν τὰ πατρῶα κειμήλια διὰ τοῦ δημεύειν καὶ πυρπολεῖν τὰς βιβλιοθήκας τῶν Μονῶν, ἐξ οὗ ἔργου τίς οἶδεν ὅποσα προσεπορίζετο σφετεριζόμενος. Τὸ οὕτω πλουτεῖν ὅμως παρεληλύθει ἀνεπιστρεπτὶ Κοπρωνύμου ἐκλιπόντος, ἢ πολλῶ μᾶλλον Εἰρήνης τὴν Πολιτείαν οἰακοστροφούσης. Ὁ δὲ ἥρως τῆς Εἰκονομαχίας οὐκ ὤκνησε προδότης γενέσθαι πρὸς ἴδιον πλουτισμόν· χρυσίον λαβὼν παρὰ τοῦ Ἀραβος στρατηγοῦ, ἤρε τὴν πολιορκίαν τῆς πόλεως κατὰ τὴν ἐπικειμένην, ἐκ πείνης δῆπου, ἄλωσιν αὐτῆς καὶ ποῖ μετέβη; Ἀπῆλθεν

62 Θεοφ. 695. — 63 Θεοφ. 698: “εἰσῆλθε Θουμάμας εἰς Ῥωμανίαν καὶ λαβὼν αἰχμαλωσίαν ὑπέστρεψε”. Τίθεται δὲ ἡ ἐπιδρομὴ τῷ 6'. ἔτει Λέοντος (ἴδε ἔκδ. de Boor σελ. 451) ἤτοι τῇ 1ῃ. Ἰνδικτ. 1. Σεπτεμβρίου 776—77 καὶ οὐ φαίνεται οὐδ' ἐκ τῶν Ἀραβικῶν Χρονικῶν πότε ἀκριβῶς ἐγένετο, φθινοπώρῳ 776, ἢ θέρει 777. Πρὸ αὐτῆς δ' ἀναφέρεται καὶ ἄλλη (Θεοφ. 694) ἐν ἀρχῇ τῆς 1δ'. Ἰνδικτ. (775—76) κατὰ τὸν Κοπρωνύμου θάνατον, καθ' ἣν Ἀβασθαλί (Abbas-ibn-ali) “ἐπελθὼν μετὰ δυνάμεως πολλῆς, ἤνοιξε τὸ σπήλαιον, τὸ ἐπιλεγόμενον Κάσιν ἀπὸ καπνοῦ” καὶ ἠλευθέρωσε τοὺς ἐν αὐτῷ Ἀραβας αἰχμαλώτους. Κατὰ τοὺς Ἀραβας δὲ Χρονογράφους παρὰ Weil, Geschichte der Kalifen τόμ. II. σελ. 97. παρέλαβε νῦν καὶ τὴν Ἀγκυραν· οὐ μέντοι τὴν ἐν Γαλατίᾳ, οὐδὲ τὴν ἐν Φρυγίᾳ, ἀλλὰ τρίτην τινά, ἴσως μεταξὺ Ταρσοῦ καὶ Ἰκονίου. ἴδ. Weil αὐτ. 312. σημ. 2. — 64 Ἰδ. ἀνωτ. § 10. σημ. 100. α'. Πρβλ. Gibbon κεφ. 52: “Wars of Harun-al-Rashid against the Romans” καὶ Schlosier, Geschichte der Bilderstürmen-den Kaiser σελ. 212. — 65 Θεοφ. 698. Τὰ Ἀραβ. Χρονικὰ Weil, II. 98. θέλουσι τὸν Ῥωμαϊκὸν στρατὸν 80,000.

αἰχμαλωτίσων τοὺς αἰρετικούς Ἰακωβίτας. Καὶ ἐπέστρεψε μὲν βραδύτερον⁶⁶. οἱ Ἄραβες ὅμως πορισάμενοι ἐν τῷ μεταξὺ τὰ πρὸς τὸ ζῆν καὶ τὰ τεῖχη ὀχυρώσαντες, ἴσχυσαν κρατῆσαι αὐτῆς καὶ μετὰ τὸ ἡττηθῆναι· ἦτταν δ' οὕτω δεινὴν, ὥστε οὔτε οἱ Ἄραβες Χρονογράφοι ἐτόλμησαν παρασιωπῆσαι ἢ παραμορφῶσαι τὸ γεγονός, οὔτε Χάζαρος ἔλλειψε πομπωδῶς ἐορτάσαι τὰ ἐπινίκια⁶⁷.

§ 24. Καὶ ὅμως οἱ Ἄραβες ἔζων ὅπως μάχωνται· οὐκ ἀνέστελλεν ἄρα τὴν αὐτῶν ὁρμὴν οὔτε τὸ νικᾶν, οὔτε τὸ ἡττᾶσθαι. Καὶ νικῶντες μὲν, ἐθάρρουν καὶ λυσσωδῶς ἐπανέπιπτον πρὸς ἐξόντωσιν τοῦ πολεμίου· ἡττώμενοι δέ, ἐμαίνοντο κατὰ τοῦ νικητοῦ. Εἴτε οὖν οὕτως, εἴτε ἄλλως, Ῥωμαῖοι ἐπ' ἴσης ἐπασχον νικῶντές τε καὶ ἡττώμενοι καὶ τὸ δὴ χειρόν συνέπασχον αὐτοῖς καὶ οἱ τοῖς κατακτηταῖς ἐν Συρίᾳ, Παλαιστίνῃ, Αἰγύπτῳ καὶ Ἀφρικῇ δουλεύοντες ὁμόφυλοι. Οὕτω δ' ἀπαραλλάκτως συνέβη καὶ μετὰ τὸν πόλεμον τοῦ 778. “Θυμωθείς ὁ τῶν Ἀράβων ἀρχηγὸς Μαδί, πέμπει τὸν Ἀσᾶν μετὰ δυνάμεως πολλῆς καὶ κατῆλθεν ἕως Δορυλαίου.” Ἐκ Βυζαντίου ὅμως τῶν ἀνωτέρω λόγων ἔνεκεν, “ὁ βασιλεὺς διετάξατο τοῖς στρατηγοῖς μὴ πολεμῆσαι αὐτοὺς δημόσιον πόλεμον, ἀλλ' ἀσφαλίσασθαι τὰ κάστρα καὶ λαὸν εἰσενεγκεῖν πρὸς παραφυλακὴν αὐτῶν . . . καὶ προκαίειν πυρὶ τάς τε νομάς τῶν ἀλόγων καὶ εἰπου εὐρίσκοιτο δαπάνη.” Καὶ τὸ σοφὸν δὲ τοῦτο στρατήγημα οὐχ ἤμαρτε τοῦ σκοποῦ. Λιμώξαντες γὰρ οἱ πολέμιοι σὺν τοῖς κτήνεσιν αὐτῶν καὶ μὴ δυνάμενοι μήτε πολιορκίαν στῆσαι, μήτε πορθῆσαι φρούριόν τι, ἤψαντο τῆς εἰς τὰ ἴδια ἄνευ ῥανίδος Ῥωμαϊκοῦ αἵματος⁶⁸, ὅπερ οὐδὲν ἡττον ἀφθόνως ἔρρευσεν ἐν ταῖς ὑπὸ Ἄραβας χώραις κατὰ τὸν ἐπακολουθήσαντα τῇ δευτέρᾳ ταύτῃ ἀποτυχίᾳ διωγμόν· διωγμόν δὲ δεινὸν καὶ μοναδικόν

66 Θεοφ. 698: “ἤμελλον παραλαμβάνειν καὶ τὴν Γερμανίκειαν, εἰ μὴ διὰ δώρων ἔπεισε τὸν Λαχανοδράκοντα ὁ Ἰσβαλὶ (Isa-ibn-ali) καὶ ἀνεχώρησε τοῦ κάστρου . . . καὶ αἰχμαλωτεύσας τοὺς . . . Ἰακωβίτας . . . πάλιν ὑπέστρεψεν ἐν τῷ κάστρῳ.” — 67 Αὐτόθι. “καὶ ἔπεσον πέντε ἀμηνάδες καὶ δύο χιλιάδες Ἄραβες, ὡς φασιν . . . ὁ δὲ βασιλεὺς ποιήσας Μαῖουμᾶν ἐν Σοφιαναῖς, ἐκάθισεν ἐπὶ σένζου μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καὶ οὕτως ἐθριάμβευσαν οἱ στρατηγοὶ τὰ ἐπινίκια.” Ἴδε καὶ Weil, II. 98. — 68 Θεοφ. 699—700, τῷ δ'. ἔτει Λέοντος ἦτοι β'. Ἰνδικτ. 778—79. Ὁ Ἀσᾶ ἡγεῖτο 80,000 Ἀράβων Weil, II. 98.

ἐν τοῖς Ἀράβων⁶⁹. Ἐν τῷ διώκειν δὲ τὸ ὑπήκοον ἀπέστειλε Μαδί Ἀαρών τὸν υἱὸν αὐτοῦ κατὰ τῆς Αὐτοκρατορίας, ὅπως διττῶς, ὡς εἶπεῖν, πολεμῇ τὸ Ῥωμαϊκόν⁷⁰. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τρίτου οὐδὲν ἤγνυσεν· ὁ μὲν γὰρ Ἀαρών δι' ὅλου τοῦ θέρους 780 πολιορκῶν τὸ ἐν τῷ θέματι τῶν Ἀρμενιακῶν φρούριον Σημαλοῦς, μόλις Σεπτεμβρίῳ παρέλαβεν αὐτὸ “ὑπὸ λόγον,” Θουμάμας δὲ μετὰ 50,000 τὴν Ἀσίαν λεηλατῶν, ἡττήθη ὑπὸ Ῥωμαίων καὶ τὸν ἀδελφὸν ἀπολέσας ἐν τῇ μάχῃ⁷¹.

§ 25. Οὕτω σοφῶς ἐπολιτεύετο Χάζαρος ἐφ' ὅσον ὑπὸ Εἰρήνης διωκεῖτο, ἥς ὁμοίας πράξεις ἐν τε τῇ ἐσωτερικῇ καὶ τῇ ἐξωτερικῇ, ὡς εἶπεῖν, πολιτικῇ πολλὰς ὀψόμεθα ἐφεξῆς. Συνέβη τὶ ὅμως τῷ ἔαρι τοῦ 780, ὅπερ ἄρδην μετέβαλε τὰ πράγματα ἐν Βυζαντίῳ. Μετὰ τὸ οἰκτρότατον τοῦ πατριάρχου Κωνσταντίνου τέλος⁷² τὸν Πρωτοκλήτου θρόνον κατέλαβε Σλάβος τις ἐκτομίας, Νικήτας ὀνόματι, οὕτως ἀμαθής, ὥστε οὐδ' ἀναγνώσεως ἦν ἐπιστήμων⁷³, ὅστις, ζῶντος μὲν Κοπρωνύμου, ἀπέξεε ἀπὸ τῶν τοίχων τοῦ Πατριαρχείου πᾶν εἰκόνισμα, οὗ ἐφείσαντο οἱ πρὸ αὐτοῦ δύο εἰκονομάχοι πατριάρχαι⁷⁴. Εἰρήνης δὲ κυβερνώσης ἐπὶ Χαζάρου, προὔβάλλετο χειροτονῶν ὀρθοδόξους Μητροπολίτας ἐκ τῶν ἀδβάδων, μὴδ' αὐτὸν τὸν τῆς ὀρθοδοξίας πρόμαχον Πλάτωνα ὑστερήσας πρὸς τοῦτο καλέσαι⁷⁵, καθ' ὃ γνήσιος ὁπαδὸς καὶ διάδοχος Ἀναστασίου καὶ Κωνσταντίνου ἐν τῇ ἀσταθίᾳ τοῦ χαρακτῆρος⁷⁶. Καὶ οὗτος μὲν τέθνηκε τῇ 6. Φεβρ. 780⁷⁷. Εἰρήνη δ' ὀρθόδοξον ἐκλέξει κατώρθωσε πατριάρχην, Παῦλον τὸν ἐκ τῆς Κυπρίων νήσου. Καὶ ὅτι μὲν ἡγωνίσασατο αὕτη πείσαι Χάζαρον, ὥστε μὴ ὁμόσαι Παῦλον ὅτι οὐ προσκυνήσει εἰκόνας, πάσης κεῖται ἀμφιβολίας ἐκτός· ὅτι δὲ Χάζαρος, φόβῳ ἴσως τῶν Εἰκονομάχων, οὐκ ἐνέδωκε τῇ αὐτῆς αἰτήσῃ, καθάπερ ἐν τῇ χειροτονίᾳ τῶν μακρὰν Βυζαντίου ἐγκαθισταμένων μητροπολιτῶν, δῆλον γίγνεται ἐκ τῆς βίης, ἥ ἐπὶ Παύλου ἡσκήθη, ὑπὸ Εἰρήνης

69 Θεοφ. 700—1, τῷ ε'. ἔτει Λέοντος, γ'. Ἰνδικτ. 779—80. πρβλ. Gibbon, κεφ. 51, Arab toleration of the Christians and their hardships. — 70 Θεοφ. 700. — 71 Θεοφ. 702. Weil, II. 99. Barhebraei Chron. Syriac. 135. — 72 Θεοφ. 681—3. — 73 Θεοφ. 680. Ζωναρ. XV. § 7. Μιχαήλ Γλυκᾶ, Βίβλος Χρονικὴ IV. 527. — 74 Θεοφ. 686. — 75 Ἰδ. ἀνωτ. § 18 σημ. 30. — 76 Τοὺς ἄθλους αὐτῶν παρὰ Θεοφ. 630. 640. 648. 675. 677—78. 681—83. Ἰδ. καὶ κατωτ. § 55. σημ. 53. — 77 Θεοφ. 701.

δήπου, πρὸς τὸ δέξασθαι τὴν ἐπισκοπὴν⁷⁸, καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ὄντως ὥμοσε τὸν ἐπὶ Κοπρωνύμου θεσπισθέντα ὅρκον⁷⁹, καὶ οὕτως ἀπὸ ἀναγνώστου ἐχειροτονήθη διαδοχικῶς οἰκουμενικὸς πατριάρχης. Ἀλλ' αὐτὸ δὴ τοῦτο τὸ γεγονός, ὅτι ὁρθόδοξος πατριάρχης οὐκ ὥκνησεν ὁμῶσαι ὅτι οὐ προσκυνήσει εἰκόνας ἄνευ βεβαίως τοῦ μεταβαλεῖν πίστιν, ἴσως δὲ καὶ ἄνευ τοῦ παῦσαι προσκυνεῖν αὐτάς ἐν κρυπτῷ, λίαν ἀνεπτέρωσε τὸ ὑπὲρ τῆς Ὁρθοδοξίας φρόνημα ἐκείνων, ὅσοι μόνον διὰ τὸ ὁμωμοκέναι οὐ προσεκύουν τὰ ἀντικείμενα τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς ἀγάπης αὐτῶν, ὅπως μὴ ἐπιорκήσωσι δηλονότι. Τὸν τεῦθεν τοίνυν οὐκ ἐτύποντο τὸ συνειδὸς οἱ βουλόμενοι καὶ ἐν τοῖς ἐξωτερικοῖς τῆς λατρείας τύποις ἐν κρυπτῷ ὁρθοδοξεῖν, κἂν τούτοις τακτέα πρώτη αὐτῇ ἡ ὁμῶσασα πρὸ τῆς Στέψεως αὐτοκράτειρα σὺν τοῖς ὑπουργοῖς τοῦ Παλατίου, οἳ αὐθωρεῖ ἤρξαντο σεπταῖς εἰκόσι χρώμενοι ἐν ταῖς κατ' ἰδίαν πρὸς Θεὸν ἐντεύξεσιν τῇ πρὸ τοῦ Πάσχα Τεσσαρακοστῇ. Τῇ μέσῃ ὅμως τῆς Νηστείας ταύτης ἐβδομάδι, τουτέστιν ἀρχομένῳ Μαρτίῳ, καὶ δὴ δέκα περίπου ἡμέρας μετὰ τὴν Παύλου χειροτονίαν, εὔρε Χάζαρος “ἐν τῷ προσκεφαλαιῷ Εἰρήνης τῆς γυναικὸς αὐτοῦ εἰκόνας δύο” αἷς ἐχρῆτο, ὡς δοκεῖ, εὐχόμενον τὸ φιλόθεον γύναιον, καὶ οὕτως ὠργίσθη αὐτῇ ὡς ἐπιόρκῳ, ὥστε σφοδρότατα ἐλέγξας, πᾶσαν διέκοψε μετ' αὐτῆς συζυγικὴν σχέσιν καὶ ἀπέπεμψε τοῦ Παλατίου⁸⁰. Ἐμεινεν

78 Θεοφ. 701: “τῇ δευτέρᾳ Κυριακῇ τῶν Νηστειῶν (19. Φεβρ. 780) Παῦλος ὁ τίμιος, ἀναγνώστης ὑπάρχων, Κύπριος τῷ γένει, λόγῳ καὶ πράξει διαλάμπων, μετὰ πολλὴν παραίτησιν διὰ τὴν κρατοῦσαν αἵρεσιν, βία πολλῇ χειροτονεῖται πατριάρχης ΚΠ.” — 79 Θεοφ. 708. ἴδ. κατωτ. § 49. — 80 Τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο ἐθεωρεῖτο μέχρι τοῦ νῦν μόνον ἐπὶ τῆς Κεδρηνοῦ, Χρον. II. 19. μαρτυρίας βασιζόμενον. ἴδ. Walch, Historie der Ketzereien, X. 478, Schlosser αὐτ. 258, Hefele αὐτ. III. § 344 ἐν τέλει. Οὐχ οὕτως ὁμως. Μνημονεύει γὰρ αὐτοῦ πρῶτος Λέων ὁ Γραμματικός, Χρονογραφ. ἐκδ. Βόνν. 192, πολλῷ Κεδρηνοῦ ἀρχαιότερος (ἴδ. Hirsch, Byzant. Studien 89. 375 . . .) καὶ ἀξιόπιστότερος, οὗ τὴν μαρτυρίαν ὀλίγον τι συμπληρῶν, φαίνεται Κεδρηνός. Λέγει γὰρ Λέων: “τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἐξουδενώσας, ἀπώσατο μὴ ἐγνωκῶς αὐτὴν ἔτι”. Κεδρηνός δέ: “τὴν γυναῖκα αὐτοῦ Εἰρήνην σφοδρῶς ἐπιπλήξας ἐξουδένωσεν εἰπών: οὕτως ὥμοσας τῷ πατρίμου τῷ βασιλεῖ ἐπὶ τῶν φρικτῶν καὶ ἀχράντων τῆς πίστεως μυστηρίων; αὐτῇ δὲ διίσχυρίσατο μὴ ἐωρακέσαι αὐτάς· αὐτὸς οὖν ἀπώσατο αὐτὴν μὴ ἐγνωκῶς αὐτὴν ἔτι.”

ὅμως Χάζαρος ἄνευ πηδαλίου τοῦ λοιποῦ! Καὶ ὡς μὲν κατὰ κρημνῶν ἔβη ἐν τοῖς πολιτικοῖς, ἐν τῷ ἐπομένῳ ὁψόμεθα κεφαλαίῳ⁸¹. ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς δέ, Κοπρωνύμιοι ἀνέτειλαν ἡμέραι ἐν Βυζαντίῳ. Ἄπαντες οἱ ἐν τοῖς βασιλείοις προσκυνοῦντες εἰκόνας ἐκρατήθησαν, ἀνηλεῶς ἐμαστιγώθησαν, τὴν κόμην ἀφηρέθησαν, δεσμοῖς ἐπεδῆθησαν, διὰ τῶν ὁδῶν πρὸς περίγελων ἐπομπεύθησαν καὶ ἐν τῷ Πραιτωρίῳ ἐν τέλει καθείρχθησαν, ὅπου εἰς ἀπέθανεν “ὁμολογητῆς γενόμενος καὶ τὸν στέφανον τοῦ μαρτυρίου κομισάμενος”⁸². Παραδόξως δ’ ἐκινήθη ὁ διωγμὸς ἀκριβῶς ὅτε ἐδιώκετο τὸ ὁμόφυλον ἐν ταῖς ὑπὸ Ἀραβας χώραις, ἵνα καὶ ἐκπνέουσα ἡ Εἰκονομαχία δείξῃ καὶ πόθεν κατήγετο καὶ οἷας εἶχεν ἀρχάς. Ἀλλὰ Χάζαρος οὐκ ἔστη ἐν τούτῳ· ἀλλ’ ὡς δοκεῖ, ἠβουλήθη τὸν τοκέα ἀπομιμήσασθαι ἐν τῇ συλήσει τῶν Ἐκκλησιῶν. Ταχὺ ὅμως κατενόησεν ὅτι ἐν τοῖς Ναοῖς οὐδὲν ὑπελείπετο συλήσιμον, εἰμὴ τὸ ἄνωθεν τοῦ θυσιαστηρίου τῆς ἁγίας Σοφίας ἀπηωρημένον “ὑπέρτιμον” στέμμα τοῦ Μαυρικίου⁸³. Τοῦτο οὖν τὸ στέμμα, τὸ ἀπ’ αἰώνων δύο ὡς ἔγγιστα τῷ Θεῷ ἀφιερωμένον, οὐ ἐφείσατο ἡ Ἰσαύρου καὶ Κοπρωνύμου ἀπληστία, ἐτόλμησε Χάζαρος σφετερίσασθαι. “Λιθομανῆς δ’ ὑπάρχων” ἐπέθηκεν αὐτὸ τῇ κεφαλῇ καὶ προῆλθε, “μὴ οὔσης δεσποτικῆς ἐορτῆς”⁸⁴. Ἀσθενῆς δ’ ὢν σωματικῶς⁸⁵, καὶ πρὸς ἐπίδειξιν τοῦ τε στέμματος καὶ τοῦ φρονήματος μακρόν, ὡς δοκεῖ, τὴν βασιλεύουσαν περιελθὼν, κατελήφθη ἐπιστρέψας

81 Ἰδ. κατωτ. §§ 34. 35. — 82 Θεοφ. 701: “τῇ δὲ μέσῃ ἐβδομάδι τῶν Νηστειῶν ἐκρατήθη Ἰάκωβος πρωτοσπαθάριος, καὶ Παπίας, καὶ Στρατήγιος, καὶ Θεοφάνης οἱ κουβικουλάριοι καὶ παρακοιμώμενοι, Λέων τε καὶ Θωμᾶς κουβικουλάριοι καὶ οὗτοι σὺν καὶ ἑτέροις εὐλαβέσιν ἀνδράσιν ὡς προσκυνοῦντες τὰς σεπτὰς εἰκόνας. Τότε ἀπογυμνώσας τὴν ἑαυτοῦ ἐγκεκρυμμένην κακίαν Λέων, ὁ τοῦ διώκτου υἱός, τούτους ἀνηλεῶς δείρας . . .” Ὁ ἀποθανὼν ἦν ὁ Θεοφάνης· οἱ δὲ λοιποὶ ἐμόνασαν βραδύτερον κατὰ Θεοφάνη αὐτόθι. Κατὰ Γεώργιον μοναχόν 660 ὅμως καὶ Λέοντα Γραμμ. 192 “λαθραίως ἀνηρέθησαν ἅπαντες.” — 83 Ἰδ. περὶ τούτου Θεοφ. 433. Σφάλλεται δὲ Walch, X. 500 θέλων Ἡράκλειον ἀφιερῶσαι αὐτό, πάντως ὑπὸ Κεδρηνοῦ II, 20. ἀποπλανηθεῖς. — 84 Ἰδ. Κωνσταντ. Πορφυρογενν. πρὸς τὸν υἱὸν Ῥωμανὸν (de administrando Imperio) κεφ. 13. σελ. 83, τόμ. III. ἔκδ. Βόνν. — 85 Δῆλον γίγνεται ἐξ ὧν εἶρηκε τῷ λαῷ περὶ τοῦ “μήπως συμβῇ αὐτῷ τὸ ἀνθρώπινον” Θεοφ. 695. πρὸς λ. Gibbon ὡς ἀνωτ. σημ. 25.

οἵκαδε σφοδροτάτῳ πυρετῳ, καὶ ἴσως τῷ ἐξ οὗ Κοπρώνυμος ἐτεθνήκει ἄνθρακι⁸⁶, καὶ τούτῳ ἐφ' ἱκανὸν χρόνου συνεχόμενος, ἀπέθανε τῇ ἡ'. Σεπτεμβρίου τῆς δ'. Ἰνδικτ. ἥτοι 780. Τὸ μέγεθος δὲ τοῦ τολμήματος ἐξ ἑνός, ἡ εὐσέβεια δὲ τοῦ λαοῦ ἐξ ἑτέρου, τῇ ἱεροσυλίᾳ ἀπέδωκαν, ὡς τὸ εἶκός, τὴν νόσον καὶ τὸν θάνατον αὐτοῦ⁸⁷.

86 Θεοφ. 693. ἰδίᾳ δὲ Νικηφ. 133. 135. καὶ ἐφεξῆς. — 87 Θεοφ. 702: “Τῇ ἡ'. τοῦ Σεπτεμβρ. μηνὸς τέθνηκε Λέων . . . τρόπῳ τοιῷδε: λιθομανῆς ὑπάρχων λίαν ἠράσθη τοῦ στέμματος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας καὶ λαθῶν ἐφόρεσεν αὐτό. Καὶ ἐξῆλθον ἄνθρακες ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ καὶ ληφθεὶς σφοδρῶ πυρετῷ τέθνηκε.” Γεωργίου μοναχοῦ (ἀμαρτ.) 660: „ἐφόρεσεν αὐτὸ καὶ προῆλθεν· ὑποστρέψαντος δέ, ἀπηνθρακώθη δεινῶς ἡ κεφαλὴ καὶ οὕτω σφοδροτάτῳ πυρετῷ συνεχόμενος καὶ φθειρόμενος ἀπέδωκε τὴν ψυχὴν αὐτοῦ.” Κεδρην. II, 20. “Ἀπηνθρακώθη δεινῶς ἡ κεφαλὴ καὶ . . . πυρετῷ συνεχόμενος τὴν ψυχὴν ἀπέρρηξε τῆς ἱεροσυλίας κομισάμενος τὰ ἐπίχειρα.” Κωνσταντ. Πορφυρογενν. ὡς ἐν σημ. 84. „τοῦτο περιεβάλετο καὶ εὐθέως ἄνθρακα ἐπὶ τοῦ μετώπου ἐκβάλων καὶ ταῖς ἐκ τούτου ὀδύναις κατατρυχόμενος κακεγκάκως ἀπέρρηξε τὸ ζῆν.” Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἐφεξῆς Χρονογράφοι. Καὶ πότε μὲν ἐγένετο ἡ τοῦ στέμματος ἀρπαγή, οὐχ ἱστορεῖται· τακτέα ὁμως οὐ μακρὸν μετὰ τὸν διωγμὸν, ἐν τῇ ἀκμῇ δηλονότι τῆς κατ' Ὁρθοδόξων ὀργῆς αὐτοῦ. Ἄλλως τε καὶ τὰ τῶν Χρονογράφων: “σφοδροτάτῳ πυρετῷ συνεχόμενος καὶ φθειρόμενος,” καὶ “ταῖς ἐκ τοῦ ἄνθρακος ὀδύναις κατατρυχόμενος ἀπέρρηξε τὸ ζῆν”, σημαίνει ὅτι οὐ βραχὺν χρόνον πρὸ τοῦ θανάτου ἔκαμνε Χάζαρος. Τούτου δὲ βεβαίου ὄντος, σαφέστατόν ἐστιν ὅτι οὐκ ἀπέθανεν αἰφνιδίως, ὅπερ νεώτεροί τινες ἐξήγαγον ἐκ τοῦ Θεοφάνους, παρερμηνεύοντες αὐτόν, ὡς εἰ ἔλεγεν ὅτι: τῇ ἡ'. Σεπτ. ἔλαβε τὸ στέμμα καὶ οὐχί: τέθνηκεν ἕνεκα τῆς ἱεροσυλίας, ἧς οὐ δίδωσι τὸν χρόνον. Ἐπομένως ὁ ἰσχυρισμὸς τῶν Ἱστορικῶν Spanheim, Basnage, Semler καὶ Mosheim (παρὰ Walch X. 500—1 σημ. 2.) ὅτι οὐκ ἐκ θαύματος τὸ αἰφνίδιον τοῦ θανάτου, ἀλλ' ἐκ δραστήριου δηλητηρίου τῆς Εἰρήνης πίπτει ἀφ' ἑαυτοῦ ὡς ἀβάσιμος. Καὶ ἐκηρύχθησαν μὲν κατ' αὐτοῦ καὶ Walch αὐτόθ. καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Schlosser αὐτόθ. 259, οὐχ ὁμως ὡς ὀρθῶς ἐρμηνεύσαντες Θεοφάνη διὰ τῆς τῶν ἄλλων Χρονογράφων μαρτυρίας, ἀλλὰ μόνον διότι ηὐδόκησαν μὴ πιστεῦσαι ὅτι οὕτως ἐκακούργησεν Εἰρήνη. “Es ist dafür gar kein Grund!” ἐκφωνεῖ Schlosser.

ΕΙΡΗΝΗ Η ΑΘΗΝΑΙΑ

ΕΠΙ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΣΤ'.

780—790.

§ 26. Διίστατο μὲν Χαζάρου Εἰρήνην ἐν πίστει, τελευτήσαντος μέντοι ἐκείνου, αὕτη ἦν ἡ νόμιμος τοῦ μήπω δεκαετοῦς αὐτοκράτορος κηδεμών. Πιστεύω δ' ὅτι Χάζαρος, εἰδὼς τὸ φρόνημα τῶν πέντε Κοπρωνυμιδῶν, καὶ τὸ μὲν λῖαν περὶ τῆς ζωῆς τοῦ υἱοῦ προνοούμενος, τὸ δὲ ἐγγὺς εἶναι τοῦ θανάτου αἰσθανόμενος, διὰ τὸ ἐφ' ἱκανὸν “σφοδροτάτῳ συνέχεσθαι πυρετῷ”, αὐτὸς ὥρισεν Εἰρήνην κηδεμόνα Κωνσταντίνου τοῦ ΣΤ' Ὑλλως γὰρ ἀπόρως ἔχω, πῶς οἱ Εἰκονομάχοι οὐκ ὠφελήθησαν ἐκ τῆς διαστάσεως τῶν ὁμοζύγων καὶ δὴ ἐκ τῆς αἰτίας τῆς διαστάσεως, ὅπως ἐπιλάδωνται αὐθωρεὶ τοῦ Στέμματος. Εἰρήνη οὖν ἡ Ἀθηναία ἐνεχειρίσθη τοὺς οἵακας τῆς βασιλείας ἐν ὀνόματι τοῦ υἱοῦ τῇ ἡ'. Σεπτεμβρίου, Ἰνδικτιῶνος δ'. τουτέστι τῷ 780ῳ. Καὶ ὡς μὲν ἤρξατο κυβερνᾶν, εἰθισμένη ἄλλως ἐν τούτῳ, οὐχ ἱστορεῖται σαφῶς· δῆλον δ' ὅτι μετὰ περισκέψεως ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς, καὶ δὴ μείζονος ἢ ἐπὶ Χαζάρου διὰ τὸ αὐτὴν εἶναι νῦν ὑπεύθυνον, καὶ δὴ καὶ ὑποπτον τοῖς αἵρετικοῖς, καὶ πρό γε πάντων εὐχείρωτον διὰ τὴν φύσιν. Ναὶ μὲν ἡ ἀνάρρησις αὐτῆς ὡς “θεία ἐπίσκεψις” ὑπὸ τῶν συγχρόνων ἐξυμνεῖται¹. ἀλλ' οὐ διὰ τὸ κηρῦξαι ἑαυτὴν ὡς αὐτο-

1 Θεοφ. 702, φέρ' εἰπεῖν, λέγει: “Τούτῳ τῷ ἔπει Εἰρήνην ἡ εὐσεβεστάτη ἅμα τῷ υἱῷ αὐτῆς Κωνσταντίνῳ παραδόξως θεόθεν τὴν βασιλείαν ἐγχειρίζεται . . . ὡς ἂν θαυμαστωθῇ ὁ Θεὸς καὶ ἐν τούτῳ . . .” Θεόδ. Στουδίτης ἐν ἐπιταφ. Πλάτωνος, κεφ. Δ'. § κα'. Μιχαὴλ ἐν βίῳ Στουδίτου κεφ. Δ'. Ἀνώνυμός τις ἐν Β'. βίῳ Στουδίτου κεφ. Δ'. (Migne, Patr. Gr. 99). Πρὸ πάντων δ' ὁ Θεοφάνους τοῦ ὁμολογητοῦ βιογράφος σελ. XXIII (πρὸ τῆς Χρονογραφίας ἐκδ. Βόνν.) ὡς ἄριστα, εἰ καὶ πῶς ποιητικῶς λέγει: “Εἰρήνη δὲ τὸ κραταίοφρον ἐκεῖνο καὶ θεοφόρητον γύναιον τῆς βασιλείας σὺν υἱῷ τοὺς οἵακας ἐγχειρίζεται — εἴπερ χρὴ γύναιον καλεῖν τὴν κατ' ἐχθρῶν καὶ παθῶν ἀρρενωπῷ καθωπλισμένην φρονήματι — καὶ σπένδεται φύσις βροτῶν ἀλλήλοις καὶ θεῷ πολυχρόνιον κεκτημένη τὸν πόλεμον . . .,” πάντως τὸν πατριάρχην Ἰγνάτιον ἐν βίῳ Νικηφόρου πατριάρχ. σελ. 146 (ἐκδ. de Boor) μεταγράψας.

κράτειραν ὑπὲρ τῆς Ὁρθοδοξίας ἅμα βασιλεύσασαν, ἀλλὰ τὸ μὲν διὰ τὸ εἶναι ἑκπαλαὶ ὀρθόδοξον καὶ μονοноῦ μάρτυρα τῆς πίστεως ἐπὶ Χαζάρου· τὸ δὲ διὰ τὸ γράψαι πάντας τοὺς ἱστορικοὺς ἱκανὸν χρόνον μετὰ τὰ ὅσια καὶ θεοφιλῆ αὐτῆς ἔργα². "Ὅλως γὰρ ἀδυνάτως εἶχε δεῖξαι αὐθωρεὶ ὡς ἐσκόπει πολιτεύσασθαι, διὰ τὸ τῶν Εἰκονομάχων δέος δηλονότι.

§ 27. Πῶς γὰρ οὐ; Μόλις τεσσαράκοντα παρεληλύθεισαν ἡμέραι ἀπὸ τοῦ Χαζάρου θανάτου, ὅτε "τινὲς τῶν ἐν τέλει συμβούλιον ποιήσαντες, ἠθέλησαν ἐξαγαγεῖν Νικηφόρον τῶν ἀπὸ Καισάρων καὶ στῆσαι εἰς βασιλέα"³. Καὶ εἰ μὲν οἱ "ἐν τέλει" οὗτοι ἦσαν οἱ Χαζάρῳ Μαίῳ τοῦ 776 ἐπιβουλεύσάμενοι, οὐκ ἔχω εἰπεῖν, Θεοφάνους ὀνομάζοντος μὲν τούτους⁴, οὐ μέντοι ἐκείνους, οἵπερ εἰς Χερσῶνα τότε ἐξορισθέντες⁵, ἴσως διέφυγον τὴν "παραφυλακὴν" καὶ ἦλθον εἰς Βυζάντιον πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ποθουμένου. Ἀλλὰ καὶ εἰ μὴ αὐτοὶ ἐκεῖνοι ἦσαν, ἐσμὸς ἦν ἐν Βυζαντίῳ εἰκονομαχούντων καὶ Εἰρήνην, καὶ τοὺς ὑπουργούς, οὓς ἐξελέξατο, μισούντων, πολλὰ δὲ καὶ μεγάλα ἐκ τῆς Νικηφόρου βασι-

2 Πρὸς πρόληψιν πάσης παρεξηγήσεως τόσον τῶν ἐν τῇ ἡγουμ. σημ. Ἱστορικῶν, ὅσον καὶ ἐμοῦ ἐνταῦθα καὶ ἰδίᾳ ἐν τῷ Β'. μέρει τῆς πραγματείας ταύτης, ἐπάναγκες ἡγοῦμαι εἰπεῖν, ὅτι Εἰρήνη ἢ Ἀθηναία (769—802) οὐκ ἔστιν ἁγία τῆς Ὁρθοδ. Ἀνατολ. Ἐκκλησίας, ὡς τοῦναντίον λέγει Gibbon κεφ. 48 καὶ οἱ ἐκ τούτου ἀντλοῦντες παπισταί τε καὶ ἀντιπαπισταί (Wetzer und Wette, Kirchen-Lexicon· Stadler, Heiligen-Lexicon, ἐν λέξει Irene, καὶ ἄλλοι.) Ἡ γενικὴ δ' αὕτη πλάνη προῆλθε πιθανῶς μὲν ἐκ τοῦ Θεοφ. 766, καλοῦντος τὴν Ἀθηναίαν μετὰ θάνατον "ἁγίαν Εἰρήνην"· θεβαίως ὁμως ἐκ τοῦ ὅτι ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἐκκλησίᾳ τῇ ιγ'. Αὐγούστου μνήμην ποιούμεθα "τῆς Βασιλίσσης Εἰρήνης . . . , τῆς διὰ τοῦ θείου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος μετονομασθείσης Ξένης μοναχῆς." Ἀλλὰ μόνον ἀνάγνωσις τοῦ ὑπομνήματος ἐν τῷ Συναξαριστῇ δείκνυσιν, ὅτι ἡ ἁγία αὕτη Εἰρήνη ἢ Ξένη ἐστὶν ἡ γυνὴ Ἰωάννου Β'. τοῦ Κομνηνοῦ, ἐπὶ κλην Καλοῖωάννου (1118—43), ἐκ τῆς Δύσεως καταγομένη καὶ τρεῖς καὶ ἐπέκεινα ἑκατονταετηρίδας μετὰ τὴν Ἀθηναίαν ἀκμάσασα. — 3 Θεοφ. 703. Strauss αὐτ. 17 σημ. 2. πλανᾶται ἐν τῷ αὐθεντικώτατα ἀποφαίνεσθαι, ὅτι "ὁ Νικηφόρος οὗτος οὐχ ὁ Κοπρωνυμίδης, ὁ ἐπὶ Χαζάρου ἀναιρεθεὶς ἢ θία μονάσας, ἀλλ' ἕτερός τις, συγγενὴς τοῦ Χαζάρου." Ἰδ. Λέοντ. Γραμμ. 192—3 καὶ κατωτ. σημ. 8. — 4 Ἰδε κατωτ. σημ. 6. — 5 Ἀνωτ. § 19.

λείας ἐλπίζοντων. Ἀγαθῇ ὅμως τύχῃ, ἢ θείᾳ προνοίᾳ, χριστιανικῶς εἰπεῖν, ἢ συνωμοσία ἐγνώσθη ἐγκαίρως, ἢ δ' Αὐτοκράτειρα προέβη κατὰ τῶν νεωτεριστῶν ὡς καὶ ἐπὶ Χαζάρου: ἔδειρεν, ἔκειρε καὶ ἄλλον ἄλλοσε ἐξώρισε τοὺς ἐπιβούλους⁶. Τοὺς δὲ Κοπρωνυμίδας οὐ καθεῖρξε μὲν ὡς τότε⁷, ἀλλ' αὐτῶν τε καὶ τῆς εἰρήνης τῆς αὐτοκρατορίας κηδομένη, κατέταξε τῷ ἱερῷ κλήρῳ, ὅπως ῥιζοτομήσῃ δηλονότι τοὺς πόθους αὐτῶν, πεποιθυῖα ὅτι οἱ Εἰκονομάχοι, καίπερ πάντα ἐκκλησιαστικὸν κανόνα διασεύσαντες, οὐκ ἂν ἔμελλον εἰς τοσοῦτον ἐλάσαι τόλμης, ὥστε τῷ βασιλεῦσαι ἐποφθαλμιᾶν ἱερεῖς ὄντες. Ἴνα δὲ τὸ γεγονὸς πασίδηλον γένηται, ἐποίησεν Εἰρήνη τοὺς νέους τούτους ἱερεῖς μεταδόναι τοῖς πιστοῖς τῶν ἁγιασμάτων κατὰ τὴν ἐορτὴν τῆς Χριστοῦ γεννήσεως, ὅτε βασιλικῶς μεταβᾶσα εἰς ἁγίαν Σοφίαν σὺν τῷ υἱῷ, ἀπέδωκε τῷ Θεῷ τὸ ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς συληθὲν στέμμα “διὰ μαργαριτῶν ἐπικαλλωπίσασα”⁸. Τοῦτό δ' ἐστὶν ἡ πρώτη καὶ μονωτάτη τῆς Εἰρήνης πρᾶξις ἐν τῷ α'. ἔτει τῆς βασιλείας αὐτῆς ὑπὲρ τῆς ἀπὸ ἡμίσεως καὶ ἐπέκεινα ἑκατονταετηρίδος προπηλακίζομένης καὶ διαρπαζομένης Ἐκκλησίας⁹.

6 Θεοφ. 703: “Διαγνωσθείσης δὲ τῆς ὑποθέσεως, ἐκρατήθησαν Γρηγόριος τοῦ δρόμου ὁ λογοθέτης καὶ Βάρδας ὁ ποτὲ στρατηγὸς τῶν Ἀρμενιакῶν, Κωνσταντῖνός τε ὁ Δομέστικος τῶν Ἐξκουβιτόρων καὶ Θεοφύλακτος ὁ τοῦ Ῥαγκαβέ καὶ πολλοὶ ἕτεροι, οὓς δείρασα καὶ κουρεύασα ἐξώρισεν εἰς διαφόρους τόπους.” — 7 Τὸ τοῦ Θεοφ. 703: “ἠθέλησαν ἐξαγαγεῖν Νικηφόρον” δηλοῖ ὅτι περιωρισμένος ἦν, οὐκ ἐλεύθερος, ὅτε δὴπου οὐκ ἂν ἔχρηζεν ἐξαγωγῆς. Ἀρα καταδικασθέντες οἱ Κοπρωνυμίδαι εἰς θάνατον διὰ τὴν πρὸς Χάζαρον ἐπιβουλήν, οὐκ ἐξωρίσθησαν εἰς Χερσῶνα σὺν τοῖς ἄλλοις “ὑπὸ παραφυλακῇ,” ἀλλ' ἐφρουροῦντο ἐν Βυζαντίῳ· πλὴν εἰ ἐπανελθόντες κρύφα ἐκεῖθεν, Χαζάρου θανόντος, ἐφωράθησαν ὑπὸ Εἰρήνης καὶ ἐφρουρήθησαν, δι' ὃ ὁ εἰς αὐτῶν ἔχρηζεν ἐξαγωγῆς. Ἡ γνώμη δὲ τοῦ Schlosser, αὐτ. 254 σημ. * ὅτι “ὁ Νικηφόρος, μὴ τιμωρηθεὶς ἐπὶ Χαζάρου, ἴσχυε λίαν τὸνναντίον, ὡς τὰ ἐπὶ Εἰρήνης συμβάντα δηλοῦσιν”, ἦν καὶ Hefele III, 440 ἔκδ. Β'. φαίνεται ἀσπαζόμενος, ὅλως ἀβάσιμός ἐστιν. — 8 Θεοφ. 703. “Τοὺς δὲ ἀνδραδέλφους αὐτῆς Καίσαράς τε καὶ Νοβελισίμους ἀποκείρασα, ἱερατεῦσαι καὶ μεταδόναι τῷ λαῷ πεποίηκεν ἐν τῇ ἐορτῇ τῆς Χρ. γενν. ἐν ᾗ . . . προσήνεγκε . . . τὸ ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἀρθὲν στέμμα.” — 9 Οὐδεὶς, ἐφ' ὅσον ἴσμεν, τῶν λεπτομερῶς τὰ τῆς Εἰκονομαχίας ἱστορούντων παραλείπει εἰπεῖν, ὅτι Εἰρήνη

§ 28. Οὕτω δὲ ῥαδίως καταστείλασα ἡ Ἀθηναία τὴν εἰκονομάχον ὁρμὴν προσέσχε τανῦν, ὡς εἰκάζω, τὸν νοῦν ταῖς ἐπαρχίαις τῆς Αὐτοκρατορίας, περὶ ἐκείνων τῶν Στρατηγῶν προνοουμένη, ὅσους ἀδυνάτως εἶχεν ἐπὶ Χαζάρου μετακινήσαι· ἐπάναγκες γὰρ ἦν τῇ τῆς Πολιτείας εὐεστοῖ μὴ διίστασθαι τούτους γνώμη οὔτε τῆς Αὐτοκρατείας, οὔτε τῶν μεγάλων αὐτῆς λειτουργῶν. Ἐν ἐκείνοις δὲ τακτέος δῆπου καὶ ὁ μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς Ἐξαρχίας ἀνώτατος

τῷ πρώτῳ τῆς βασιλείας αὐτῆς ἔτει μετεκόμισεν ἐκ Λήμνου τὸ ἐν ἔτει 766 ὑπὸ Κοπρων. καταποντισθὲν Λεῖψανον τῆς πανευφήμου Εὐφημίας (ἴδ. Θεοφ. 679). Οὐδὲν τούτου ψευδέστερον. Ἀπεπλανήθησαν δὲ ὑπὸ τοῦ ἐν πολλοῖς ἀνακριβοῦς Κεδρηνοῦ, μὴ προσχόντες τὸν νοῦν οὔτε τῷ ἀκριβεῖ Θεοφάνει, οὔτε τοῖς πράγμασιν αὐτοῖς. Καὶ Θεοφάνης μὲν, ἱστορῶν τὰ τῆς καταποντίσεως αὐτοῦ, λέγει: “ἐπὶ δὲ Κωνσταντ. καὶ Εἰρήνης τῶν εὐσεβ. βασιλέων Ἰνδικτ. δ’. μετὰ . . . τιμῆς ἐπανῆλθεν ἐν τῷ τεμένει αὐτῆς, ὃ αὐτὸς μὲν (ὁ Κοπρών.), ὡς τῶν ἐκκλησιῶν ἐχθρὸς κοινώσας ἄρμαμέντον καὶ κοπροθέσιον ἐποίησεν· αὐτοὶ δὲ ἀνακαθήραντες τοῦτο πάλιν καθιέρωσαν . . . τοῦτο δὲ τὸ . . . ἀξιόγραφον θαῦμα μετὰ χρόνους κβ’. τῆς τοῦ παρὰ νόμου τελευτῆς σὺν τοῖς εὐσεβ. βασιλεῦσι καὶ Ταρασίῳ τῷ ἁγίῳ π. πατριάρχῃ ἡμεῖς τεθεάμεθα καὶ σὺν αὐτοῖς κατησπασάμεθα . . .” Κεδρηνὸς δὲ II, 22. μὴ προσχών, ὡς φαίνεται, τῷ “μετὰ χρόνους κβ’. τῆς — Κοπρωνύμου — τελευτῆς,” ἐστηρίχθη ἐπὶ τοῦ: “Ἰνδικτιῶνι δ’” καὶ ἔταξε τὴν μετακομιδὴν τῷ α’. ἔτει τῆς Εἰρήνης, ἥτοι τῇ δ’. Ἰνδικτ. τοῦ 33 κύκλου (τῶν κύκλων ἀρχομένων τῷ 297, δωδεκάτῳ τῆς βασιλείας Διοκλητιανοῦ) καὶ οὐχ, ὡς ὥφειλε, τῇ δ’. Ἰνδικτ. τοῦ 34 κύκλου, μετὰ 15 ἐνιαυτούς, ὅτε συνεπληροῦντο 21 ἔτη ἀπὸ τῆς τελευτῆς Κοπρων., οὐχὶ δὲ 22, ὡς ἐσφαλμένως καὶ ὁ Θεοφάνης. Ἀσυγγνώστως ὁμως παρῆδε Κεδρηνὸς Ταράσιον, ὃς τῷ τετάρτῳ ἔτει τῆς Εἰρήνης (Ἰνδικτ. ἡ. 784) ἐχειροτονήθη πατριάρχης. Οἱ δὲ νεώτεροι Ἱστορικοί, Hergenröther, φέρ’ εἰπεῖν, ἐν Kirchengeschichte, Vol. I. 769 καὶ ἐν Photius, I. 245, καὶ Hefele, αὐτόθ. III. 442 (ἐκδ. Β’.), ἵνα μὴ μνησθῶμεν πλείστων ἄλλων, υἱοθετήσαντες τὰ Κεδρηνοῦ σφάλματα, παρῆδον ὅλως καὶ τὴν κατάστασιν ἅμα βασιλευσάσης Εἰρήνης, ὅλως ἀδύνατον καθιστῶσαν τὴν τοῦ ἱεροῦ Λειψάνου μετακομιδὴν. Πῶς γὰρ ἂν ἔμελλε ταχὺ μετὰ τὸν Χαζάρου διωγμὸν καὶ τὴν κατ’ Εἰρήνης στάσιν Ναὸς διὰ μαρτυρικῶν Λειψάνων καθιερωθῆναι; Οὐκ ἐπεβλήθη πολλῷ μᾶλλον τοῦτο ὑπὸ τοῦ ζ’. κανόνος τῆς Ζ’. Συνόδου, οὐκ ἐγένετο ἄρα τῇ δ’. Ἰνδικτ. 796 μετὰ χρόνους 21 τῆς Κοπρων. τελευτῆς, ὅτε πατριάρχης ἦν ἔτι Ταράσιος; Οὕτω

ἐν Δύσει Ῥωμαῖος Ἀρχων, ὁ ἐν Καιάτῃ (Cajeta) ἐδρεύων στρατηγὸς Σικελίας Ἐλπίδιος. Κληθεὶς οὗτος εἰς Βυζάντιον πρὸς ἐξέτασιν, ἢ μετάθεσιν, ἢ καθαίρεσιν, ἦτοι τεχνηέντως ὑπεκρίθη πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν τῇ Εἰρήνῃ, ἢ ἐφάνη μὲν ὑπόπτου εἰλικρινείας, ἀναγκαιότατος μέντοι ὢν ἐν Ἰταλίᾳ ὡς ἔμπειρος τῶν τῆς Δύσεως, ὡς μετὰ μικρὸν ὀψόμεθα, προὐβλήθη ἐκ νέου Στρατηγὸς Σικελίας καὶ ἀπελύθη ἐκεῖσε Φεβρουαρίῳ τοῦ 781¹⁰. Πλὴν ἀλλὰ, μαστιζόμενος καὶ οὗτος ὑπὸ τοῦ καθόλου τοὺς τότε Στρατηγοὺς μαστίζοντος λοιμοῦ, — ἕκαστος γὰρ οἶετο δύνασθαι βασιλεύειν — καὶ κατιδὼν ἐν Βυζαντίῳ πάντας τοὺς ἐκ βασιλέων μνηστῆρας τοῦ Στέμματος ἱερατεύσαντας, πρὸ παντὸς δ' ὅτι εὐχείρωτον ἐκράτει γύναιον, ἐνόμισεν εὐκαιρον ἐπαναστῆναι τοῖς καθεστῶσι καὶ ἐσκόπει ἦτοι αὐτὸς βασιλεῦσαι ἐν Βυζαντίῳ, ἢ ἴδιον ἰδρύσαι βασίλειον ἐν Σικελίᾳ, καθάπερ Σέργιος ἐπὶ Ἰσαύρου¹¹. Ἡ δὲ συμμετοχὴ τῶν Σικελῶν καθίστησι τὸ δεύτερον πιθανώτερον. Ἀμα γὰρ Εἰρήνῃ, ταῦτα γνοῦσα, τάχιστα ἀπέστειλε τὸν ἄξοντα αὐτὸν Σπαθάριον Θεόφιλον, “οὐκ ἀπέδωκαν αὐτὸν οἱ Σικελοί”¹², καὶ αὐτοὶ ἐλευθερωθῆναι ποθοῦντες¹³. Τοῦτο δ' οὐκ ἠδύνατο μαθεῖν ἐκ Σικελίας ἢ βασίλισσα πρὸ τοῦ Ἰουνίου μεσοῦντος¹⁴, ὅτε ἀκριβῶς εἰς Ἀσίαν ὤφειλε προσχεῖν τὸν νοῦν. Διὸ ἀρκοῦν ἡγησαμένη, τό γε νῦν ἔχον, κρατῆσαι ἐν Βυζαντίῳ τὴν Ἐλπιδίου γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα οἶονεὶ ὁμήρους¹⁵, ἐστράτευσεν ἐπ' Ἀραβας.

περιεσκεμμένως ἔβαινεν Εἰρήνῃ καὶ Ἐκκλησίᾳ κατὰ τῆς αἰρέσεως, ὥστε οὐδ' ἐν τῷ ἐν Νικαίᾳ Ναῶ ὅπου συνήδρενεν ἡ Ζ'. Οἰκ. Σύνοδος ἦν εὐρεῖν ἱερὰν εἰκόνα καὶ ἐδέησε, πατέρων τινῶν αἰτησαμένων, ἐνεγκεῖν τοιαύτην πρὸς ἀσπασμόν· ὅρα Mansi XIII. Ε'. Πράξιν. 157 κ. ἐφ. Ὁ δὲ καλὸς καὶ ἀγαθὸς Schlosser, 260. φαίνεται θέλων, ὅτι καὶ ἡ μετακομιδὴ τοῦ Λειψάνου, καὶ ἡ ἀπόδοσις τοῦ Στέμματος, τῇ 25. Δεκεμβρ. 780, δι' ὧν Εἰρήνῃ ἔδειξε τὸ τί ἐφρόνει, προὐκάλεσαν τὴν στάσιν τῶν Εἰκονομάχων τῇ 18. Ὀκτωβρ. 780!!! — 10 Θεοφ. 703. — 11 Θεοφ. 611. — 12 Θεοφ. 704. — 13 Περὶ τῶν τοιούτων πόθων καὶ τάσεων τῶν Σικελῶν ἱκανὰ ἐροῦμεν ἐν τῷ Θ'. κεφαλαίῳ τῆς Πραγματείας ταύτης. — 14 Τῇ 15. Ἀπριλίου — ἡμέρα τοῦ Πάσχα — ἐγνώσθη τὸ Ἐλπιδίου φρόνημα. Καὶ εἰ δ' αὐθημερὸν ἐξαπέστειλε κατ' αὐτοῦ Θεόφιλον, οὐκ ἂν ᾔδει Εἰρήνῃ τὸ ἀποτελεσμα πρὸ τοῦ Ἰουνίου, τοῦλάχιστον πεντηκονθημέρου πρὸς τοῦτο ἀπαιτουμένου. — 15 Θεοφ. 704. “Ἡ δὲ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ δείρασα καὶ κουρεύσασα, σὺν τοῖς υἱοῖς τῷ Πραιτωρίῳ παρέ-

§ 29. Οἱ δεινοὶ δ' οὗτοι πολέμιοι, τρεῖς ἡττηθέντες ἐν βραχεὶ χρόνῳ¹⁶, καὶ μετὰ τὸν διωγμὸν μαθόντες, πιθανῶς, ὅτι Χάζαρος μὲν τεθνήκει, Εἰρήνη δ' ἐβασίλευεν, εἰσέβαλον εἰς Ἀσίαν “μετὰ δυνάμεως πολλῆς” ἡγουμένου Κεβήρ, ὅπως γυναικὸς κρατούσης Ῥωμαίων, ἀποτινάξωσιν, εἰ δυνατόν, τὸ ἐκ τῶν ἀλλεπαλλήλων ἡττῶν ὄνειδος. Ἄλλ' οὐχ οὕτως. Γνοῦσα γὰρ Εἰρήνη τὴν ἐπιδρομὴν, Ἰουνίῳ μηνὶ “ἀπέστειλε πάντα τὰ περατικὰ θέματα εἰς τὰς κλεισούρας φυλάττειν καὶ ἐπιηρεῖν τὴν ἐξοδὸν αὐτῶν, ἐπιστήσασα αὐτοῖς κεφαλὴν Ἰωάννην τὸν Σακελλάριον, εὐνοῦχον ὄντα καὶ οἰκειακὸν αὐτῆς.” Τὸ τῆς προνοίας δὲ ταύτης προῖον ὑπῆρξε θαυμάσιον: “συνήντησαν οἱ στρατοὶ ἀλλήλοις ἐν τόπῳ λεγομένῳ Μήλῳ καὶ κροτηθέντος πολέμου, ἡττῶνται οἱ” Ἀραβες καὶ κτείνονται ἐξ αὐτῶν πολλοὶ καὶ ὑπέστρεψαν μετ' αἰσχύνης¹⁷.

§ 30. Οὕτω δὲ νικηφόρως ἀντεπεξελθοῦσα Εἰρήνη τοῖς δεινοτάτοις τῶν πολεμίων καὶ δὴ διὰ στρατηγοῦ οἰκείου ἑαυτῇ, οὐ Λαχανοδράκοντός τινος, ἔδειξε τοῖς λαοῖς, ὅτι ἐμπείρως λίαν εἶχε περὶ τὸ κρατεῖν καὶ πολιτεύεσθαι, καὶ ὅτι ἱκανὴ ἦν εἰδέναι τί τὸ συντελοῦν τῇ τοῦ ὑπηκόου εὐεστοῖ. Ἡ Ἀθηναία ἦν ἀπόλυτος μονοκράτειρα· τὸ νομοθετεῖν τοίνυν καὶ πράττειν κατὰ τὸ δοκοῦν ἦν ἐν τῇ χειρὶ αὐτῆς, οὐδενὸς ἀντιλέγοντος. Ἡδύνατο οὖν ἐνὶ διατάγματι ἐπιβαλεῖν τοῖς

πεμψε φυλάττεσθαι”. Schlosser, 266. ἀδίκως μέμφεται διὰ τοῦτο Εἰρήνην. Ἀλλὰ τί τὸ ἀποδεικνύει τὴν ἀθωότητα τῆς γυναικός; Τίς οἶδεν εἰ μὴ ἐξ ἀνακρίσεως ἐγνώσθη, ὅτι ἤδει αὕτη τὸν τοῦ ἀνδρός σκοπὸν καὶ μὴ τοῦτο δηλώσασα ἔνοχος ἦν προδοσίας; “τῇ ἰε': Ἀπρίλ. διεβλήθη Ἐλπίδιος” ἐν Βυζαντίῳ, οὐκ ἐκ Σικελίας. Ἐν Βυζαντίῳ οὖν ὑφάνθη ἡ ἐπιβουλὴ καὶ ἡ γυνὴ δαρεῖσα καὶ καρεῖσα, ἐγίνωσκε τοῦτο. Σφάλλεται δὲ Schlosser φρονῶν ὅτι τῇ Νικηφόρου ἐπιβουλῇ συμμετεῖχεν Ἐλπίδιος· Θεοφ. 703 λέγει: “διεβλήθη Ἐλπίδιος ὡς τὰ τῶν Καيسάρων φρονῶν”, τουτέστι βασιλεῦσαι θέλων ὡς καὶ κεῖνοι. Ἡ γὰρ στάσις αὐτοῦ ἐν Σικελίᾳ καὶ τὸ ὅτι εἰς Ἀφρικὴν μετὰ τὸ ἡττηθῆναι φυγὼν ἐστέφθη ἐκεῖ βασιλεὺς Ῥωμαίων, καὶ Ἀραβικῶν στρατιῶν ἡγούμενος τὸν θρόνον κατασχεῖν ἐπειρᾶτο δηλοῦσι πάντα ὅτι ὑπὲρ ἑαυτοῦ, οὐχ ὑπὲρ Καيسάρων ἐμερίμνα. — 16 Ἀνωτ. § 23—24. — 17 Θεοφ. 704. Κατὰ τοὺς Ἀραβ. Χρονογρ. Weil, II. 99. σημ. 2. 90,000 ἄνδρας ἀπέστειλεν Εἰρήνη. Κεβήρ δὲ (Abd-el-Kebir) δειλιάσας, οὐκ ἐπολέμησε τὸ παράπαν· οὕτω δ' ὠργίσθη διὰ τοῦτο Μαδί, ὥστε ὥρισε θανατῶσαι αὐτόν, ἀλλ' ἄλλων μεσιτευσάντων, καθεῖρξε μόνον. Ὅτι ὅμως οὐκ ἐπολέμησε φαίνεται μοι μῦθος.

ὑπηκόοις τὴν ἑαυτῆς θρησκείαν, ὥσπερ οἱ Εἰκονομάχοι ἐπέβαλον τὴν σφῶν αὐτῶν. Εἰρήνη δὴ ἐπλεονέκτει ἐκείνων κατὰ τοῦτο, ὅτι ἔμελλεν ἐπανελθεῖν εἰς τὰ ἀπ' αἰώνων ἐν τε Πολιτείᾳ καὶ Ἐκκλησίᾳ ἰσχύοντα, ὑπὲρ ἑαυτῆς ἔχουσα τέσσαρα τῶν πέντε τοῦ Χριστιανικοῦ Κόσμου τμημάτων, τὰ Πατριαρχεῖά, φημι, Ῥώμης, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων, καὶ αὐτὸ δὴ τὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέχρις Ἰσαύρου. Οἱ δὲ Εἰκονομάχοι ἐπέβαλον νεωτερισμὸν ὑφ' ἀπάσης τῆς Ἐκκλησίας κατακριθέντα. Καὶ ὅμως, εἰ καὶ πρῶτον μετὰ τὴν Ἀράβων ἤτταν διενοήσατο Εἰρήνη περὶ τοῦ δύνασθαι πῶς ἐνεργῆσαι ὑπὲρ τῆς Ὁρθοξίας, ὅμως μέντοι, ἐπειδὴ ἐνδεχόμενον ἦν ἐξερεθισθῆναι τὸν ἐν τῇ αἰρέσει γεννηθέντα καὶ παιδευθέντα ὄχλον τοῦ Βυζαντίου καὶ αἵματηρὰν προκαλέσαι μάχην, εἶπερ τις καὶ ἄλλος δ' ἀπεστρέφετο, ὥς τὸ εἶκός, τὴν αἵματοχυσίαν Εἰρήνη, οὐδὲν νῦν ἐποίησεν· ἀλλ' ἀφεῖσα τὰ περὶ τούτου τοῖς ἀθρώως νῦν παλινοστοῦσι διδασκάλοις τῶν γραμμάτων καὶ τῆς θρησκείας, ἐπέτρεψε καὶ ἐθάρρυνεν αὐτοὺς διδάσκειν σὺν ἄλλοις τὸν λαὸν τί ὠφεῖλον πιστεύειν. Ὁ λεπτομερέστατα πάντων ἱστορῶν τὴν Εἰρήνης βασιλείαν Θεοφάνης οὐδὲν ὅλως λέγων περὶ ἐνεργείας αὐτῆς ὑπὲρ τῆς Ὁρθοδοξίας πρὸ τῆς κατ' Ἀράβων νίκης, ἐπάγει ἀμέσως αὐτῇ: “ἤρξαντο δὲ οἱ εὐσεβεῖς παρρησιάζεσθαι, καὶ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ πλατύνεσθαι, καὶ οἱ θέλοντες σωθῆναι ἀκωλύτως ἀποτάσσεσθαι, καὶ ἡ δοξολογία τοῦ Θεοῦ ὑψοῦσθαι, καὶ τὰ μοναστήρια ἀναρρῦεσθαι, καὶ πᾶν ἀγαθὸν φανεροῦσθαι”¹⁸.

18 Θεοφ. 704. Gibbon κεφ. 49: “Restoration of Images . . . by . . . Irene” λέγει: “As soon as she — Irene — reigned in her own name and in that of her son . . . the first step of her future persecution was a general Edict for liberty of conscience.” Ἀλλὰ τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ Εἰρήνη, ἅμα βασιλεύσασα, ἐξέδοτο καθολικὸν διάταγμα περὶ ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεώς ἐστιν εἰς τῶν οὐκ ἀσυνήθων Γίβθωνι ἀβασίμων ἰσχυρισμῶν, μὴ ἀποδεικνύμενος οὐδ' ἀμύθεν, οὔτ' ἐκ τῶν συγχρόνων, οὔτ' ἐκ τῶν μεταγενεστέρων Χρονογράφων. Ἄλλως τε καὶ οὐκ ἔχω λόγον ἀποκλῖναι Θεοφάνους διαρρήδην λέγοντος ὅτι “οἱ εὐσεβεῖς ἤρξαντο παρρησιάζεσθαι” οὐκ Εἰρήνη. Ἀφωρμήθη δ' εἰς τοῦτο ὁ λαὸς ἐκ τῆς κατ' αὐτὸ ἀκριβῶς τοῦ καιροῦ ἀνευρέσεως παρὰ τῷ Μακρῷ τείχει λάρνακός τινος μετ' ἀνδρικοῦ λειψάνου καὶ τοῦδε τοῦ ἐπιταφίου: “Χριστὸς μέλλει γεννᾶσθαι ἐκ Μαρίας τῆς παρθένου καὶ πιστεύω εἰς αὐτὸν· ἐπὶ δὲ Κωνστ. καὶ Εἰρ. τῶν βασιλέων,

§ 31. Καίτοι δ' αἱ ἑμμεσοὶ αὗται ἐνέργειαι τῆς Εἰρήνης ἐσκόπουν ἀπαλλάξαι τῆς σήψεως τὸν πυρῆνα, ἔτεινον δηλαδὴ βελτιῶσαι τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν τῶν τῆς Πολιτείας μελῶν, δι' οὗ καὶ μόνου ἡδύνατο αὕτη ἀκμάσαι, ὅμως μέντοι ὁ πυρῆν οὐκ ἂν διετηρεῖτο ἄνευ στερεοῦ καὶ ἀρράγοῦς κελύφους, ἄνευ δηλονότι ἐξωτερικῆς ἀσφαλείας, ἣ δὲ λῖαν ἔμελε τῇ βασιλίσσῃ. Ναὶ μὲν λῖαν ἐκήδετο τῆς Ἐκκλησίας καὶ καθεώρα τὴν ἐκ τοῦ Σχίσματος καὶ τῆς αἵρέσεως βλάβην, ἀλλ' ἐπεποίθει ὅτι μόνον διὰ τοῦ ἀσφαλίσειν τὴν Πολιτείαν ἡδύνατο κρεῖττόνως εὐεργετῆσαι τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἐν τοῖς μέλεσιν αὐτῆς. Ἀδυνατῶ ἄρ' ὅλως πιστεῦσαι ὅτι ἡ Εἰρήνη ἦν τοσοῦτον τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀφωσιωμένη, ὅσον οἱ Εἰκονομάχοι Ἰσαυρος καὶ Κοπρώνυμος, οἵτινες, προσχόντες καθόλου τὸν νοῦν τῇ δῆθεν μεταρρυθμίσει αὐτῆς, τέλεον παρημέλησαν τὰ τῇ Πολιτείᾳ συμφέροντα, ἢ ἐπ' ἐλάχιστον καὶ μερικῶς μόνον τούτων ἐπεμελήσαντο, ὥς ἐν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ δεδήλωταί μοι. Νῦν δ' ἀκριβῶς διετέλει ἡ Αὐτοκρατορία ἐν ἐπισφαλεῖ λῖαν: οἱ Ἀραβες, μαινόμενοι ἐπὶ ταῖς ἡτταῖς, καθ' ἐκάστην ἡδύναντο ἐκ νέου εἰσβαλεῖν· οἱ Κοπρωνυμῖδαι, καίπερ ἱερατεύσαντες, ἡδύναντο ἐξερεθισθῆναι ὑπὸ τῆς πληθυνούσης ὀρθοδοξίας καὶ ἐπαναστῆναι σὺν τοῖς Εἰκονομάχοις ἐκ νέου· ὁ δὲ στρατηγὸς Ἐλπίδιος ἦν σὺν ὅλῃ Σικελίᾳ ἐν ἐντελεῖ ἀποστάσει· τοῦτο δέ, ὅτε ἡ ἐν Δύσει βυζαντινὴ ἐξουσία ἦν ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς.

§ 32. Τὰ ἐν Ἰταλίᾳ ἐν ἔτει 775—76 γενόμενα¹⁹ οὐκ ἐβελτίωσαν τὴν ὑπάρχουσαν κατάστασιν· τούτου δὲ πρῶτιστον καὶ κύριον αἴτιον τὰ ὑπὸ τοῦ πάπα Ἀδριανοῦ ἀδιαλείπτως σπειρόμενα ζιζάνια. Κάρολος, δύναται τις ἰσχυρίσασθαι, ἐμυσάττετο Ἀδριανόν· διό, διατρίψας ἐν Ἰταλίᾳ τέσσαρας μῆνας μετὰ τὴν Ταρβισίου ἄλωσιν²⁰, οὐ μόνον

ὦ ἦλιε, πάλιν με ὄψει", ὅπερ παρὰ πᾶσιν εὔρηται τοῖς Χρονογράφοις (ἴδ. Walch, X. 466—89). Οὐ θέλω δ' εἰπεῖν ὅτι οὐκ ἐφρόνει Εἰρήνη ὥσπερ οἱ λοιποί, ἀλλὰ πλεῖον τῶν πολλῶν, ὥς κατ' ἐπίγνωσιν, ὀρθοδοξοῦσα, οὐκ ἐνήργει νῦν ὥς αὐτοκράτειρα ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας, ὥς οὐδὲ κατ' αὐτῆς, ὥς τὸ εἶκός. Μόνον οἱ μοναχοὶ ἐδίδασκον. Κατὰ τοῦ ἰσχυρισμοῦ τοῦ Γίββωνος πλείω κατωτ. § 48. σημ. 11. — 19 Ἀνωτ. § 20—22. — 20 Ταρβίσιον ἐάλω πρὸ τοῦ Ἀπρίλ. 776· αὐτόθι γὰρ ἐώρτασε Κάρολος τὸ Πάσχα, 14. Ἀπρίλ. Lauriss. maj. 776. Διέτριψε δ' ἐν ἄνω Ἰταλίᾳ μέχρις Ἰουλίου 776. Abel, Forsch. I. 489, σημ. 8. Jahrb. 205.

ἀπέσχεν ἱκανοποιῆσαι αὐτὸν κατὰ τοῦ Ῥαβέννης Λέοντος, ἀλλὰ καὶ ἰδεῖν αὐτὸν κατὰ πρόσωπον, καίπερ ἰδὼν Λέοντα ἐν τῷ μεταξύ²¹. Ἀπελθὼν ὅμως ἐντεῦθεν κατὰ τῶν ἐπαναστάντων Σαξόνων²², ἀνελογίσατο πάντως δῆπου, ὡς οἶός τ' ἦν ὁ πάπας πράγματα πολλὰ ἐν Ἰταλίᾳ παρασχεῖν αὐτῷ ἀπόντι, τοῖς Λογγοβάρδοις δουξί κατ' αὐτοῦ συμμαχῶν, εἰ ὑπὲρ τὸ θεὸν περιφρονῶν, ἐξώργιζεν αὐτὸν (ἀνεμιμνήσκετο γὰρ τῆς ὁμοίας Στεφάνου τοῦ Γ'. πολιτείας²³), καὶ πρόσφορον, εἰ μὴ ἐπάναγκες, ἡγήσατο, νικητῆς ἐπανακάμψας, γνωρίσαι αὐτῷ τὴν νίκην καὶ ἀναγγεῖλαι ὅτι ἐσκόπει εὐκαιρῶν ἐπισκέψασθαι αὐτὸν ἐν Ρώμῃ²⁴. Ἀλλὰ μόνον ὑπόσχεσις ἦν τοῦτο πρὸς περιστολὴν αὐτοῦ, διὸ καὶ ἐπανελάθεν αὐτὸ μικρὸν ὕστερον, ὀρίσας δὴ καὶ τὸν σκοπὸν καὶ τὸν χρόνον τῆς ἐπισκέψεως· πρὸς τὸ βαπτίσει δηλονότι ἐν Ῥώμῃ τὸν νεογέννητον υἱὸν αὐτοῦ κατὰ τὸ Πάσχα, 30. Μαρτίου 777²⁵. Θανόντος δ' ἐν τῷ μεταξύ καὶ τοῦ Ῥαβέννης Λέοντος²⁶, ἐνόμιζεν ὁ πάπας ὅτι ἡγγικεν ἡ βασιλεία αὐτοῦ, ἡ κληρονομία δηλαδή τῆς Λέοντος μερίδος ἐν τῇ Ἐξαρχίᾳ. Πλὴν μάτην. Κάρολος γὰρ οὐκ ἦλθεν, ὡς προσεδόκα ἂν τις. Ἀδριανὸς δέ, θλίψιν ἄφατον διὰ τοῦτο ἐξαγγέλλων αὐτῷ μηνὶ Μαΐῳ 777, ἐδεήθη ὑπὲρ τοῦ βαπτίσματος καὶ ἐντόνως ἐδήλωσεν ὅτι ὤφειλεν ἐκτελέσαι τὴν Πιπίνου δωρεὰν ὡς ὑπέσχετο, καὶ πρὸς τούτοις ἀποδοῦναι αὐτῷ ὅσα Πατριμόνια ἐδωρήσαντο μὲν οἱ κατὰ καιροὺς αὐτοκράτορες καὶ ἕτεροι εὐσεβεῖς τοῖς πάπαις ἐν Ἰταλίᾳ, ἀφήρπασαν δ' οἱ Λογγοβάρδοι. Προβαλὼν δ' αὐτῷ ὡς δεῖγμα τὴν πρὸς τὴν Ῥωμαίων Ἐκκλησίαν μεγαλοδωρίαν τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, ἀπέστειλε πρὸς πίστωσιν τὰ ἐν Λατεράνῳ τηρούμενα δωρητήρια ἔγγραφα²⁷.

21 Cod. Carol. ep. 56. — 22 Τὰ καθ' ἕκαστα παρὰ Richter, ann. 776. b. — 23 Ἀνωτ. § 14 μετὰ τὴν σημ. 209. — 24 Cod. Carol. ep. 59: Continebatur in . . . vertris apicibus, quod . . . remeantes vos a Saxonia, mox et de praesenti in Italiam vel ad limina beati Petri ad implendis, quae ei polliciti estis, properari desideratis. πρβλ. Abel, Forsch. I. 490. σημ. 2. 3. — 25 Cod. Carol. ep. 61: Dignati estis nobis repromittere, ut in s. diem Pascae ad limina b. Petri una cum regina . . . properare debuissetis, ut filium, qui nunc vobis procreatus est a sacro baptisma in ulnis nostris suscipere debuissimus. — 26 Τῇ 13. Φεβρ. 777. Abel, Forsch. I. 491. σημ. 1. — 27 Cod. Carol. ep. 61: Te petimus . . . rex,

§ 33. Πρὸ τοῦ ἀποκριθῆναι ὅμως Κάρολον, εἰ ἀποκριθῆναι ἔμελλεν, ἢ τοῦ πάπα θέσις ἐν Ἰταλίᾳ ἐπὶ πλεῖον δυσχερεστέρα ἐγένετο. Οὗ τοῦ Βενεβεντοῦ δοῦξ Ἀριχίς, συνφθὰ, ὡς ἡγοῦμαι, ὑποσχέσει πρὸς Χάζαρον ἐκ Σπολητίου (ὅτε Δεκεμβρ. 775 συνῆλθον αὐτόθι οἱ τέως σύμμαχοι δοῦκες²⁸), ἢ ὡς ἀντιστάθμησιν τῆς ἀπὸ τῆς συμμαχίας ἀποχῆς αὐτοῦ, ἀπέσπασε τοῦ πάπα σὺν τῷ στρατηγῷ Σικελίας πόλεις ἑνὰς τῆς Καμπανίας καὶ ὑπέταξεν αὐτάς τῷ Αὐτοκράτορι²⁹. Ὁ καιρὸς δ' ἦν καταλληλότατος. Αἱ γὰρ σχέσεις Καρόλου πρὸς Ἀδριανὸν ἦσαν πασίγνωστοι, Ἀριχίς δὲ καὶ Ἑλπίδιος ἡγοῦντο, πιθανῶς, ὅτι τὸν πάπαν πολεμοῦντες, Κάρολον εὐηργέτουν, ὅς πρὸ δύο ἐνιαυτῶν ἐπέτρεψεν ἢ πολλῷ μᾶλλον προέτρεψε τὸν Κλουσίου δοῦκα Ῥεγινάλδον ἀποσπάσαι τοῦ πάπα τὸ φρούριον Felicitas³⁰. Παρεκτὸς δὲ τούτου Καμπανοὶ ἐμυσάττοντο τὴν παποκρατίαν, ὥσπερ πρότερον Σπολητῖνοι, καὶ ἐτοίμως εἶχον ὑπαχθῆναι, ὡς δὴ καὶ ἐποίησαν, τῷ νομίμῳ κυρίῳ αὐτῶν, τῷ Χαζάρῳ, μὴ δὴ εἰκονομαχοῦντι³¹. Διὰ δὴ τοῦτο, ὅτε ὁ πάπας ἐπανειλημμένως δι' ἐπισκόπων παρώτρυνεν αὐτοὺς ἐμμεῖναι τῇ ὑποταγῇ τοῦ Ἀπ. Πέτρου, οὐκ ἤκουσαν τῆς φωνῆς αὐτοῦ³². Τί δὲ ὁ

ut . . . pro ipso . . . baptisma nostrum adimplere jubeas desiderium. Hoc deprecamur . . . rex, ut secundum promissionem, quam polliciti estis Apostolo Petro . . . omnia adimplere jubeatis . . . et sicut temporibus Silvestri . . . a Constantino Magno . . . per ejus largitatem . . . Rom. Ecclesia elevata atque exaltata est, ita et in his vestris temporibus . . . Sed et cuncta alia, quae per diversos Imperatores, Patricios et alios Deum timentes . . . consessa sunt et per Langobardos . . . abstulta atque ablata sunt . . . restituantur. Unde et plures donationes in nostro scrinio Lateranense reconditas habemus. Tamen et pro satisfactione regni vestri . . . ad remostrandum eas vobis direximus. Ἰδοὺ πότε ἐχάλκευται ἡ Donatio Constantini! — 28 Ἀνωτ. § 22. — 29 Cod. Carol. ep. 62: Aliquantas civitates nostras Campaniae operantes . . . Beneventani, ipsum nostrum populum suadent atque subtrahere a nostra ditione decertant . . . una cum ipso Patricio Siciliae . . . Et decertant a potestate et ditione b. Petri et nostra eosdem Campaninos usurpare et Patricio Siciliae subjugare. — 30 Ἀνωτ. § 21. σημ. 49. — 31 Ταῦτα συνέβαινον τῷ θέρει τοῦ 777. Χάζαρος δ' ἤρξατο εἰκονομαχεῖν Μαρτίῳ τοῦ 780. ἀνωτ. § 25. — 32 Cod. Carol. ep. 62: Nos vero . . . viribus atque vicibus admonendum et predicandum

Ἀδριανός; Ἀμνηχανῶν, ἐμνήσθη πάλιν Καρόλου καὶ ἐδεήθη αὐτοῦ ἐπιτάξει Βενεβεντίνοις ἀποσχεῖν τῆς Καμπανίας³³. Ἀλλὰ τούτου, ὡς τὸ εἶκός, μὴ γενομένου (πῶς γὰρ ἂν ἐπέτασσε Κάρολος ἐλευθέρῳ ὅλως δουκί, καὶ δὴ παρὰ τὴν ἣν ἔδωκεν αὐτῷ, ὡς νομίζω, τῷ 775 ὑπόσχεσιν³⁴, ἄλλως τε καὶ ἦσθη, πιστεύω, ἐπὶ τῇ διχονοίᾳ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ), ἐκίνησεν Ἀδριανὸς ὅλην τὴν στρατιάν αὐτοῦ³⁵, ἐπῆλθε Καμπανοῖς, καὶ οὐ τούτους μόνον ὑπέταξεν, ἀλλ' ἀπέσπασε τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν πόλιν Ταρρακίναν³⁶. Καὶ Κάρολος μὲν, εἰ καὶ ἐξεπλάγη βεβαίως ἐπὶ τῇ τόλμῃ καὶ τῇ νίκῃ τοῦ ἱεροῦ στρατηλάτου, κατέλιπεν οὐδέν ἥττον αὐτὸν ταῖς ἰδίαις δυνάμεσιν (οὕτω γὰρ ἐχόντων τῶν πραγμάτων, συμμαχία πάπα καὶ Λογγοβάρδων κατὰ Καρόλου ἀδύνατος ἦν τό γε νῦν ἔχον), καὶ περὶ ἄλλα σοβαρὰ ἀσχολούμενος, τότε μόνον μέχρι τοῦ 780 ἐμιμνήσκετο αὐτοῦ, ὅσakis ἀφορμῆς ἐτύγγανε πρὸς τὸ μέμψασθαι καὶ ἐπιτιμῆσαι αὐτόν³⁷. Ἕλληνες δ' ἐτέρωθεν νέας παρσκευάσαν αὐτῷ σὺν Βενεβεντίνοις δυσχερείας.

§ 34. Ὡς ἐστὶν εἰκάσαι ἐκ τινων σημείων ἐν ταῖς Δυτικαῖς τῆς Ἱστορίας πηγαῖς, οἱ Ἕλληνες Σικελίας καὶ Νεαπόλεως ὑπὸ Ἑλπίδιον, ὡς καὶ οἱ Λογγοβάρδοι τοῦ Βενεβεντοῦ ὑπὸ Ἀριχίν, ἀκούσαντες περὶ τῆς Καρόλου δεινῆς ἥττης ἐν τῇ ἐπ' Ἀραβας στρατείᾳ αὐτοῦ εἰς Ἰσπανίαν τῷ 778, ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῆς συγχρόνου τῶν Σαξόνων ἐπαναστάσεως³⁸, καὶ τὴν ἀσθένειαν αὐτοῦ τεκμηράμενοι, εὐκαιρον ἡγήσαντο νῦν ἐπιδιώξαι τὸ διὰ τοῦ Συνδέσμου τοῦ 775 σκοπούμενον: τὴν ἔξωσιν τῶν Φράγκων ἐξ Ἰταλίας, καὶ τὴν παλινόρθωσιν τῆς

per nostris episcopis et fideles b. Petri eis direximus ... sed ad nostris obtulibus conjugare noluerunt. Tamen et fratrem nostrum Philippum seu Pascalem ... eis direximus ... Nec non nostris admonitionibus se accommodare voluerunt. — 33 Αὐτόθ.: Sed petimus te ... fili ... ut Beneventanos per vestra scripta ... atque vestrum missum praetestandum dirigere jubeatis, ut a tale iniqua operatione rescipescere debeant et in nostris Campaninos talia immittere. — 34 Ἀνωτ. § 21. σημ. 48. — 35 Cod. Carol. ep. 62: Disposuimus generalem nostrum exercitum illuc dirigere, qui eos constringere debeant. — 36 Κατωτ. § 34. σημ. 45. πρβλ. Strauss, αὐτ. 14. σημ. 3. 5. Harnack, αὐτ. 13. σημ. 3. Richter, ann. 780 c. — 37 Ἰδ. Abel, Jahrb. 210. 256—57. — 38 Τὰ καθ' ἕκαστα παρὰ Richter, ann. 778. a. c.

Βυζαντινῆς Ἐξαρχίας καὶ τοῦ βασιλείου τῶν Λογγοβάρδων. Καὶ εἰ μὲν ἐδοκίμασαν ἐλκύσαι πρὸς τοῦτο τοὺς δύο τοῦ Συνδέσμου δοῦκας, Ῥεγινάλδον Κλουσιου καὶ Ἰλδεμβράνδον Σπολητίου, οὐκ ἔχω εἰπεῖν. Τὸ ὅτι μέντοι ὁ δεύτερος ἀπῆλθε τῷ θέρει τοῦ 779 εἰς Φραγκίαν καὶ εὐμενέστατα ὑπὸ Καρόλου ἀποδεχθεὶς, μετὰ πολλῶν δώρων ἀπεστάλη εἰς Σπολήτιον³⁹, πιθανὸν καθίστησιν, ὡς ἔμοι γε δοκεῖ, ὅτι ἐκλήθη συνεργῆσαι ὑπὲρ τοῦ γενικοῦ σκοποῦ. Ἀπεχθανόμενος ὅμως τὴν Δεσιδερίου γενεάν, διὸ δὴ καὶ ἀπεσκίρτησεν αὐτοῦ πολιορκουμένου τῷ 774, πρῶτος δὲ τοῦ Συνδέσμου τοῦ 775, καὶ ἀρκούμενος τῇ ὑπὸ Κάρολον ἀσφαλεῖ, ὡς οἶετο, ἐλευθερίᾳ αὐτοῦ, ἠρνήσατο συνεργῆσαι ὑπὲρ τοῦ Δεσιδερίου υἱοῦ Ἀδάλγιδος, καὶ προσελθὼν Καρόλῳ μετὰ δώρων, ἦτοι προὔδωκε τὰς Ἐλπιδίου καὶ Ἀρίχιδος βουλὰς, ἣ μόνον διεβεβαιώσατο περὶ τῆς εἰλικρινείας αὐτοῦ, περὶ παπικῶν ῥαδιουργιῶν προνοούμενος. Ἀγνοῶν δ' ἴσως τοῦτο Ἐλπίδιος, ἀνήγγειλε Χαζάρῳ τὴν κατάστασιν, ὁ δὲ συνέθετο ἀποστεῖλαι εἰς Βενεβεντὸν Ἀδαλγιν μετὰ στρατοῦ. Περὶ στρατείας δ' ἐπὶ ἄνω Ἰταλίαν οὐκ ἂν δῆπου ἐγένετο λόγος, τοῦ δουκὸς Φοροϊουλίου Ῥοδογαύδου ἐκλελοιπότος, ὅλων δὲ τῶν πόλεων τῆς Λογγοβαρδίας ὑπὸ Φράγκων φρουρουμένων νῦν καὶ κυβερνωμένων⁴⁰. Ὡς ἐκ τοῦ καιροῦ δέ, καθ' ὃν ταῦτα ἐν τῇ Δύσει συνέβαινον, ἡ Ἀδάλγιδος στρατεία ὠρίσθη τῷ ἔαρι, ἣ ἔθος, τοῦ 780, καὶ ἐγνωρίσθη Ἐλπιδίῳ⁴¹. Ὁ δέ, ὅπως εὐλογον παρασκευάσῃ πολέμου ἀφορμήν, ἀπήτησε φθίνοντι Μαρτίῳ 780 παρὰ τοῦ πάπα τὴν Ταρρακίαν διὰ τινος Πέτρου, ὑπὸ τοῦ δουκὸς τῆς Νεαπόλεως (Νικηφόρου;) εἰς Ῥώμην ἀποσταλέντος⁴². Καὶ συνέθετο μὲν Ἀδριανὸς τῇ ἐκχωρήσει, πρὸ ταύτης ὅμως ἀπήτησε τὰ ἐν Νεαπόλει Πατριμόνια, ἕως δ' ἂν ἐγκρίνῃ καὶ ἀποδῶ ταῦτα ὁ τῆς Σικελίας στρατηγός, ᾧ ὑπετάσσετο Νεάπολις, πεντεκαίδεκα ὁμήρους ἐκ τῶν τέκνων τῶν Νεαπο-

39 Lauriss. maj. 779: Karolo revertento partibus Austriae, obtulit se Hildebrandus dux Spolitinus cum multa munera in praesentiam regis in villa, qui vocatur Virciniacum (Verzenay). Ann. Einh. 779: Quem et benigne suscepit et muneribus donatum in ducatum suum remisit.

— 40 Ἰδ. Richter, ann. 776. a. — 41 Προκεχωρηκότι θέρει ἀπῆλθε Ἰλδεμβράδος πρὸς Κάρολον, μεθ' ὃ κατ' εἰκασίαν ἔταξα τὴν εἰς Βυζάντιον ἀνακοίνωσιν, ἣ ἐπηκολούθησεν ἡ Χαζάρου ἀπόφασις. — 42 Τῷ Πάσχᾳ, 26 Μαρτίου, 780 ἦν ἐν Ῥώμῃ ὁ Πέτρος. Cod. Carol. ep. 66.

λιτῶν εὐπατριδῶν⁴³. Ἐδολιεύετο μέντοι ὁ πάπας· ὡς γὰρ Καρόλῳ ἔγραψεν οὐκ ἐσκόπει, οὔτε Ταρρακίαν οὔτε τοὺς ὁμήρους ἀποδοῦναι⁴⁴, πάντως δὴπου μετὰ τὸ κατασχεῖν τὰ Πατριμόνια. Ἀλλ' ὁ Ἐλπίδιος, ἐννοήσας, ὡς δοκεῖ τὸν παπικὸν δόλον, καί, ὡς εἴρηται, ἀφορμὴν θέλων πρὸς πόλεμον παρασκευάσαι, μὴ ἐκχωρήσας τὰ Πατριμόνια, ὑπέταξε πολλῷ μᾶλλον ἐκ νέου, μετὰ τῶν Νεαπολιτῶν ἄφνω ἐπιπεσών, τὴν Ταρρακίαν⁴⁵. Τὶ δὲ ὁ πάπας; Φρικιῶν, ἐμνήσθη πάλιν Καρόλου καὶ διὰ γραφῆς μαινομένου (οὐ γὰρ ἤδει οὔτε περὶ τίνος, οὔτε πρὸς τίνα ἔγραφεν), ἤτησε παρ' αὐτοῦ ἐκπέμψαι ὡς τάχιστα μεγάλην στρατιάν ὑπὸ τινα Βουλφουίνον, ἐκ Τουσκίας, Σπολητίου καὶ αὐτοῦ τοῦ Βενεβεντοῦ συλλέξας, ὅπως οὐ τὴν Ταρρακίαν μόνην, ἀλλὰ Θεοῦ συναιρομένου καὶ τὴν ἑδραν τοῦ στρατηγοῦ Σικελίας Καιάταν καὶ αὐτὴν τὴν Νεάπολιν ὑποτάξῃ⁴⁶. “Ὁ γὰρ Βενεβεντοῦ Ἀριχίς, ἔγραψεν Ἀδριανός, καθ' ἐκάστην ἀναμένει ἐκ Βυζαντίου τὸν Δεσιδερίου Ἀδαλγιν, ὅπως σέ πολεμήσῃ ἐν ἐμοί”⁴⁷. Καὶ οὕτως μὲν εἶχον τὰ πράγματα, ἃ διὰ τοῦ προδότου ἐπισκόπου Νεαπόλεως Στεφάνου ἔμαθεν ἴσως Ἀδριανὸς καὶ λεπτομερέστερον ἢ ἐν τῇ γραφῇ ταύτῃ ἀνεκοινώσατο Καρόλῳ βραδύτερον διὰ τοῦ διακόνου Ἀδωνος,

43 Cod. Carol. ep. 66: . . . ut XV obsides ex nobilissimis eorum filiis nobis dantes . . . Terracinam illi colligerent sub ea videlicet ratione, ut issent ad Patricium eorum in Sicilia et, si nostrum Patrimonium reddere voluissent, ipsam civitatem et obsides reciperent. — 44 Συνέχ.: *Sed nos sine vestro consilio neque obsides neque ipsam civitatem reddere habuimus*· eo quod *pro vestro servitio ipsos obsides apprehendere cupiebamus*. — 45 Αὐτόθ.: Qualiter nefandissimi Neapolitani una cum . . . Graecos, praebente maligno consilio Arighis duce Beneventano, subito venientes, Terracinensem civitatem, *quam in servitio b. Petri antea subjugavimus* . . . invasi sunt. — 46 Αὐτόθ.: Sed poscimus vestram excellentiam ut . . . pro amore C. Petri . . . disponderet debeat et celeriter nobis Vulfuinum dirigere . . . ut cum omnes Tuscanos seu Spoletinos atque *cum ipsos Beneventanos (!!!)* in servitio vestro pariterque nostro ad recolligendum ipsam Terracinensem eveniant, simulque Domino annuente *ad expugnandum* . . . *Caetam* seu *Neapolim* . . . ἴδ. σημ. 48. — 47 Αὐτόθ.: Arichis cotidie ad istam perditionem *filium Desiderii, dudum regi Langobardorum, expectat ut una cum ipsum pro vobis nos expugnent*.

ὡς ὁψόμεθα. Μαρτίῳ ὅμως ἀρχομένῳ 780 εἰκονομαχῆσαντος Χαζάρου, μὴ κυβερνώσης δ' Εἰρήνης, ἣ ἐξεώσθη τῶν βασιλείων, Ἄδελφισ οὐκ ἐξεπέμφθη εἰς Βενεδεντόν, καὶ τὰ αὐτοκρατορικὰ βουλευματα ἐναυάγησαν καὶ πάλιν.

§ 35. Τῆς ἐγκαταλείψεως ὅμως τοῦ σχεδίου μὴ δήλης γενομένης ἐν τῇ Δύσει, ἢ πρὸς Κάρολον παπικὴ γραφή, λίαν ἀσυνήθης οὔσα (οὐ γὰρ ἦν πλήρης ἀξιώσεων ἐπὶ πόλεων καὶ χωρῶν, ὀλίγιστον δ' ὡς ἐκ τῆς τοῦ λόγου σειρᾶς ἐμιμνήσκετο τοῦ ἐν Νεαπόλει Πατρίμονίου⁴⁸), σφόδρα ἐξέπληξεν, ὡς δοκεῖ, αὐτόν. Ἡ γὰρ ἔχθρα τοῦ ἐπὶ ἔτη τέσσαρα πολλαχῶς καταφρονηθέντος πάπα λίαν ἦν φοβερά. Εἰ δὲ Κάρολος οὐ περὶ ταύτης ἐμερίμνα, εἶχε μέντοι μαθὼν τὴν ἀπρόοπτον Χαζάρου Εἰκονομαχίαν, εὐλόγως ἂν ἐώρα ἐν τῇ μεταβολῇ ἐνδεχομένην ἀντιπαπικὴν, ἄρα καὶ ἀντιφραγκικὴν πολιτείαν καὶ ἐπομένως τὸ διίστασθαι ἐπὶ πλεῖον τοῦ μόνου αὐτοῦ συμμάχου, τοῦ πάπα, ταῦτό ἦν τῷ πρὸς ἑαυτὸν πολεμεῖν ἐν Ἰταλίᾳ. Καὶ ὅμως ἐπῆλθεν αὐτῷ, ἡγοῦμαι, ὅτι οὐκ ἀδυνάτως εἶχεν ὁ πάπας ἀνυποστάτους δημιουργῆσαι κινδύνους, ὅπως ἀναγκάσῃ αὐτὸν καθ' Ἑλλήνων καὶ Λογγοβάρδων πολεμῆσαι (ὄντως δὲ καὶ τὸ τῆς ἐπιστολῆς ὕφος προδίδωσι τοιοῦτό τι⁴⁹) καὶ τούτου ἕνεκα, πρὶν ἢ ἀποφασίσῃ περὶ τοῦ πρακτέου, ἀπέστειλεν εἰς Ῥώμην τὸν διάκονον Ἄδωνα, ὅπως ἄξιον πίστεως ἔξῃ τῶν συμβάντων μάρτυρα⁵⁰. Ἐπανελθόντος ὅμως τούτου εἰς Φραγκίαν, Αὐγούστῳ

48 Συνέχ. σημ. 46: seu Neapolim nostrum recolligendes Patrimonium, quod ibidem in territorio Neapolitano ponitur. — 49 Ἐν πρώτοις γράφει συντομώτατα καὶ ἀσαφῶς περὶ τῶν Αὐτοκρατορικῶν σχεδίων (σημ. 47): εἶτα δ' ἀμνημονήσας τῆς τετραετοῦς αὐτοῦ κολάσεως, ἄγαν ἀφωσιωμένος δείκνυται Καρόλῳ καὶ ἀφιλοκερδής! Nos quidem, γράφει, *pro nihilo* (?!) *deputamus ipsam civitatem Terracinensem*, sed ut non per illum vitium incurrat, ut infideles Beneventani ... locum invenientes, a vestra subtrahantur fide. Ῥητέον δ' ὅτι ἐν τῇδε τῇ γραφῇ (Cod. Carol. 66) εὔρηται καὶ ὁ ἔξοχος τὴν ποιότητα παπικὸς δόλος, § 34. σημ. 44. — 50 Cod. Carol. 67. Ναὶ μὲν διαρρήδην οὐ λέγεται, ὅτι ἀπεστάλη Ἄδων (Ado) εἰς Ῥώμην μετὰ τὸ λαβεῖν Κάρολον τὴν παπικὴν γραφὴν, ὑπονοεῖται μέντοι. Ἄλλως γὰρ ἄπορον ὄλως πῶς Κάρολος ἄνευ σοβαρᾶς ἀφορμῆς ἐμνήσθη τοῦ πάπα καὶ φιλικώτατα ἐπρεσβεύσατο αὐτῷ μετὰ τετραετῇ κατάθλιψιν καὶ ἐξευτελισμόν. Πρὸς δὲ τούτοις ἡ ἐσχάτη παράγραφος τῆς παπικῆς ἐπιστολῆς (Cod. Carol. 67), ἣν

περίπου τοῦ 780, οὕτω σοβαρὰ κατεῖδε Κάρολος ἐκ τῶν λόγων αὐτοῦ τὰ ἐν Ἰταλίᾳ, ὥστε οὐχ ἱκανὸν ἡγήσατο νῦν τὸν Βουλφουῖνον ἀποστεῖλαι πρὸς ἄλλωσιν Ταρρακίνης, Καιάτης καὶ Νεαπόλεως, ὡς παραλαλῶν ἀπήτησεν ὁ πάπας, ἀλλ' ἐπάναγκες αὐτὸς ἀπελθεῖν ἐκεῖσε. Διὸ δὴ, πρὶν ἢ δύνῃται μαθεῖν Χαζάρου θάνατον καὶ Εἰρήνης ἀνάρρησιν, ἀπῆρε πανοικεῖ εἰς Ἰταλίαν, ἐν Παυΐᾳ δ' ἐώρτασε τὴν τοῦ Χριστοῦ γεννήσιν⁵¹.

§ 36. Τῷ καιρῷ δ' ἀκριβῶς τούτῳ ἀπαλλαγεῖσα Εἰρήνη τῆς τῶν Κοπρωνυμιδῶν συνωμοσίας, καὶ περὶ τῶν Στρατηγῶν τῶν Θεμάτων μεριμνῶσα, ἀνεκαλέσατο καὶ τὸν Ἐλπίδιον ἐκ τῆς Σικελῶν νήσου. Ἐν τῇ τούτου μέντοι κλήσει ἀδυνατῶ μὴ ἐνιδεῖν καὶ ἕτερον λόγον πρὸς τῷ γενικῷ, ὃν τεκμαιρόμενος ἐξεθέμην, τὸ γνωρίσαι δηλονότι ἐξ αὐτοῦ σαφῶς τὰ Ἰταλικά καὶ καταμαθεῖν, εἰ τὰ ὑπὲρ Ἀδάλγιδος βουλευόμενα αὐτῆς ἦσαν ἐκτελέσιμα. Ἀδάλγης γὰρ ἔμενεν ἐν Βυζαντίῳ καὶ πάντα λίθον ἐκίνει, τὸ δὴ λεγόμενον, πρὸς τὸ βασιλεῦσαι Λογγοβάρδων, ἢ δ' αὐτοκράτειρα ἠλπίζε διὰ τούτου ἀνακτήσασθαι τὴν ἐπὶ Εἰκονομάχων τῆς αἰρέσεως ἕνεκεν ἀπολεσθεῖσαν ἐν Ἰταλίᾳ δύναμιν. Ἐκ τῶν συμβάντων δ' αὐτόθι πρὸ τῆς καὶ μετὰ τὴν Ἐλπιδίου κλήσιν δύναται τις εἰκάσαι ὡς ἐδίδαξεν οὗτος αὐτὴν περὶ πάντων, ἐθάρρυνε δηλονότι αὐτὴν πρὸς ἐνέργειαν, ὅπως, προβληθεὶς ὡς ἔμπειρος τῶν σχεδίων ἐκτελεστής, εὐκαιρήσῃ ἐντεῦθεν τυχεῖν τοῦ ποθουμένου. Οὐκ ἀπίθανον δὲ τὸ παράπαν, ὅτι ἐγνώσθη κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ἡ Καρόλου ἔλευσις εἰς Ἰταλίαν· ἢ δ' αὐτοκράτειρα σπουδαιότατα στρατηγὸν προβαλοῦσα Ἐλπίδιον “ὡς καὶ προστρατηγήσαντα τῶν ἐκεῖσε”, ἀπέλυσεν εἰς Σικελίαν Φεβρουαρ. τοῦ 781⁵² μεθ' ὠρισμένου βεβαίως

Ἄδων ἐκόμισε Καρόλῳ, δηλοῖ ὅτι οὗτος σαφῶς ἡτήσατο παρὰ τοῦ πάπα μαθεῖν περὶ τῶν ἐν Νεαπόλει. Γράφει γὰρ Ἀδριανός: *De autem partibus Neapolitanis . . . omnia minutius in ore posuimus . . . Addoni . . . quod vobis enucleatius simulque per ordinem enarrare debeat.* Ὅθεν οὐ συμφωνῶ Abel, Forsch. I. 499, Jahrb. 301. σημ. 1. τὰναντία φρονοῦντι. — 51 Ann. Lauriss. maj. καὶ Einhardi 780. — 52 Θεοφ. 703. Καὶ εἰ μόλις τῇ Χριστοῦ γεννήσει ἀφίκετο εἰς Παυΐαν Κάρολος, ἠδύνατο μαθεῖν τοῦτο Εἰρήνη ἀρχομένῳ Φεβρουαρίῳ. Ἀναμφιβόλως ὁμως ἀφίκετο πρότερον, ἢ μᾶλλον ἀπῆλθεν ἐκ Φραγκίας πρὶν ἢ εὐκαιρήσῃ μαθεῖν τὸν τῇ 8. Σεπτεμβρ. 780 ἐπισυμβάντα Χαζάρου θάνατον (πρβλ. Harnack, αὐτ. 14), ὃς

σχεδίου ἐνεργείας. Πλὴν ἀλλὰ τὸ πᾶν ἀνετράπη ἐπαναστάντος αὐτοῦ, ἅμα εἰς Σικελίαν ἀφικομένου! Τίς δ' ἤδει, εἰ μὴ ἦται τὴν Καρόλου προστασίαν πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ποθουμένου; Τί δ' ὄντως ἔμελεν αὐτῷ, εἰ ὀνόματι μὲν μόνον ὑπετάσσετο Καρόλῳ, πράγματι δ' αὐτὸς ἤρχε Σικελίας; Ἡ ἀπόστασις δ' αὐτοῦ, ἢ πολλῷ μᾶλλον ἢ βουλὴ αὐτοῦ (οὐ γὰρ φαίνεται ἐπαναστὰς πρὸ τοῦ ἀποστεῖλαι Εἰρήνην Θεόφιλον εἰς Σικελίαν) ἐγνώσθη ἐν Βυζαντίῳ ἀκριβῶς ὅτε ἀφίκετο εἰς Ῥώμην Κάρολος⁵³. Καίτοι δ' ἢ εἰς Ῥώμην ἔλευσις ἄγνωστος ἦν τῇ βασιλίσσει, ἥρκει μέντοι αὐτῇ μόνον εἰδέναι ὅτι ἐν Ἰταλίᾳ ἦν, ὅπως εἰς ἀμνηχανίαν περιστῇ, ὅπερ ἄριστα ἐξηγεῖται τὴν σπουδὴν αὐτῆς ἐν τῷ ἀποστεῖλαι εἰς Σικελίαν τὸν Ἐλπίδιου καθαιρέτην Θεόφιλον⁵⁴.

§ 37. Οὐκ ἀμφιβάλλω δ' ὅτι λίαν μετεμελήθη Κάρολος ἐπὶ τῷ ἐσπευκέναι εἰς Ἰταλίαν. Εἰ γὰρ μικρὸν τὴν κάθοδον ἀνέβαλεν, ἤκουσεν ἂν πάντως περὶ τοῦ ὅτι ἀπεδίω Χάζαρος, καὶ συνεπέρανε τὴν διάλυσιν τῶν ὑπὲρ Ἀδάλγιδος σχεδίων. Εἰ δ' ἐμερίμνα οὐκ ὀλίγον περὶ τε τῆς στάσεως καὶ τῆς δυνάμεως τοῦ Βενεβεντίνου δουκός, καὶ τούτου μόνον χάριν ἤλθεν ἐκ Παυΐας εἰς Ῥώμην, καθεώρα νῦν τὸ φροῦδον τῶν ἰδίων φόβων ἐν τῇ Ἐλπίδιου ἀποστάσει, ὅς κυρίως καθίστη ἐπίφοβον τὸν Ἀριχιν. Ὅπως δὲ ποτε, εἰς Ῥώμην ἀφικόμενος, πρόσφορον ἡγήσατο διττῶς ἐπωφεληθῆναι τῆς αὐτόθι διαμονῆς. Πρῶτον μὲν διὰ τοῦ κορέσαι τὴν πλεονεξίαν τοῦ πάπα διὰ νέων ἐπὶ τοῦ χάρτου δωρεῶν⁵⁵, ὅπως ἀδιάσπαστον ἔχη αὐτὸν ἐπὶ τι χρόνου σύμμαχον (πῶς γὰρ ἂν μὴ ἠκολούθει αὐτῷ Ἀδριανός, νέον καὶ οὐ σμικρὸν δῶρον ἰδὼν ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ, ἐν τηλικαύτῃ σπάνει καὶ μετὰ τηλικούτους ἀγῶνας;)· δεύτερον δὲ διὰ τοῦ ρίζοτομῆσαι τὰ οἶονεῖ αὐτομάτως μετὰ τὴν

ὅλως ἂν ἐκώλυσεν αὐτὸν ὁδοιπορῆσαι. Ἰδ. ἐπομ. παράγραφον. — 53 Ἀφίκετο βραχὺ πρὸ τοῦ Πάσχα, 15. Ἀπρίλ. 781. Ann. Lauriss. maj. καὶ Einh. 781. Εἰρήνη δ' ἔμαθεν ὅτι “τὰ τῶν Kaisáρων ἐφρόνει” Ἐλπίδιος αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Πάσχα. — 54 Τὰ καθ' ἕκαστα ἀνωτ. § 28. — 55 Ἐδωρήσατο αὐτῷ ἀκεραίαν τὴν τῶν Σαβίνων χώραν· λέγω δ' “ἐπὶ χάρτου” διὰ τὸ μὴδέποτε περιελθεῖν ταύτην τῇ παπικῇ κατοχῇ. Petimus te, γράφει Ἀδρ. βραδύτερον, ut sicut a vestra excellentia beato Petro . . . Sabinense territorium sub integritate consessum est, ita eum tradere integro . . . Apostolo dignemini. Cod. Carol. ep. 74. Πλείῳ ἐν ep. 70—73. πρβλ. Abel, Forsch. I. 503. Jahrb. 312.

Δεσιδερίου πτώσιν φυτόμενα ἐν Ἰταλίᾳ ζιζάνια. "Ορα δ' ὅπως. Πειθήνιον ἔχων νῦν τὸν πάπαν ὄργανον, ἐχρήσατο τῷ ἐκκλησιαστικῷ αὐτοῦ ἐν Δύσει κύρει πρὸς τὸ ὑποτάξαι τὸν Βαυαρίας δοῦκα Θασσίλωνα, οὗ ἢ πρὸς τὸν Βενεβεντοῦ "Αριχιν καὶ πρὸς τὸν ἐν Βυζαντίῳ "Αδαλγιν συγγένεια ἦν αὐτῷ πέτρα σκανδάλου. Ἐβουλεύσατο οὖν πρεσβεύσασθαι αὐτῷ μετὰ τοῦ πάπα καὶ ὑπομιμνήσκων τὸν τῆς ὑποτελείας ὄρκον, ὃν ὥμοσε Πιπίνῳ καὶ τῇ γενεᾷ αὐτοῦ ἐν τῇ βουλῇ τοῦ Compiègne^{55a}, καλέσαι αὐτὸν ἀναγνωρίσαι τὴν ἑαυτοῦ κυριότητα⁵⁶. Τὸ ὅτι δ' ἐν Ῥώμῃ μένων ἐβουλεύσατο οὕτω, καὶ τὸ ὅτι, ἅμα βραδύτερον εἰς Βαυαρίαν τῆς πρεσβείας ἀφικομένης, ἐτοιμότατα ἐνέδωκε Θασσίλῳ τῇ αἰτήσῃ, καὶ προσελθὼν Καρόλῳ ἐν Βορματίᾳ, ὥμοσε τὸν τῆς ὑποτελείας ὄρκον, δώδεκα λογάδας Βαυαροὺς δοὺς αὐτῷ ὁμήρους⁵⁷, ἄγει με εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι, γενομένης ἐν Ῥώμῃ ἐρεύνης περὶ τῆς Ἑλλήνων καὶ Λογγοβάρδων συνωμοσίας, οὐχ εὐρέθη ἀμέτοχος Θασσίλῳ⁵⁸. Ἐπειδὴ δ' ἡ ἐπιβουλὴ ἀμέσως μὲν τὸν πάπαν, ἐμμέσως δὲ Κάρολον ἐσκόπει, τούτου ἔνεκεν διὰ κοινῆς πρεσβείας ἐκλήθη Θασσίλῳ ὑποταγῆναι Φράγκοις, καθ' ἣν στιγμὴν ἡ Ἐλπιδίου ἀπόστασις, ἀπομονοῦσα καὶ ἐξασθενίζουσα "Αριχιν, καὶ ἄρδην ἀνέτρεπε τὰς ὑπὲρ Ἀδάλγιδος βουλὰς τῆς Αὐτοκρατείας. Καὶ Θασσίλῳ μὲν, ἐκὼν ἅκων, ἀβοήθητος μένων διὰ τὰ ἐν Σικελίᾳ, ὑπετάγη μικρὸν ὕστερον, ὥς ἄρτι εἴρηται μοι, ἐξ εὐθετωτέρων καιρῶν τὴν ἐλευθερίαν ἐκδεχό-

55^a Ἰδ. ἀνωτ. κεφ. Β'. σημ. 52. — 56 Ann. Einh. 781: Cum Romae esset, convenit inter ipsum et — Hadrianum — ut simul legatos mitterent ad Tassilonem . . . qui cum commonerent de sacramento, quod Pippino regi et filiis ejus ac Francis juraverat, scilicet, ut subjectus et oboediens eis esse deberet. — 57 Lauriss. maj. 781: Carolus reversus est in Franciam et tunc missi sunt duo missi ab — Hadriano . . . ad Tassilonem . . . una cum missis — Caroli — ad commonendum . . . ut reminisceret . . . sacramentorum suorum . . . et tunc consenssit Tassilo . . . et conjugens se . . . in praesentiam regis ad Wormatiam . . . ibi renovans sacramenta et dans XII obsides electos . . . — 58 Οὕτω φρονεῖ καὶ Abel, Forsch. I. 501. σημ. 1. "Οντως δὲ καὶ ἡ Θασσίλωνος ἐπανάστασις, ἡ προηγήθη τῆς ἐν Βορματίᾳ ὑποταγῆς κατὰ τὸ Chronicon Sigeberti 780. (MG. SS. VI. 334) περὶ ἧς τὰ Καρόλεια Χρονικὰ σιγῶσι, τοῦτο, οἶμαι, δηλοῖ. πρβλ. Richter, ann. 781. b.

μενος. Κάρολος δέ, βέβαιος ὢν ἐν Ῥώμῃ περὶ τῆς Θασσίλωνος ὑποταγῆς (τίς γὰρ οἶδε οἷοις συνετέτακτο τὸ τῆς Πρεσβείας ultimum λόγοις), πράγμασιν ἀπεκρίνατο τοῖς ἐν Βυζαντίῳ: τῷ Πάσχᾳ (15. Ἀπρίλ. 781) βαπτίσας τὸν τετραετῆ υἱὸν αὐτοῦ Καρλομάννον, ὃν Ἀδριανὸς ἀναδεξάμενος Πιπῖνον μετωνόμασεν, ἔστεψεν αὐτὸν αὐθημερὸν διὰ τοῦ τῆς Δύσεως πατριάρχου βασιλέα τῆς Ἰταλίας⁵⁹, καὶ ἀπελθὼν εἰς Παυσίαν, τὴν βασιλίδά τῶν Λογγοβάρδων πόλιν, ἐνεθρόνισεν αὐτὸν ἐκεῖ Ἰουνίῳ μηνί⁶⁰, ὅτε περίπου Εἰρήνην, μαθοῦσα τὴν ὑπὲρ Ἐλπιδίου ἀποστασιν τῶν Σικελῶν, ἠναγκάσθη ἐπὶ Ἀραβας στρατεύσασθαι⁶¹.

§ 38. Ἔως οὗ δὲ πολεμήσασα τούτους νικήσῃ, ἐγνώσθη πάντως δῆπου ἐν Βυζαντίῳ ἢ Πιπίνου ὡς διαδόχου Δεσιδερίου ἐνθρόνισις⁶². Ἐν τῷ ἀσχολεῖσθαι δὲ νῦν ἐμμέσως καὶ περὶ τὰ τῆς πίστεως⁶³, ἔμαθε βεβαίως τὴν Θασσίλωνος ἐν Βορματίᾳ ὑποταγήν⁶⁴, Ἐλπιδίου ἐν τούτοις σὺν ὅλῃ τῇ Βυζαντινῇ ἐν τῇ Δύσει ἐπικρατεῖᾳ ἐν ἀποστάσει διατελοῦντος⁶⁵: στιγμὴ κρισιμωτάτῃ τῇ Ῥωμαίων αὐτοκρατορίᾳ, ἐπιτακτικῶς καὶ δὴ ὡς τάχιστα παρὰ τῆς Ἀθηναίας ἀπαιτοῦσα οὐκ εὐδουλίαν μόνον, ἀλλὰ τελείαν πολιτείας ἐν Ἰταλίᾳ μεταβολήν, εἴ ἤθελε μὴ ἰδεῖν τέλεον σθεννυμένην τὴν Αὐτοκρατορικὴν ἐν τῇ Δύσει ἐξουσίαν. Οὕτω δὲ καὶ ἐγένετο. Εἰρήνην ἔδοξεν ἐπάναγκες συνδιαλλαγῆναι Καρόλῳ. Φόβος δὲ μὴ δυσπιστήσῃ οὗτος τῇ εἰλικρινείᾳ τῆς

59 Lauriss. maj. 781: Celebravit Pascha in Roma. Et ibi baptizatus est filius ejus Pippinus ab Adriano papa, qui et ipse eum de sacro fonte suscepit. — Ann. Mosellani, SS. XVI. 497: Baptizatus est ... Carlomannus, quem Adrianus papa mutato nomine vocavit Pippinum et unxit in regem super Italiam. πρβλ. Abel, Forsch. I. 501. Jahrb. 312. Richter, 781. b. — 60 Ann. Einh. 781: Pippinus in Langobardia rex constitutus est. πρβλ. Abel, Jahrb. 319. Richter, 781. e. Ἀδελφὸν δὲ πόστη τοῦ Ἰουνίου ἡμέρα Abel αὐτ. σημ. 3. — 61 Ἀνωτ. § 28—29. — 62 Ἰουνίῳ ἐστράτευσεν τὴν δὲ νίκην οὐκ ἂν εὐηγγελίσθη πρὸ τέλους Αὐγούστου. — 63 Ἀνωτ. § 30. — 64 Συνέβη Αὐγούστῳ ἢ ἀρχομ. Σεπτεμβρίῳ 781, (ἴδ. Abel, Jahrb. 326) καὶ ἠδύνατο γνωσθῆναι Ὀκτωβρίῳ μηνί. — 65 Τῷ Στρατηγῷ Σικελίας ὑπετάσσετο τὸ δουκᾶτον τῆς Νεαπόλεως καὶ ἡ Καλαβρία. ἴδ. Hegel, Geschichte der Städteverfassung in Italien, I. 224. πρβλ. Abel, Forsch. I. 496.

ἐχθίστα μέχρι νῦν πρὸς αὐτὸν πολιτευσαμένης οὐχ ὑπῆρχε. Ναὶ μὲν Εἰρήνη κατ' αὐτοῦ ἐβουλεύετο ὡς κυβερνήσα ἐπὶ Χαζάρου· τοῦτο μέντοι δῆλον οὐκ ἦν. Πάνυ δ' εὐλόγως ἠδύνατο ἢ περὶ φιλίας πρότασις αὐτῆς ἐκκληφθῆναι ὑπὸ Καρόλου σημαίνουσα, ὅτι οὐ συνεφώνει αὕτη τῇ ὑπὲρ Λογγοβάρδων κατὰ Φράγκων πολιτεία τοῦ ἀνδρὸς καὶ τούτου χάριν μετέβαλε βῆμα· τοῦτο δ' ἦν βεβαίως δυνατὸν, μόνον εἰ ὁ ἀποστάτης Ἑλπίδιος οὐκ εἶχε πρὸς Κάρολον πρεσβευσάμενος μετὰ τὸ ἐπανελθεῖν αὐτὸν εἰς Φραγκίαν. Τὶ δέ ὁ ἐν Βυζαντίῳ Ἀδαλγίς; Τὰ συμφέροντα ἐνὶ καὶ τούτῳ ξένῳ, οὐκ ἠδύνατο τὰ τῇ Ῥωμαίων αυτοκρατορίᾳ ὑποσκάψαι συμφέροντα· ἐνώπιον τῶν ἐν Ἰταλίᾳ συμβάντων ὥφειλεν ἦτοι μόνον ἐλπίζειν τῇ τύχῃ, ἢ ἀρκεσθῆναι τῇ νῦν πρῶτον, ἡγοῦμαι, ἀπονεμηθείσῃ αὐτῷ ἀξία τοῦ Πατρικίου, ὅτε καὶ μετωνομάσθῃ Θεόδοτος⁶⁶.

§ 39. Ἄλλ' ἕτερον ἦν τὸ συνδιαλλαγῆναι Καρόλῳ, καὶ ἕτερον τὸ πῶς συνδιαλλαγῆναι· ἕτερον τὸ ὑποκύψαι τῇ μεγάλῃ ἀνάγκῃ τοῦ μεταβαλεῖν πολιτείαν, καὶ ἕτερον τὸ ὠφελῆσθαι τὴν Αὐτοκρατορίαν ἐκ τῆς μεταβολῆς, καὶ οὐκ ἐν τῷ παρόντι μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ μέλλοντι κυρίως, καὶ δὴ καὶ πολλαπλῶς ὠφελῆσθαι καὶ κατὰ πολιτικῶν ἀπανταχοῦ καὶ κατὰ ἐκκλησιαστικῶν ἐχθρῶν. Διὸ οὐ διστάζω πιστεῦσαι, ὅτι οὐ τι ἄλλο τοσοῦτον ἀπησχόλησε τὸ πολιτικὸν τῆς Ἀτθίδος ὄμμα, ὅσον ἢ πρὸς Κάρολον συνδιαλλαγή. Ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς μελέτης προῖδὸν θαυμάσιον ἦν, εὐχαῖς τε καὶ ἐλπίσιν ἀνταποκρινόμενον. Οἷον δέ; Ἐβουλήθη νυμφεῦσαι τὸν ἐνδεκαετῆ Αὐτοκράτορα τῇ ὀκταετίδι Καρόλου θυγατρὶ Ἐρυθροῖ, ποιῆσαι δηλαδὴ τὸν πεφημισμένον Κάρολον ὥστε προνοεῖσθαι περὶ τῆς Ῥωμαίων βασιλείας ὡς περὶ τῆς Φράγκων· προστατεῖν αὐτῆς λόγῳ τε καὶ ἔργῳ, εἴτε κατ' Ἀράβων, εἴτε κατὰ Βουλγάρων· μὴ κακὰ τεκταίνεσθαι κατὰ τῶν Ἑλληνικῶν Ἰστρίας

⁶⁶ Ὅτι μὲν ἐγένετο Πατρικίος, ἴσμεν ἐκ τῶν Καρολείων Χρονικῶν: Ann. Einh. 774: Adalgis ... ad Constantinum Imperatorem se contulit, ibique in patriciatus ordine atque honore consenuit· ὅτι δὲ ἅμα ἀφικόμενος, ῥῆξ ὢν Λογγιβαρδίας καὶ τὸ ἑαυτοῦ βασίλειον ἀνακτήσασθαι ποθῶν καὶ ἐνεργῶν, ἀπίθανον ὅλως δοκεῖ μοι· τούναντίον φυσικώτερον ὅτι νῦν πρῶτον ὑπὸ τῆς Εἰρήνης τῷ ἀξιώματι ἐτιμήθη ὡς τῆς διαψεύσεως τῶν ἐλπίδων ἀντιστήκωμα, ὀνομασθεὶς καὶ Θεόδοτος κατὰ τὴν προχείρισιν.

καὶ Βενετίας ἐπαρχιῶν⁶⁷, καὶ τῆς Ῥώμης αὐτῆς,⁶⁸ ὧν ἡ ἰδίᾳ θυγάτηρ ἔμελλεν εἶναι βασίλισσα· τῇ στιγμῇ δὲ ταύτῃ μὴ βοηθῆσαι Ἐλπιδίῳ τῷ ἀποστάτῃ, εἰ ἐξελιπάρει τὴν προστασίαν αὐτοῦ. Εἰ δ' ἐν τῷ βουλευέσθαι οὕτως ἐπῆλθεν Εἰρήνῃ τὰ μεταξὺ Κοπρωνύμου καὶ Πιπίνου συμβάντα, τὰ τῆς μνηστείας δηλονότι Χαζάρου καὶ Γιζέλας, εἰ ἐφάντασθη δηλαδὴ τὸ δυνατὸν τοῦ ἀπώσασθαι Κάρολον τὴν ἐξοχὸν ταύτην τιμὴν διὰ τὴν Εἰκονομαχίαν, ὥσπερ καὶ Πιπῖνος, καὶ τούτῳ ἐσκόπει γνωρῖσαι αὐτῷ ὅτι, αὐτὴ μὲν σὺν τῷ υἱῷ ὠρθοδόξουν, ἡ δ' Ὀρθοδοξία ἔμελλεν εἶναι, Θεοῦ συναιρομένου, παλινωρθωμένη, ἕως ἂν συζευχθῶσιν οἱ νυνὶ μνηστευόμενοι ἀνήλικοι. Τοιούτῳ δὲ τῷ τρόπῳ σχεῖν ἐν τῇ συνδιαλλαγῇ καὶ τινὰ βοήθειαν ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς.

§ 40. Οὐκοῦν τῷ δευτέρῳ ἔτει τῆς βασιλείας αὐτῆς,⁶⁹ τουτέστι μετὰ τὴν 8. Σεπτεμβρ. 781 “ἀπέστειλεν Εἰρήνῃ Κωνσταντῖνον Σακελλάριον καὶ Μάμαλον πριμικήριον πρὸς Κάρουλον, ῥῆγα τῶν Φράγγων, ὅπως τὴν αὐτοῦ θυγατέρα, Ἐρυθρὴ λεγομένην, νυμφεύσῃται τῷ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ τῷ υἱῷ αὐτῆς”⁷⁰. Καὶ ποίῳ μὲν μηνὶ τοῦ 6. ἔτους τῆς βασιλείας αὐτῆς, ἦτοι τῆς 6. Ἰνδικτιῶνος, ποῖ δὲ Δύσεως ἀπέστειλεν αὐτοὺς Εἰρήνῃ, οὐ λέγουσιν Ἕλληνες Χρονογράφοι· οὐπερ ἔνεκα, ἀπαξά-

67 Αἱ ἐπαρχίαι αὗται, τῷ πάπα ἐκκλησιαστικῶς ὑποκείμεναι, ἀπεστρέφοντο τὸ Βυζάντιον διὰ τὴν Εἰκονομαχίαν, τοῦ πάπα ἐκ πολιτικῶν λόγων τὸ μῖσος διὰ τῶν αὐτόθι Ἐπισκόπων ὑποβάλλοντος. Εἶδομεν τὴν προδοσίαν τοῦ Γράδων Ἰωάννου (§ 20) πλείῳ δ' ὁμοία ἐφεξῆς. Ὡς δὲ Βενεβεντίνοις (§ 33 σημ. 33), οὕτω καὶ τοῖς ἐν Ἰστροῖ ἐπιτάσσειν ἐκάλει ὁ πάπας Κάρολον· ὁ δὲ, μὴ ἀπαρεσκόμενος τούτοις (ἀλούσης γὰρ τῷ 774 Παυίας ἤρξατο τῷ Ῥωμαίων στέμματι ἐποφθαλμιᾶν, ὡς δεδήλωται μοι, ἴδ. καὶ ἐπομ. σημ.), ἐκέλευσεν ἐπίσκοπόν τινα ἐν Ἰστροῖ Μαυρίκιον συλλέξει τὰς αὐτόθι παπικὰς προσόδους. Καὶ ὁ μὲν ὑπήκουσεν, τὸ ποίμνιον μέντοι αὐτοῦ, δεῖσαν μὴ Καρόλῳ ὑποτάξῃ Ἰστροῖαν, ἐτύφλωσεν αὐτόν. Cod. Carol. ep. 65. πρβλ. Abel, Jahrb. 258. Venediger, 23. Strauss, 11. Harnack, 12. — 68 Νήπιος ἔτι γενόμενος (§ 12. σημ. 154) καὶ αἰεὶ ὑπὸ τῶν παπῶν “πατρίκιος Ῥωμαίων” ὀνομαζόμενος Κάρολος, πρῶτον μετὰ τὴν Παυίας ἄλωσιν ἤρξατο χρώμενος τῷ τίτλῳ ἐν τοῖς γράμμασιν αὐτοῦ πρὸς τῷ τοῦ “βασιλέως Λογγοβάρδων”. ὅρα Bouquet, Rer. Gall. et Franc. Script. V. 724, Waitz, Deutsche Verfassungsgeschichte III (2 ἔκδ.) 180. σημ. 2. Richter, αὐτ. ann. 774. a. σημ. 1. — 69 Θεοφ. ἔκδ. de Boor 455. Κεδρην. II. 21. — 70 Θεοφ. 705.

παντες, ἐφ' ὅσον οἶδα, οἱ νεώτεροι Ἱστορικοί, ἀποπλανώμενοι ὑπὸ τῶν *Annales Laureshamenses*⁷¹, παρορῶσι τέλεον τὴν τῶν γεγονότων σειρὰν καὶ ἰσχυρίζονται τὴν μνηστείαν γεγονέναι ἐν Ῥώμῃ, ὅτε Κάρολος ἦν αὐτόθι. Διὰ μακρῶν δ' ἐρευνῶσι καὶ ἀναπτύσσουνσι τὸ τί ἂν ὤθησεν Εἰρήνην εἰς Ῥώμην διαπρεσβεύσασθαι Καρόλῳ, ὡς καὶ τὸ τί ἂν ὤθησε τὸν πάπαν συνεργῆσαι τῇ τῆς μνηστείας τελέσει⁷². Πλὴν ἀλλὰ, Κάρολος μὲν ἦν ἐν Ῥώμῃ ἀπὸ Ἀπριλίου μεσοῦντος ἕως φθίνοντος Μαΐου· τῇ 3ῃ Ἰουνίου, Πεντηκοστῇ, ἦν ἐν Μεδιολάνοις, ὅπου Θωμᾶς ὁ ἀρχιεπίσκ. βαπτίσας, ἀνεδέξατο τὴν ἐν Ἰταλίᾳ ἴσως γεννηθεῖσαν αὐτῷ Γιζέλαν⁷³. ἀπῆλθεν ἐντεῦθεν εἰς Παυΐαν πρὸς τὸ ἐγκαθιδρύσαι Πιπῖνον βασιλέα Λογγοβαρδίας⁷⁴, καὶ Αὐγούστῳ περιπου μηνί, Ἄλπεις διαβάς, ἀφίκετο εἰς Βορματίαν, ὅπου ἱκανὸν χρόνον μείνας, ἐδέξατο τὸν Θασσίλωνος ὄρκον·⁷⁵ τῇ 17. Ὀκτωβρ. ἦν ἐν Κλιπιακῷ ἐπὶ Σηκουάνα⁷⁶. ταχὺ κατόπιν ἐν Ἐρισταλλίῳ⁷⁷, Δεκεμβρίῳ δ' ἐν Καρισιακῷ, ὅπου Θασσίλων μὲν ἔπεμψε δώδεκα ὁμήρους διὰ τοῦ Ῥατισδόνης ἐπισκ. Σινετθέρτου⁷⁸, ὁ δὲ πάπας πρέσβεις διὰ τὰ συνήθη, διὰ τὴν τῆς Σαβίνων χώρας ἐκχώρησιν⁷⁹. Αὐτόθι δ' ἐορτάσας Χριστοῦ τε γέννησιν 781 καὶ πάσχα (7. Ἀπρίλ.) 782, μόλις Ἰουλίῳ ἀπῆρε κατὰ Σαξόνων⁸⁰. Εἰρήνη δ' ἐτέρωθεν, φθίνοντι 780 ἀπαλλαγεῖσα τῶν Κοπρωνυμιδῶν⁸¹, Φεβρουαρίῳ μὲν 781 προὔβάλετο Ἐλπίδιον Στρατηγὸν Σικελίας·⁸² Ἀπριλίου δὲ 15 (ὅτε Κάρολος ἔστεφεν ἐν Ῥώμῃ Πιπῖνον βασιλέα Λογγοβαρδίας) μαθοῦσα ὅτι ἐκαισαροφρόνει, ἐξέπεμψε τὸν καθαιρέσοντα αὐτὸν Θεόφιλον. Ἰουνίῳ δὲ (ὅτε Κάρολος ἐγκαθίστη ἐν Παυΐᾳ τὸν υἱὸν βασιλέα), μαθοῦσα ἢ μήπω μαθοῦσα τὴν Σικελῶν

71 Ann. 781. (MG. SS. I. 32): et ibi — Romae — dispensata est Hruotrut filia regis Constantino Iperatori. Περὶ τῶν Χρονικῶν τούτων ἴδ. Wattenbach, Deutschlands Geschichtsquellen im MA. I. (2. ἐκδ.) 137. — 72 Leibniz, φέρ' εἰπεῖν, Annales Imperii I. 101, Abel, Forsch. I. 502. Jahrb. 315—18. Venediger, 24 . . . , Strauss 16—18, Harnack 14—16, Richter 781. d., Schlosser, 264. — 73 Leibniz, Annales Imperii I. 101. Abel, Jahrb. 322. Richter 781. c. — 74 Ἄνωτ. § 37. σημ. 60. — 75 Lauriss. maj. 781. Abel, Jahrb. 326. — 76 Abel, αὐτ. 332. σημ. 4. Richter, 781. e. — 77 Αὐτόθι. — 78 Αὐτόθι. — 79 Abel, αὐτ. καὶ ἄνωτ. § 37. σημ. 55. — 80 Abel, αὐτ. 338. 342. — 81 Ἄνωτ. § 27. — 82 Ἰδ. ἄνωτ. § 36 ὑπὸ τίνας περιστάσεις καὶ πρὸς τί.

ἀπόστασιν, ἐστράτευσεν ἐπ' Ἀραβας, οὓς ἐνίκησεν, ὅτε ὑπετάσσετο Θασσίλων ἐν Βορματίᾳ, Αὐγούστῳ περίπου 781. Πότε οὖν κατεῖδεν Εἰρήνην τὴν ἀνάγκην τοῦ συνδιαλλαγῆναι Καρόλῳ καὶ μνηστεῦσαι τὸν υἱὸν Ἐρυθροῖ, ἐγκαταλείπουσα Ἀδαλγιν; Πάντως δὴπου μετὰ τὴν Πιπίνου ἐγκαθίδρυσιν ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ Ἀδάλγιδος, μετὰ τὴν Θασσίλωνος πτώσιν, μετὰ τὴν Ἐλπίδιου ἀπόστασιν, ὅτε τὸ μὲν φοβουμένη μὴ ὑποταγῇ ὀνόματι Ἐλπίδιος Καρόλῳ, τὸ δὲ σκοποῦσα καὶ ὑπὲρ τῆς Ὁρθοδοξίας ἐνεργῆσαι, θαθείας ἔχρηζεν εἰρήνης. Οὐκοῦν μετὰ τὴν 8. Σεπτεμβρ. 781, τουτέστι τῷ 6'. ἔτει τῆς βασιλείας αὐτῆς, ἐν ᾧ διαρρήδην ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων Χρονογράφων λέγεται συμβεβηκέναι τὴν μνηστείαν. Ἀμέσως δὲ μετὰ τὴν πρὸς Κάρολον πρεσβείαν τίθησι Θεοφάνης τὴν ἐπ' Ἐλπίδιον στρατείαν, ἣ τῷ ἔαρι γέγονε τοῦ 782, γνωστοῦ τυγχάνοντος ὅτι, "τοῦ λαοῦ τῶν Ῥωμαίων ἀσχολουμένου ἐν τούτοις", κατ' Ἐλπίδιου δηλονότι, ἀφίκοντο μέχρι Χρυσοπόλεως οἱ Ἀραβες, ὡς ὁψόμεθα· ἄλλοθεν δὲ δείκνυται ὅτι ἡ Ἀράβων ἐπιδρομὴ τῷ θέρει τοῦ 782 ἐγένετο⁸³.

§ 41. Κατὰ δὴ ταῦτα, θεβαίου ὄντος ὅτι τῷ 6'. ἔτει αὐτῆς ἐπρεσβεύσατο Εἰρήνη πρὸς Κάρολον, ἀδέβαιον μένει ποίῳ μηνί. Τὰ πρὸς τοῦτο ἐλατήρια μέντοι αὐτῆς, ἰδίᾳ δ' ἡ Θασσίλωνος ὑποταγὴ⁸⁴, οὐκ ἐπιτρέπουσι τὴν ἀποστολὴν πρὸ τοῦ Ὀκτωβρίου μεσοῦντος, ὅτε οὐκ ἦν Κάρολος ἐν Ῥώμῃ, ὡς τὰ Ann. Laureshamenses, ὁ δὲ πάπας εἰς οὐδὲν συντελέσας, ἡγνόμενός πολλαῖς μᾶλλον τὸ γεγονὸς μέχρι τοῦ 785 φθίνοντος, ὡς ἐν τῷ 6'. κεφαλαίῳ ὁψόμεθα. Συνωδὰ οὖν τούτοις οἱ Αὐτοκρατορικοὶ πρέσβεις συνήντησαν Καρόλῳ ἐν Φραγκίᾳ, ἐν Ἐρισταλλίῳ ἢ Καρισιακῷ, καὶ ἀνήγγειλαν τὴν Εἰρήνης βουλήν. Καὶ ὅποσον μὲν ἦσθη Κάρολος ἐπὶ τούτῳ, περιττὸν ὅλως εἰπεῖν· καθεώρα δὲ καὶ τοὺς καρποὺς τῆς πρὸ ὀκτώ, ὡς ἔγγιστα, μηνῶν σοφωτάτης

⁸³ Τῷ 165 τῆς Ἑγίρας (Weil, II. 100) ἀρχομένῳ τῇ 26. Αὐγούστ. 781 καὶ φθίνοντι τῇ 15. Αὐγ. 782. Γνωστοῦ δ' ὄντος ἐκ τῆς Ἀράβων Ἱστορίας (ὄρα καὶ Weil, II, 156) ὅτι θέρει πάντοτε ἐστρατεύοντο Ἀραβες ἐπὶ Ῥωμαίους, διὰ τὸ ὑπερβάλλον δηλονότι ψῦχος ἐν μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἀδύνατον ὑπολαβεῖν ὅτι μετὰ τὴν 26. Αὐγ. 781 ἐστράτευσε νῦν Ἀαρὼν (κατωτ. § 45)· ἀναμφίβολον δ' ὅτι μετὰ τὸν Μάϊον τοῦ 782. — ⁸⁴ Καὶ εἰ μεσοῦντι Αὐγούστῳ ὑπετάγη Θασσίλων, οὐκ ἂν ἐγνώσθη τοῦτο ἐν Βυζαντίῳ πρὸ τοῦ παρελθεῖν τοῦλάχιστον τεσσαρακονθήμερον.

αὐτοῦ ἐν Ἰταλίᾳ πολιτείας. Ἀδυνατῶς γὰρ εἶχε μὴ ἐνιδεῖν ἐν τῇ Πιπίνου κρίσει καὶ ἐγκαθιδρύσει εἰς βασιλέα Λογγοβαρδίας, ὡς καὶ ἐν τῇ Θασσίλωνος ὑποτάξει, τὴν ἐν τῇ Βυζαντινῇ πολιτείᾳ μεταβολήν. Καθορῶν δ' ἀναμφιβόλως ὅτι, πρὸς τῇ ἐξόχῳ τιμῇ, τῇ προσγινομένη αὐτῷ ἐκ τοῦ ἐκδοῦναι τὴν θυγατέρα τῷ Ῥωμαίων Αὐτοκράτορι εἰς γάμον, διαρκῶς ἂν ἐκαρποῦτο τὸ προῖόν τῆς ἐν Ἰταλίᾳ πολιτείας — οὐ γὰρ ἂν ὑπεστήριζε πάντως τοῦ λοιποῦ Εἰρήνη τὸν παρ' ἐαυτῇ Ἀδαλγιν κατὰ τοῦ πατρὸς καὶ ἀδελφοῦ Ἐρυθροῦς· ἐντεῦθεν δ' ὁ Βενεβεντοῦ Ἀριχίς, ἀβοήθητος μένων, οὐκ ἂν παρεῖχε Φράγκοις πράγματα καὶ ἐγίνετο εὐχειρωτότερος· τοῦ δὲ πάπα μὴ ἀνευρίσκοντος ἐν τῇ τούτου πολιτείᾳ αἰτία κλαυθμῶν καὶ ὀδυρμῶν καὶ μὴ αἰωνίως τὸν Καρόλου ἔλεον ἐκλιπαροῦντος, ἀνέσεως ἂν ἐτύγγχανεν οὗτος, ὅπως πλεῖον τοῖς Σάξοσιν ἐπιστήσῃ τὸν νοῦν — ταῦτα οὖν πάντα καθορῶν Κάρολος, εὐαγγελισθεὶς δὲ καὶ περὶ τῆς τῶν Αὐτοκρατόρων πίστεως, ὅτι οὐκ ἦν ἡ ὑπὸ τῶν Φράγκων ἐπισκόπων τῷ 769 ἐν Λατεράνῳ κατακριθεῖσα⁸⁵, ἀλλ' ἡ ὀρθόδοξος τῆς μιᾶς Ἐκκλησίας, ἀπεδέξατο τὴν Εἰρήνης αἴτησιν καὶ ἐμνήστευσεν Ἐρυθρῷ τῷ Αὐτοκράτορι. Διαρρήδην δὲ προσεπιλέγεται γεγονέναι αὐτόθι καὶ “ἐνόρκον συμφωνίαν”, τοὔτέστι τυπικὴν συμμαχίαν τῶν μοναρχῶν Εἰρήνης καὶ Καρόλου, καὶ ὅτι ἐκείνη κατέλιπεν ἐν τῇ τούτου αὐλῇ τὸν Νοτάριον Ἐλισσαῖον, ὅπως διδάξῃ τὴν μέλλουσαν αὐτοκράτειραν⁸⁶.

§ 42. Τίνες δὲ καὶ οἵοι ἂν ᾗσαν οἱ ὅροι τῆς ἐνόρκου τῶν δύο Ἐπικρατειῶν συμφωνίας; Ἄλλως εἰπεῖν, παρεκτὸς τῶν τῇ συνδιαλλαγῇ καὶ τῇ συγγενείᾳ συνυπονοουμένων: τοῦ μὴ βοηθῆσαι Κάρολον Ἐλπιδίῳ, εἰ προσέφευγεν αὐτῷ· μὴ προστατεῖν δ' Εἰρήνην τῶν Ἀδάλγιδος ἐπὶ Λογγοβαρδίας ἀξιώσεων καὶ δικαίων, πῶς ἂν ἄράγε ἐξωμαλίσθη τὰ ἐν Ἰταλίᾳ, οἷς πρῶτιστα καὶ μάλιστα ἀποδοτέα ἢ περὶ μνηστείας τῆς βασιλίσσης πρότασις; Καὶ αἱ Δυτικαὶ πηγαὶ παντάπασι σιγῶσι περὶ τούτου. Εἰ δ' ἔξεστί τινι μαντεῦσαι τοὺς ὅρους, τοῦτο δύναται γενέσθαι ἐπὶ τῇ θάσει τῶν μετὰ τὴν μνηστείαν αὐτόθι συμβάντων.

⁸⁵ Ἰδ. Hefele, III. 434. Abel, Jahrb. 51—53. καὶ ἀνωτ. § 14. σημ. 208.

— ⁸⁶ Θεοφ. 705: “Καὶ γενομένης συμφωνίας καὶ ὁρκῶν ἀναμεταξὺ ἀλλήλων, κατέλιπον Ἐλισσαῖον τὸν εὐνοῦχον καὶ νοτάριον πρὸς τὸ διδάξαι αὐτὴν...” Ἰδ. κατωτ.

Ομως μέντοι οὐδέν ὅλως συνέβη, καὶ συνεφωνήθη ἄρα ἀφεῖναι τὰ πράγματα ἐν Ἰταλίᾳ ὡς εἶχον· ὁ τετραετὴς δηλονότι Καρολίδης Πιπῖνος ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ Εἰρήνης ῥήξ Λογγοβαρδίας· Ἰστρία, Βενετία καὶ ὁ Ῥώμης δουκάτον Ἑλληνικαὶ ἐπαρχίαι· παρομοίως δὲ καὶ ἡ Ἐξαρχία ὑν τῇ Πενταπόλει ὡς ἐνὶ τῶν πατριαρχῶν τῆς Ῥωμαίων Αὐτοκρατορίας, τῷ πάπα, δεδωρημέναι· πρὸς δέ, ὁ Βενεβεντοῦ Ἀριχίς κυριάρχης τοῦ ἀχανοῦς αὐτοῦ δουκάτου, μηδενὶ ὑποκείμενος⁸⁷. Ἐπιρρώννυται ἡ εἰκασία αὕτη ἐκ τοῦ ὅτι, ἅμα ὡς ἐπ' ἐλάχιστον μετεβλήθη ἡ ἐκτεθεῖσα κατάστασις, ἅμα ὡς δηλαδὴ Κάρολος ἐχθρικῶς πρὸς Βενεβεντὸν διετέθη, αὐθωρεὶ ἐλύθη ἡ συμμαχία, μικρὸν δ' ὕστερον καὶ ἡ μνηστεία, ὡς ἐν τῷ πέμπτῳ κεφαλαίῳ ὁψόμεθα. Ῥητέον δ' ἐνταῦθα ὅτι, παρεκτὸς τῆς “συμφωνίας”, ἐπωφελοῦς ἐπὶ τι χρόνου ἀποδειχθείσης Ἑλλησὶ τε καὶ Φράγκοις, ἡ μνηστεία ἔσχε συνεπείας μὴ πολιτικάς, ἅς οὐκ ἂν ἀμάρτοι τις ὡς ἐπωφελεστάτας χαρακτηρίσαι, καὶ δὴ καὶ διαρκεστάτας, μέχρι νῦν ὑφισταμένας καὶ ἀναγνωριζομένας. Αὗται δ' εἰσιν αἱ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον Εἰρήνην καὶ Κάρολον καὶ ἐν ἐτέρῳ ἢ τὸ πολιτικὸν καὶ πολεμικὸν πεδίον δοξάσασαι. Οἶαι δέ; Εἰρήνην μὲν, τῇ ἐκ τῆς μνηστείας ἀρωγῇ καὶ εἰρήνῃ πεποιθυῖα, χοργοτέρῳ καὶ στερεωτέρῳ ποδὶ προέβη τὴν Ὁρθοδοξίαν διὰ τῆς Ζ'. Συνόδου ἀποκαταστήσαι, ὡς ἐν τῷ δ'. κεφαλαίῳ ὁψόμεθα· Κάρολος δέ, ἐκ τῆς παιδεύσεως τῆς Ἐρυθροῦς ἀφορμηθεὶς, καὶ αὐτὸς ἐπαιδεύθη, καὶ εἰς τὴν Φραγκίαν εἰσήγαγε τὰ γράμματα. Ἐκ τούτων δέ, ἐκείνη μὲν ἕως τοῦ νῦν μακαρίζεται, οὗτος δὲ δικαίως τιμᾶται.

§ 43. Συντελεσθείσης γὰρ τῆς μνηστείας, ἔμεινε παρ' Ἐρυθροῖ, ὡς ἄρτι ἐρρήθη, ὁ γραμματεὺς Ἑλισσαῖος “πρὸς τὸ διδάξαι αὐτὴν τὰ τε τῶν Γραικῶν γράμματα καὶ τὴν γλῶσσαν, καὶ παιδεῦσαι αὐτὴν τὰ ἥθη τῆς Ῥωμαίων βασιλείας.” Τὸ ὅτι δ' ὑπὸ τῆς Ἀθίδος ὥριστο ἐν ξένῃ αὐλῇ πρὸς τὸ μορφῶσαι καὶ διδάξαι τὴν μέλλουσαν Αὐτοκράτειραν, ἡλίου φαεινότερον καταδείκνυσιν αὐτὸν ἄνδρα γεγονέναι ἐξόχου παιδείας καὶ ἰκανότητος, ἐκ τῶν Ἀθήνησιν ἢ πιθανώτερον ἐν Βυζαντίῳ παιδευθέντων, κρύφα δὴπου καὶ ἐν παραβύστῳ διὰ τὸ ὀρθοδοξεῖν αὐτόν, καὶ οὐκ ἦν μόνος ἐν τοῖς

87 Πρβλ. Abel, Jahrb. 455, Venediger, 29 . . . , Strauss 18 . . . , καὶ Harnack 15 καὶ ἐφεξῆς.

λαϊκοῖς κατὰ τὸν σκοτεινὸν αἰῶνα τῶν Εἰκονομάχων. Ἐφαιμίλλους γὰρ ἔσχεν ἐν τοῖς ὑπουργοῖς τῆς Ἀθηναίας τὸν πολὺν Ταράσιον καὶ Νικηφόρον τὸν πάνυ, ἀμφοτέρους ἀλληλοδιαδόχως Οἰκουμενικοὺς πατριάρχας ἀναδειχθέντας. Εἰ δ' ἀρέσκει τινί, μὴ περιορίσαι τῇ φύσει καὶ τῇ ἀγωγῇ τοῦ Λιουτπράνδου τὸν ἐν τῇ πρεσβείᾳ αὐτοῦ πρὸς Νικηφόρον τὸν Φωκᾶν⁸⁸ ἐκτυλισσόμενον τρόπον τοῦ λαλεῖν καὶ καυχᾶσθαι, ἀλλὰ τοῦναντίον ἐκλαβεῖν τὸν κόμπον ἴδιον τοῖς πρεσβευταῖς τοῦ καιροῦ ἐκείνου, τῷ τοιούτῳ ἔξεστι φρονεῖν, ὅτι καὶ ὁ ἡμέτερος Ἐλισσαῖος λόγου δυνάμει καὶ κόμπῳ παρέστησε τὰ τῆς παιδείας καθόλου ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Αὐτοκρατορίᾳ καί, ὅπως ἐπὶ πλεῖον ἐξάρη τὴν Ἀτθίδα, ζωηρότατα ἀντιπαρέβαλε τὴν ἀπὸ τῆς ἀναρρήσεως αὐτῆς ἀναδίσωσιν τῶν γραμμάτων πρὸς τὴν ζοφώδη Εἰκονομαχίαν. Περιέγραψε τὴν Οἰκουμενικὴν Σχολήν, τὴν αὐτόθι Βιβλιοθήκην, τοὺς τρεισκαίδεκα Οἰκουμενικοὺς διδασκάλους καὶ συμβούλους τῶν Αὐτοκρατόρων, τὰς Μονάς, ὅτι ἦσαν ἐν Ἑφᾷ Ἀκαδημίαι τῶν ἐπιστημῶν, ὅτι οἱ Αὐτοκράτορες καὶ ἐθεολόγουν, καὶ Συνόδων ἔσθ' ὅτε προήδρευον, καὶ ὅτι πάντα ταῦτα τέλεον ἐκλιπόντα ἐπὶ εἰκονομάχων, ἤρξαντο ἀναδιοῦντα νῦν, Εἰρήνης πάντα λίθον κινούσης πρὸς ἀνεύρεσιν τῶν ἐν ταῖς ὁπαῖς τῆς γῆς κεκρυμμένων λογίων καὶ προαγωγὴν αὐτῶν εἰς Μητροπολιτῶν καὶ Ἀρχιμανδριτῶν ἑδρας. Πέριττον δ' εἰπεῖν ὅποσον ἐθλίβετο Κάρολος, τὰ σφέτερα πρὸς τὰ Ἑλλήνων συγκρίνων. Εἰ δὲ καὶ ἀπορεῖ τις περὶ τοῦ ὡς εἶχον τὰ τῆς παιδείας παρὰ Φράγκοις, οὐκ ἂν εὖροι τῆς ὅλης καταστάσεως καταλληλότερον καὶ φωνὴν ἀφιέν ἐμβλημα αὐτοῦ τοῦ ῥηγὸς Καρόλου⁸⁹. Πῶς δ' ἂν ἄρά γε διετέθη, τὰ ἐκ τῆς εἰκονομάχου ἀπαιδευσίας προελθόντα Ἐκκλησίᾳ τε καὶ Πολιτείᾳ ὀλέθρια καθορῶν; Οὐκοῦν ἐπάναγκες ἔδοξεν αὐτῷ, ἵνα σὺν Ἐρυθροῖ, “διδασκομένη τὰ τῶν Γραικῶν γράμματα, καὶ τὴν γλῶσσαν, καὶ παιδευομένη τὰ ἥθη τῆς Ῥωμαίων βασιλείας” ὑπὸ Ἐλισσαίου, παιδευθῇ καὶ αὐτός, καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ, καὶ ὁ κλῆρος αὐτοῦ, καὶ ὁ λαὸς καθόλου αὐτοῦ. Νῦν δ' ἀκριβῶς ἐκλήθη παρ' αὐτῷ ὁ Ἀλκουῖνος, Πέτρος ὁ ἐκ Πίσσης, Παῦλος ὁ Διά-

88 Liutprandi Legatio ad Nicephorum Phocam. Ἰκανὸν μέρος ταύτης εὑρηται ἐν Ζαμπελίου Βυζαντ. Μελέταις. — 89 Περὶ τῆς Καρόλου ἀπαιδευσίας ἴδε Lorentz, Alcuins Leben 16 . . . 20—22.

κονος καὶ ἄλλοι, καὶ ἐγένετο οὕτω τὸ Φραγκικὸν βασίλειον πιστὸν τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας ἀντίτυπον⁹⁰.

§ 44. Τούτων δὲ γινομένων ἐν Καρισιακῷ, ἐστράτευσεν Εἰρήνη ἐπὶ Σικελίαν. Σκόπει δέ μοι τὸ εὐδούλον τῆς Ἀθηναίας καὶν τούτῳ. Ναὶ μὲν Ἑλπίδιος ἦν ἡ πρωτίστη τοῦ προσπελάσαι αὐτὴν Καρόλῳ ἀφορμὴ⁹¹, καὶ ἴσως ὑπελάμβανε τις ἐκ τοῦ παραυτίκα, ὅτι βοηθὸν αὐτὸν ἐπικαλέσασθαι ἐσκόπει ὡς σύμμαχον καὶ συγγενῇ κατὰ τοῦ ἐπιδούλου τῶν ἰδίων τέκνων· ἀλλ' οὐ καθ' ὑπόληψιν τὸ πρᾶγμα· Εἰρήνη γὰρ οὐκ ἦν Ῥινότμητος, ὅς τῇ Βουλγάρων συναντιλήψει κατέβαλε τοὺς ἄρπαγας τοῦ θρόνου αὐτοῦ καὶ ἠνέωξεν αὐτοῖς ὁδὸν εἰς Βυζάντιον⁹². ἀλλὰ μὴν οὐδὲ Κοπρώνυμος, ὅς, ὅπως τοῦ ὀρθοδόξου Ἀρταβάσδου ἐπικρατήσῃ, τοῖς Ἀραβῖν ἐπειράθῃ συμμαχεῖσθαι⁹³. Εἰρήνη ναὶ μὲν πολλὰ ἐβούλετο ἐκ τῆς Καρόλου φιλίας καρπώσασθαι, οὐ μέντοι ἔνοπλον εἰσαγαγεῖν αὐτὸν εἰς τὴν ἐπικράτειαν, πρὶν ἢ δὴ βασανίσῃ τὴν αὐτοῦ εἰλικρίνειαν, εἴγε ἐν τῷ στρατεύεσθαι εἶχε μαθοῦσα, ὅτι συνετετέλεστο ἡ μνηστεία, ὅπερ λίαν ἀμφίδουλον⁹⁴. Ὅπωςδὴποτε,

90 Τὰ Καρόλεια Χρονικὰ καὶ τὰ ἐκ τούτων ἀντλοῦντα οὐδὲ μνημονεύουσιν Ἑλισσαίου. Ἐδήλωσε δὲ Harnack 100. τὸ αἶτιον. Παράδοξον δὲ καὶ λίαν θλιβερόν, ὅτι οἱ τῶν Γερμανικῶν γραμμάτων Ἱστορίαν γράφοντες, καὶ τὸν Κάρολον ἰδιαζόντως ὡς πρῶτον φωστῆρα ἐξυμνοῦντες, οὐ μνημονεύουσι ποσῶς τοῦ ἡμετέρου Ἑλισσαίου καὶ οὐκ εὐγνωμονοῦσιν αὐτῷ ὡς κυρίῳ τῶν Φράγκων φωτιστῇ. — 91 Οὐδεὶς τῶν ὧν πολλάκις ἐμνήσθημεν Ἱστορικῶν ἀρνεῖται τοῦτο. Νομίζω ὁμῶς, ὅτι ὁ πολὺς Leibniz, Annales Imperii I. 101. λίαν ἀδικεῖ Εἰρήνην, μὴ διορῶν ἕτερόν τι ἐν τῇ πολιτείᾳ αὐτῆς, εἰ μὴ “τέχνασμα” πρὸς τὸ ἀναχαιτίσαι Κάρολον ἀπὸ τοῦ βοηθῆσαι Ἑλπίδιῳ. Ομοίως δὲ καὶ Strauss 18 χαρακτηρίζων τὴν μνηστείαν ein blosses Manöver Εἰρήνης um den Frankenkönig vorläufig von den griechischen Besitzungen fernzuhalten. — 92 Θεοφ. 572... — 93 Ἀνωτ. § 9. σημ. 96. — 94 Ἐκ τοῦ Θεοφ. 705 δῆλον γίγνεται, ὅτι μεταξὺ τῆς πρὸς Κάρολον πρεσβείας καὶ τῆς κατ' Ἑλπίδιου ἐκστρατείας οὐ μακρὸς ἐμεσολάβησε χρόνος· αἱ δύο γὰρ πράξεις τῆς Εἰρήνης φαίνονται οἷον εἰ ἀλληλένδετοι ἐν τῷ νῷ αὐτοῦ· λέγει γὰρ: “ἀπέστειλεν Εἰρήνη... πρὸς Κάρολον... ἐξοπλίσασα δὲ στόλον... ἀπέλυσεν ἐν Σικελίᾳ.” Φρονῶ ὁμῶς ὅτι Strauss 17... πέραν βαίνει τοῦ δέοντος, ταῦτοχρονοῦς τὰς δύο ἐνεργείας θεωρῶν, καὶ μέγα σφάλλεται Ἀπριλίῳ τοῦ 781 ταύτας τιθέμενος, παρὰ τὴν τῶν Χρονογράφων σαφή-

ἅμα τῷ ἔαρι δήπου τοῦ 782, “ἐξοπλίσασα στόλον πολὺν καὶ λαὸν ἐπίλεκτον ἐκ τῶν θεμάτων καὶ ἄρχοντας ἱκανούς, προεβάλετο Θεόδωρον Πατρίκιον καὶ εὐνοῦχον, ἄνδρα δραστήριον, καὶ ἀπέλυσεν ἐν Σικελίᾳ κατὰ τοῦ Ἑλπιδίου”⁹⁵. Ποῦ δὲ τῆς Σικελικῆς ἐπικρατείας διέτριβεν οὗτος νῦν, οὐ φαίνεται· εἰ δηλονότι ἦν ἐν τῇ ἑδρᾷ αὐτοῦ Καιάτῃ παρὰ τῇ Νεαπόλει, ἢ ἐν Καλαβρίᾳ, ἢ που τῆς νήσου αὐτῆς τῶν Σικελῶν. Πιθανὸν ὅμως ὅτι ὠχύρωτο ἐπὶ τῆς νήσου καὶ διὰ τὸ μὴ πεποισθῆναι τῷ γειτνιάζοντι Καιάτῃ, Νεαπόλει καὶ Καλαβρίᾳ Ἀρίχιδι τοῦ Βενεβεντοῦ, ὅς ἀποδιδοὺς ἀναμφιδόλως τῇ ἀποστάσει αὐτοῦ τὴν τροπὴν ἐν τῇ Εἰρήνης πολιτείᾳ εὐλόγως ἂν ἐμίσει αὐτόν, καὶ διὰ τὸ κρειπτόνως δύνασθαι ἐπὶ τῆς νήσου ἀσφαλισθῆναι. Διὸ δὴ καὶ οὐχ ὑπετάγη ῥαδίως. Πλὴν γὰρ τῆς τῇ “ἐξοπλίσαι στόλου πολλοῦ μετὰ ἐπιλέκτου στρατοῦ καὶ ἱκανῶν στρατηγῶν” πρὸς τῷ Θεοδώρῳ συνυπονοουμένης δυσμάχου τοῦ Ἑλπιδίου δυνάμεως, ἱστοροῦνται καὶ πολλαὶ μάχαι γεγόμεναι· καίπερ δὲ νικηφόρων⁹⁶, οὔτ’ ἔπεσεν Ἑλπίδιος, οὔτε συνελήφθη, ἀλλ’ ἀπογνοὺς τῆς σωτηρίας, ἔκλεψε τοὺς δημοσίους θησαυροὺς καὶ σὺν Νικηφόρῳ τῷ δουκὶ⁹⁷ ποῖ κατέφυγε; Καρόλου ἀπροσίτου αὐτῷ γενομένου τῇ Εἰρήνης προνοία, Ἀρίχιδος δὲ μυσатτομένου αὐτόν, ὡς εἴρηται, “ἐπέρασεν εἰς Ἀφρικὴν καὶ λαβὼν λόγον ἀπαθείας, προσερρύη τοῖς Ἀραβῖν, ὃν δεξάμενοι ὡς βασιλέα Ῥωμαίων κατεῖχον, στέψαντες αὐτόν εἰς μάτην καὶ περιθέντες τζαγγίον καὶ στέφανον”⁹⁸. Ἡ ἀπόστασις δ’ αὕτη καθόλου, εἰ καὶ ἐνίκησεν Εἰρήνην, ὀλεθρία ἀπέβη τῇ Αὐτοκρατορίᾳ, οὐ μόνον διὰ τὸ ὀδηγεῖν μετέπειτα τὸν βασιλέα Ῥωμαίων Ἑλπίδιον τὰς Ἀράβων στρατιάς πρὸς ἐκπόρθησιν τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων⁹⁹, ἀλλὰ διὰ τὸ ἀπασχολῆσαι νῦν

νειαν. Φοβουμένη Εἰρήνην, μὴ Καρόλῳ καταφύγῃ πολεμούμενος Ἑλπίδιος, ἐπολέμησε πρὸς αὐτόν ἐν τῷ διατρίβειν τὴν πρεσβείαν αὐτῆς ἐν Καρισιακῷ. Ὅθεν ὅλως ἀμφίβολον, εἰ εἶχε πρὸ τοῦ ἐκστρατεῦσαι μαθοῦσα τὴν τῆς μνηστείας τέλεσιν. — 95 Θεοφ. 705. — 96 Αὐτόθι: “πολλῶν δὲ πολέμων γεγονότων, ἀπενίκησαν οἱ περὶ Θεόδωρον.” — 97 Οὐκ ἀπίθανον ὅτι ὁ Νικηφόρος Νεαπόλεως ἦν δοῦξ, καὶ ἀμφιβάλλω εἰ ὀρθῶς ἔχει ἐν τῇ Λατινικῇ τοῦ Θεοφάνους μεταφράσει *Nicephorum Ducem*, ὡσεὶ ἐπίθετον ἀντὶ *ducem*. — 98 Θεοφ. 705. ἐκδ. de Boor 455. — 99 Περὶ τῶν Ἑλπιδίου ἄθλων ἐν τῷ Θ’ κεφαλαίῳ γενήσεται λόγος.

τὴν βασίλισσαν καὶ τὰς χερσαίας τε καὶ θαλασσίας αὐτῆς δυνάμεις καὶ βλάψαι οὕτω τὸ Ῥωμαϊκὸν οὐ σμικρόν, ὥς αὐτίκα ὀψόμεθα.

§ 45. Ὁ φόβος τῆς Αὐτοκρατείας μὴ ἐπέλθωσιν ἐκ νέου οἱ Ἀραβες, ὅς συνετέλεσέ πως εἰς τὸ συνδιαλλαγῆναι αὐτὴν Καρόλῳ¹⁰⁰, οὐκ ἦν κενός· ὁ σκοπὸς ὅμως αὐτῆς τοῦ ἐπισεῖσαι τοῖς πολεμίοις ὡς φόβητρον τὴν μετ' αὐτοῦ — λίαν παρ' αὐτοῖς φημιζομένου — συμμαχίαν οὐδόλως ὠφέλει νῦν, τῶν Ἀράβων ἐπιδραμόντων πρὶν ἢ γνωσθῇ αὐτοῖς τοῦτο, εὐτυχῶς δὲ καὶ ἡ Ἐλπίδιου εἰς Ἀφρικὴν φυγή. Ἡ ἐπιδρομὴ δ' αὕτη ἦν ἔξοχος ἐν ταῖς κατὰ Ῥωμαίων. Ἐκατὸν χιλιάδες μαχίμου στρατοῦ διέδραμον ἐν ἀκαρεῖ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ὑπὸ Ἀαρῶν, Βούνουσον καὶ Βουρνιχέ τοὺς στρατηγοὺς καὶ εἰς τρία διαιρεθέντες, 40 μὲν χιλ. γοργῶ τῷ βήματι ἔσπευσαν μέχρι Χρυσοπόλεως Ἀαρῶν ἡγουμένου· 30 δὲ ὑπὸ Βούνουσον ἐπολιόρκησαν τὴν ἐν Φρυγίᾳ Νακώλειαν, ὡς ὀπισθοφυλακὴ Ἀαρῶν· αἱ δὲ λοιπαὶ 30 ἐπέπεσον ὑπὸ τὸν Βουρνιχέ Λαχανοδράκοντι, 30 ἐπ' ἴσης χιλιάδων Ῥωμαίων ἡγουμένῳ καὶ “πολέμου κροτηθέντος ἐν τόπῳ λεγομένῳ Δαρηνηῶ, 15 χιλ. αὐτῶν ἀπέκτειναν”¹⁰¹. Γινομένων δὲ τούτων ἐν τῷ πολυεμεῖν τὸν Ῥωμαϊκὸν στόλον καὶ τὸν ἐπίλεκτον στρατὸν πρὸς Ἐλπίδιον¹⁰², εὐνόητόν ἐστιν ὡς ἡμηχάνει Εἰρήνη. Ἡ δεινὴ δ' ἦττα τοῦ ἱκανωτάτου ἐν πολέμῳ Λαχανοδράκοντος, ἡ πολιορκία τῆς Νακωλείας καὶ πρό γε πάντων ἡ πρὸ τοῦ Βυζαντίου στρατοπέδευσις τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνωτάτου τῶν Ἀράβων ἄρχοντος ἠδύναντο πάντως δῆπου καὶ τὸν τολμηρότατον τῶν Αὐτοκρατόρων ἀπελπίσαι, τοῦ δὲ Κερατίου κόλπου κενοῦ ὄντος νηῶν. Εἰρήνη μέντοι οὐκ ἀπεδειλίασεν οἷα γυνή. Ἐπὶ

100 Ranke ἐν Weltgesch. V. 2. 91. ὀρθότατα παρενείρει τὰς Ἀραβικὰς ἐπιδρομὰς ἐν τοῖς Εἰρήνης ἐλατηρίοις πρὸς τὸ συμμαχεῖν Καρόλῳ. Οὐκ ὀρθῶς μέντοι ἀντὶ φόβου μόνον, ὡς τὰ πράγματ' ἀπαιτεῖ, θέλει αὐτὴν τὴν Ἀαρῶν μέχρι Χρυσοπόλεως ἐπιδρομὴν ὡς ἐλατήριον, ἥτις κατ' ἐμὴν μὲν γνώμην ὀκτὼ μῆνας μετὰ τὴν μνηστείαν ἐγένετο· κατὰ δὲ Abel κ. λ. π. τιθεμένους τὴν μνηστείαν ἐν Ῥώμῃ Ἀπρίλ·—Μαΐῳ 781, τεσσαρσκαίδεκα. — 101 Θεοφ. 705—6. Weil, II. 100. Οἱ Στρατηγοὶ Ἀαρῶν = Harun-al-Raschid ὁ μετέπειτα μέγας Καλὶφης· Βούνουσος = Rabia-ibn-Junus· Βουρνιχέ δ' ἄδηλον· ἴσως Barnake. — 102 Θεοφ. 705: “Τοῦ δὲ λαοῦ τῶν Ῥωμαίων ἀσχολουμένου ἐν τούτοις — κατ' Ἐλπίδιον — ἐξέρχεται Ἀαρῶν υἱὸς Μαδί...”

Χαζάρου αἱ στρατιαὶ μέγα ηὐξήθησαν¹⁰³ καὶ ὑπῆρχον ἔτι δυνάμεις ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῆς. Τὶ οὖν; Ἐβουλεύσατο διχάσαι δι' αὐτῶν τὴν Ἀράβων δύναμιν διὰ τῆς καταλήψεως τῆς ἀπὸ Ἀστάκου ἕως Νικαίας δημοσίας ὁδοῦ, οὕτως ὥστε οὔτε Ἀαρὼν ὀπισθοχωρῆσαι δύνασθαι, οὔτε Βούνουσον ἐκ Νακωλείας σπεῦσαι τούτῳ ἐν ἀνάγκῃ βοηθήσοντα¹⁰⁴. Ἐσκόπει δ' Εἰρήνη πάντως διὰ τούτου ἦτοι ἀφοβώτερον ἀναμεῖναι τὴν ἐκ Σικελίας ἐπάνοδον τῶν νικηφόρων δυνάμεων αὐτῆς, ἢ διὰ τῶν ἐν Βυζαντίῳ ἐπιπυρρῶν τῷ ἀποκεκλεισμένῳ ἤδη Ἀαρῶν. Ἐκ τῶν Ἀραβικῶν δὲ Χρονικῶν ἐπιρρώννυται τὸ δεύτερον. Ἀαρῶν τοίνυν μὴ εἰδότες ὅτι κατήληπτο ἡ ἐπὶ τῆς ἐν λόγῳ ὁδοῦ μικρὰ λίμνη Βανή, ἐπέταξεν Εἰρήνῃ τῷ Βουκελλαρίῳ στρατηγῷ Τατζατίῳ πολεμῆσαι αὐτὸν ἐν Χρυσόπολει, ὅπως ὀπισθοχωρῶν, ὡς προσεδόκα ἂν τις, εὖρη τὴν δίοδον κατεῖλημμένην καὶ σύναμα τὸν ἴδιον ὄλεθρον ἐκατέρωθεν πολεμούμενος. Τί δὲ Τατζάτιος; Καθὼς Ἐλπιδίου, Ἰταλίας κινδυνεύουσης, ἀπεστάλη πολεμήσων καὶ ἐπανέστη, αὐτὸς βασιλεῦσαι θέλων, οὕτω καὶ Τατζάτιος, τῆς ὅλης Αὐτοκρατορίας ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς οὔσης, οὐκ ἐπολέμησεν ὡς ἐνετάλη, ἀλλὰ μισῶν τὸν πρωθυπουργόν, ὡς εἶπεῖν, τῆς βασιλίσσης Σταυράκιον, προσέφυγε τῷ Ἀαρῶν σὺν ὅλῳ τῷ Βουκελλαρίῳ θέματι καὶ ἀντὶ πολλοῦ ἐπώλησεν ἑαυτόν¹⁰⁵.

103 Ἐδ. ἀνωτ. § 23 σημ. 62. — 104 Θεοφ. 706: “ἡ δὲ βασίλισσα πέμψασα Ἀντώνιον τὸν Δομέστικον σὺν τοῖς τάγμασιν ἐκράτησε τὴν Βανὴν καὶ ἀπέκλεισεν αὐτούς.” — 105 Θεοφ. 706: “Προσέφυγε δὲ αὐτοῖς Τατζάτιος ὁ τῶν Βουκελλαρίων στρατηγὸς μίσει τῷ πρὸς Σταυράκιον τὸν πατρίκιον καὶ Λογοθέτην τοῦ δρόμου, τὸν εὐνοῦχον, πρωτεύοντα πάντων τῶν τηνικαῦτα καὶ τὰ πάντα διοικοῦντα.” Τὰ δὲ λοιπὰ ἐκ τῶν Ἀραβ. Χρονικῶν, Weil, II. 100. σημ. 2. Δίαν ἀπιθάνως ὁμῶς καὶ παραδόξως ἱστοροῦσιν Ἀραβες, ὅτι πολεμήσας Τατζάτιος πρὸς Ἀαρῶν, ἡττήθη δεινῶς καὶ προσφυγὼν εἶτα αὐτῷ σὺν τοῖς λειψάνοις τοῦ θέματος, ἐπωλήθη ἀντὶ 20 χιλ. χρυσῶν νομισμάτων καὶ 22 χιλ. δραμ. Χρυσοῦ, ἢ κατ' ἄλλον Χρονογρ. ἀντὶ 193 χιλ. χρυσῶν νομισμάτων καὶ 2,100,000 δραμ. χρυσοῦ. Ἀλλὰ πρὸς τί ἡ ποσότης αὕτη πρὸς ἀγορὰν ἡττημένου; Οὐτ' ἐπολέμησεν, οὐδ' ἡττήθη Τατζάτιος· ὁ γὰρ Θεοφ. οὐκ ἂν ἀπεσιώπα τοῦτο· ἀλλ' ἦτοι αὐτὸς προσελθὼν τῷ Ἀαρῶν προὔτεινε πωληθῆναι (ὅπερ τάσσουσιν Ἀραβες μετὰ τὸ ἡττηθῆναι αὐτόν) ἢ, πειραθέντος Ἀαρῶν δελεάσαι αὐτόν χρυσίῳ, ἐπωλήθη ἀντὶ τοῦ πολεμῆσαι “μίσει τῷ πρὸς Σταυράκιον.” Πρβλ. Schlosser 267 ..., ὃς σκοπίμως δια-

§ 46. Καὶ εἰ μὲν ἔσται ἐν τούτῳ ὁ προδότης, καλῶς ἂν εἶχε· συνετὴ γὰρ Εἰρήνης ἐνέργεια καὶ τυχαία τῶν ἐν Σικελίᾳ ἄφικταις ἀρίστας ἂν ἔσχε συνεπείας. Ἀλλ' οὐκ ἔσται μέχρι τούτου· προδότης δ' ἅπαξ γενόμενος, ἐπόθει καὶ ἀσφαλῶς χρῆσθαι τῷ τῆς προδοσίας τιμήματι. Διὸ δὴ, γνωρίσας τῷ Ἀαρὼν τὴν κατάληψιν τῆς λίμνης καὶ τὸ ἀκροσφαλὲς τῆς θέσεως αὐτῶν καταδείξας, συνεβούλευσεν αὐτῷ αἰτήσασθαι εἰρήνην¹⁰⁶. Εἰρήνην δὲ μετὰ τῶν δεινοτάτων τῆς Αὐτοκρατορίας πολεμίων οὐκ ἦν, ὡς τὸ εἰκός, ἀπρόσδεκτος τῇ βασιλίσσῃ, πολλῷ δὲ μᾶλλον καὶ εὐκταία, ἀναλογιζομένη τὸ ὄφελος τῆς ἐπὶ Πωγωνάτου μακρᾶς εἰρήνης, ἣν ἀφρονέστατα εἶχε Ῥινότμητος λύσας¹⁰⁷. Πρὸς δὲ τούτοις τὸ αἰτεῖν Ἀραβας εἰρήνην πρὸ τοῦ Βυζαντίου στρατοπεδεύοντας, καὶ μετὰ τὴν Τατζατίου προδοσίαν ἐξ ἑνός, τὴν δεινὴν δ' ἡτταν τοῦ Λαχανοδράκοντος ἐξ ἑτέρου, κατεδείκνυ ὅτι ἐώρων ἑαυτοὺς ἐν ἐπισφαλεῖ λίαν, ἢ δ' Ἀθηναία, ἀγαλλομένη ἐπὶ τῷ στρατηγήματι, καὶ πεποιθυῖα ὅτι οἱ τῆς εἰρήνης ὅροι ἐπωφελέστατοι ἔμελλον εἶναι τῇ αὐτοκρατορίᾳ (μὴ γὰρ ἐπὶ Πωγωνάτου, ἀναγκασθέντες Ἀραβες εἰρηνεῦσαι οὐκ ἐτέλουν ἐτησίως Ῥωμαίοις;) ὅτι εἰρηνεύουσα, αἰωνίων ἀπηλλάσσετο ἐπιδρομῶν, ὅτι ἐβελτίου τὴν τύχην τῶν ὑπὸ Ἀραβας ὁμοφύλων, ὅτι ῥᾶον ἂν συνήργουν αὐτῇ πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς Ὁρθοδοξίας οἱ τρεῖς τῆς Ἐφῆας λήξεως πατριάρχαι, καὶ πρό γε πάντων ὅτι ἀντιστῆναι μακρότερον τοῖς ἐχθροῖς οὐκ ἠδύνατο ἄνευ στόλου τε καὶ στρατοῦ ἱκανοῦ, ἐν Σικελίᾳ ἀσχολουμένου, ἀπεδέξατο τὴν Ἀαρὼν αἴτησιν· ἀσμένως δὲ καὶ ὡς τάχιστα ἀπεδέξατο αὐτήν, εἰ ἀφίκετο ἐν τῷ ἰμεταξὺ εἰς Βυζάντιον ἢ φήμη τῆς πρὸς Ἀραβας φυγῆς Ἐλπιδίου καὶ εἶχε τοῦτο μαθοῦσα. Ὅντως δὲ ἡ σπουδὴ ἐν τῷ ἐκπέμψαι πρὸς Ἀαρὼν τοὺς τὴν εἰρήνην ποιήσοντας ὑπουργούς, τοῦ Σταυρακίου ἡγουμένου, ἄνευ τοῦ ζητῆσαι παρ' ἐκείνου ὁμήρους πρὸς ἀσφάλειαν τούτων¹⁰⁸, πιθανὸν καθίστησιν, ὅτι εἶχε τὴν

στρέφει τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν. — 106 Θεοφ. 706: “καὶ δοὺς αὐτοῖς βουλήν, ἡτήσαντο εἰρήνην” πρβλ. Ζωναρ. XV. 10: “Τοῦτο — τὴν κατάληψιν τῆς Βανῆς — μαθόντες οἱ Ἀραβες, σπείσασθαι Ῥωμαίοις ἡτήσαντο.” — 107 Θεοφ. 543. 555. — 108 Θεοφ. 706: “Ἐξελθόντων δ' ἐπὶ τοῦτο Σταυρακίου καὶ Πέτρου Μαγίστρου καὶ Ἀντωνίου δομεστίκου, οὐκ ἠκριβολογήσαντο λόγον λαβεῖν καὶ τέκνα τῶν πρωτευόντων.”

φυγὴν μαθοῦσα. Δείσασα δέ, μὴ Ἑλπίδιος καὶ Μαδί συλλαλήσωσι καὶ συνεργήσωσιν ἐν τῷ στρατοπεδεύειν Ἀαρὼν ἐν Χρυσοπόλει, λίσαν ἔσπευσεν, ὡς ὠφείλεν, εἰρηνεῦσαι. Ἀλλ' Ἀαρὼν, ἀποσταλὴς ὑπὸ τοῦ πολλάκις ἡττηθέντος πατρὸς αὐτοῦ Μαδί “μετὰ δυνάμεως ὑπερβαλλούσης”, ὅπως γυναικὸς κρατούσης Ῥωμαίων, καὶ δεύτερον πειράσεται ἀποσεῖσαι τὸ ἐκ τοσούτων καὶ τηλικούτων ἡττῶν ὄνειδος, καὶ ἀναγκασθεὶς παρ' ἑλπίδα εἰρηνεῦσαι (οὐκ ἐπονείδιστον μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἰδίαν ζωὴν ἐπαπειλοῦν, εἰ ἀνεμνήσθη ὅ, τι τῷ Κεβήρ συνέβη¹⁰⁹) ἀσμένως προσέσχε τῇ Τατζατίου φωνῇ καὶ ἐδολιεύσατο. Ἐκράτησε τοὺς πρέσβεις τῆς βασιλίσσης, ἐπέδωκεν αὐτούς, ὅπως αὐτὸς τύχη τῶν ὑπὸ Εἰρήνης προσδοκωμένων. Ἡ δέ, ἀγαθότητι σφαλεῖσα, ἠναγκάσθη δέξασθαι τὰ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἐπιβληθέντα καὶ ἐκ τῶν ἀνωτέρω λόγων ὠθουμένη, καὶ ὅπως ρύσεται “τοὺς τῶν κοινῶν διοικητάς”¹¹⁰. Τίσι δέ καὶ οἷοις ὑπήχθη ὅροις; α'. τριετὴ εἰρήνη· β'. ἐτησίῳ κατὰ ταύτην φόρῳ 70 χιλιάδων δηναρίων· γ'. ἀπαγωγῇ τῶν αἰχμαλώτων· δ'. ἀσφαλεῖ ὁδηγίᾳ τῶν Ἀράβων διὰ τῶν στενῶν καὶ προμηθείᾳ καθ' ὁδὸν τροφίμων καὶ ε'. ἀποδόσει τῆς γυναικὸς καὶ τῆς οὐσίας τοῦ προδότου Τατζατίου. Ἐπέβαλε δέ τῷ Ἀαρὼν α'. ἐλευθερῶσαι τοὺς πρέσβεις· β'. ἄραι τὴν πολιορκίαν τῆς Νακωλείας καὶ γ'. ἐπανακάμψαι εἰς τὰ ἴδια ἄνευ τοῦ κατακτεῖναι οὐδὲ σπιθαμὴν Ῥωμαϊκῆς γῆς¹¹¹.

109 Ἰδ. ἀνωτ. § 29. σημ. 17. — 110 Θεοφ. 706: “ἀλλὰ ἀσκόπως ἐξελθόντες, ἐκρατήθησαν ὑπ' αὐτῶν καὶ ἐπεδῆθησαν καὶ ἐβιάσθησαν ἀμφοτέρω τὰ μέρη ποιῆσαι εἰρήνην.” Ὅτι δὲ Τατζάτιος (μὴ Ἑλληνικὸν ὄνομα) ὁ τοῦ δόλου ὑποβολεὺς πιθανὸν καθίσταται ἐκ τοῦ ὅτι ἄλλως ἔσχατον διεκινδύνευε κινδύνευμα. Τὸ γὰρ μόνον εἰρήνην αἰτήσασθαι, ἀπήλλασσε μὲν Ἀαρὼν τοῦ ὀλέθρου, ἐμεγέθυνε δὲ τὸν Τατζατίου· ἀναμφιβόλως γὰρ Σταυράκιος τὴν τοῦ προδότου παράδοσιν ὡς ἓνα τῶν εἰρήνης ὄρων θεῖναι ἔμελλε. Πρὸς τί δὲ τότε ἡ προδοσία καὶ τὸ τίμημα αὐτῆς; Δολιευομένου δὲ τούναντίον Ἀαρὼν, Τατζάτιος καὶ Σταυράκιον ἐτιμῶρει, καὶ ἑαυτὸν ἔσωζε, καὶ τῷ χρυσίῳ ἐχρῆτο, καὶ τὴν γυναῖκα μετὰ τῆς οὐσίας ὡς ὄρον τῆς εἰρήνης ἀπῆτει, ὃ δὲ καὶ ἐποίησεν. Αὐτὸ δὲ τοῦτο ἠσφάλιζε καὶ Ἀαρὼν κατὰ τῆς ὀργῆς τοῦ γεννήτορος. — 111 Θεοφ. 705: “καὶ ἐδωρήσαντο ἀλλήλοις ἢ τε Αὐγούστα δὲ καὶ ὁ Ἀαρὼν ξένια πολλά, στοιχήσαντες καὶ κατὰ καιρὸν τελεῖν αὐτοῖς· καὶ γενομένης εἰρήνης, ἀνεχώρησαν ἀφέντες καὶ τὸ κάστρον Νακωλείας· ἐπῆρε δὲ καὶ ὁ Τατζάτης τὴν γυναῖκα ἑαυτοῦ καὶ πᾶσαν τὴν ὑπό-

§ 47. Ἦν δὲ τοῦτο γεγονὸς ὀλέθριον, καιρίως δῆπου πληῖξαν Εἰρήνην, νῦν πρῶτον ἀπὸ τῆς εἰσόδου αὐτῆς εἰς Βυζάντιον ἀμαρτάνουσιν τοῦ σκοποῦ πρὸς βλάβην τῆς Πολιτείας. Τὸ ὅτι σοφῶς ἐπολιτεύσατο, τὸ ὅτι ἡ Ἐλπιδίου ἀπόστασις ἐποίησεν ὥστε μὴ ἔχειν αὐτὴν ἀρκούσας δυνάμεις ἐν Ἀνατολῇ, τὸ ὅτι τὸ στρατήγημα αὐτῆς ὑπὸ προδότου ἐμηδενίσθη, ἡ δὲ ἐπωφελὴς εἰρήνη ὑπὸ τοῦ δόλου, ὃν ὁ αὐτὸς τῷ Ἀαρὼν ὑπέβαλε, τὸ ὅτι δ' ἡ τῆς ὅλης Μικρᾶς Ἀσίας κατοχὴ πολλῷ προτιμότερα ἦν τοῦ ἐπὶ τριετίαν μέλλοντος δίδοσθαι χρυσίου, εἰρηνευούσης δὴ τελείως ἐν τούτοις τῆς Αὐτοκρατορίας — πάντα ταῦτα, οὕτως ἐλαφρύνοντα τὸ μοιραῖον γεγονός, οὐκ ἂν ἀνέπειθον τοὺς φιλοκαίνοὺς καὶ δὴ καὶ Εἰκονομάχους μὴ ἀποδοῦναι τὴν ἄδοξον εἰρήνην τῇ δῆθεν ἀδεξίᾳ αὐτῆς πολιτείας, καὶ μὴ παρεμβαλεῖν διὰ τοῦτο ἐμπόδια τῇ πορείᾳ αὐτῆς πρὸς ἀνόρθωσιν τῆς Πολιτείας καὶ τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπ' ἀνάγκης ἦν ἄρα πρὸ πάσης ὑπὲρ Πίστεως ἐνεργείας ἕτερον ἐξευρεῖν τρόπον πρὸς δόξαν τῶν Ῥωμαϊκῶν ὅπλων. Καὶ οὐκ ἀπέτυχε. Τὰ ἀπὸ τῆς Ζ'. ἑκατονταετηρίδος λίαν ἐξαπλωθέντα ἐν Μακεδονίᾳ, κυρίως Ἑλλάδι καὶ Πελοποννήσῳ Σλαβικὰ φύλα¹¹², εἰ καὶ ὑπεδουλώθησαν πρῶτον μὲν τῷ 688 ὑπὸ Ῥινοτμήτου¹¹³, εἴτα δὲ τῷ 758 ὑπὸ Κοπρωνύμου¹¹⁴, ἤρξαντο, ὡς δοκεῖ, νῦν ἐχθρικῶς πρὸς τοὺς δεσπότας διάκεισθαι καί, εἰ μὴ πλανῶμαι ἐκ τινων πράξεων τῆς Εἰρήνης τεκμαιρόμενος¹¹⁵, πρὸς τοὺς ὑπὲρ Αἴμον ὠμοὺς Βουλγάρους σχετίζεσθαι, ἴσως βοηθείας χρήζοντα ἐν σκοπούμενῃ κατὰ τῆς βασιλίσσης ἐξεγέρσει. Ἡ δέ, περὶ τούτων, ὡς ἐστὶν εἰκάσαι, διδαχθεῖσα καὶ τὸ μὲν πολλῆς χρήζουσα εἰρήνης διὰ τὸ ἐπὶ θύραις ἵστασθαι

στασιν." Οὕτως ἀσαφῶς πως Θεοφάνης. Τὰ δὲ λοιπὰ ἐκ τῶν Ἀραβικῶν Χρονικῶν παρὰ Weil, II. 101. σημ. 2. ἀβέβαια μέντοι· λίαν γὰρ ἀσύμφωνοι οἱ τούτων μάρτυρες. Μηδὲν λέγοντες περὶ τοῦ δόλου, θέλουσι 54 χιλ. Ῥωμαίους πεσόντας καὶ 5600 αἰχμαλωτισθέντας· ἕτερός τις ὅτι μόνον 2900 αἰχμαλωτίσθησαν· ἄλλος ὅτι εἰ μὴ ἄναδρος ἦν Εἰρήνη, κατεστρέφετο ἂν ἡ Ἀραβικὴ στρατιὰ διὰ τῆς Βανῆς ἐπιστρέφουσα, εἰ παρеспόνδει δηλαδὴ Εἰρήνη, ὅπερ, ὡς τὸ εἶκός, οὐκ ἐποίησε πρὸς ἄφατον τοῦ καλοῦ κάγαθοῦ Schlosser 269—70 λύπην. — 112 Τὰ περὶ τούτων εὗρηνται μονογραφικῶς ἐκτεθειμένα ἐν τῇ Geschichte Morea's im Mittelalter τοῦ Falmerayer, μετὰ παρερμηνείας καὶ στρεβλώσεως τῶν Χρονογράφων οὐ τῆς τυχούσης. — 113 Θεοφ. 557. — 114 Θεοφ. 663. — 115 Ἰδ. κατωτ. § 48.

μεγάλου κατὰ τῶν Εἰκονομάχων ἀγῶνος· τὸ δὲ εἰδυῖα ὅτι, εἰ πρὸς τῇ ἐξ Ἀράβων αἰσχύνῃ ἐπέδραμον καὶ οἱ οὐχ ἥττον ἐκείνων δεινοὶ πολέμιοι Βούλγαροι καὶ αὐτή, καὶ ὁ υἱός, καὶ ἡ Ὀρθοδοξία μέγα ἂν διεκινδύνεον πρὸς δ', ὅτι ἀήττητοι ἂν ἐγίνοντο, εἰ συνεμάχουν τοῖς ἐν λόγῳ Σλάβοις, ἡβουλήθη ταπεινῶσαι τούτους, ὅπως ἂν ἀποθαρρύνῃ ἐκείνους. Ἡ Λαχανοδράκοντος μέντοι ἦττα σὺν τῷ μαχιμωτάτῳ θέματι τῶν Θρακησίων, ἡ προδοσία αὐτοῦ ἐν τῷ πορίλιорκεῖν Γερμανίκειαν πρότερον, καὶ πρό γε πάντων ὁ πρόσφατος Τατζατίου ἄθλος ἀρκούντως, οἶμαι, ἐδίδαξαν αὐτὴν τὸ ἐπισφαλές τοῦ πεποιθέναι γεννήμασι τῆς Εἰκονομαχίας. Διὸ δὴ αὐτὸς ὁ τοῦ δρόμου Λογοθέτης Σταυράκιος ὤφειλεν ἡγήσασθαι τῆς κατὰ Σλάβων στρατείας. Τίθεται δ' αὕτη ὑπὸ Θεοφάνους ἀορίστως τῷ τρίτῳ τῆς Εἰρήνης ἔτει, ἥτοι τῇ στ! Ἰνδικτιῶνι, καὶ οὐκ ἔχω εἰπεῖν, εἰ ταχὺ μετὰ τὴν Ἀράβων ἀπέλευσιν, δηλαδὴ φθινοπώρῳ τοῦ 782, ἢ ἔαρι τοῦ 783 συνέβη¹¹⁶. Βέβαιον μέντοι τυγχάνει ὅτι ἐπανῆλθε Σταυράκιος τροπαιοῦχος Ἰανουαρίῳ τῆς ζ'. Ἰνδικτ., ἥτοι ἀρχομένῳ 784, ἄρα μετὰ ἐνιαυτὸν ἢ καί τι πρὸς, ἐξ οὗ δῆλον γίγνεται ὅτι ὁ Σλαβικὸς οὗτος πόλεμος τῶν δεινοτάτων ἦν. Ἀλλ' ἡ κατατρόπωσις τῶν πολεμίων ὑπῆρξε τελεία¹¹⁷, καὶ ὄντως ἀπετινάχθη τὸ ἐξ Ἀράβων ὄνειδος, Σταυρακίου ἔργῳ δείξαντος ὅτι οὐ μάτην ἐτίμα αὐτὸν ἡ βασίλισσα, καὶ δικαίως οὐκ ἐγκατέλιπεν αὐτὸν ταῖς Ἀαρὼν χερσίν, ἄδοξον εἰρήνην προτιμήσασα τῆς ἀπωλείας αὐτοῦ. Ὡς ἄλλος οὖν Βελισάριος ἐπανελθὼν, ἐτέλεσε τὰ ἐπινίκια ἐν τῷ ἵπποδρομίῳ, ἢ ἔθος¹¹⁸.

§ 48. Ἀλλ' ἡ τῶν ἐν τῇ Ἐπικρατείᾳ Σλάβων ὑπόταξις ἀπεθάρρυνε μὲν πως τοὺς ὑπὲρ Αἴμον, οὐκ ἡσφάλιζε μέντοι τὴν Αὐτο-

116 Θεοφ. 707 "Τούτῳ τῷ ἔτει (τῷ γ'. ὄρα ἐκδ. de Boor, 456) εἰρηνεύσασα Εἰρήνη μετὰ τῶν Ἀράβων καὶ ἄδειαν εὐροῦσα, ἀποστέλλει Σταυράκιον ... μετὰ δυνάμεως πολλῆς κατὰ τῶν Σκλαβίνων ἐθνῶν." — 117 Συνέχ. ἡγ. σημ.: "καὶ κατέλθων ἐπὶ Θεσσαλονίκην καὶ Ἑλλάδα, ὑπέταξε πάντας καὶ ὑποφόρους ἐποίησε τῇ βασιλείᾳ, εἰσῆλθε δὲ καὶ ἐν Πελοποννήσῳ καὶ πολλὴν αἰχμαλωσίαν καὶ λάφυρα ἤγαγε τῇ Ῥωμαίων βασιλείᾳ. — 118 Θεοφ. 707: "Τούτῳ τῷ ἔτει (τῷ δ'. Εἰρ.) μηνὶ Ἰανουαρ. Ἰνδικτ. ζ'. κατέλαβε Σταυράκιος ἐκ τῶν Σκλαβίνων ἐθνῶν καὶ ἐθριάμβευσε τὰ ἐπινίκια ἐπὶ ἵπποδρομίας." Ὁ Schlosser, 271. παρανοῶν ἀεὶ τὰ ἐλληνικὰ κείμενα, τίθησι τὴν ἐπάνοδον τῇ 7ῃ Ἰανουαρ. καὶ νομίζει τὴν Σταυρακίου νίκην ἀναξίαν τῶν ἐπινικίων!

κρατοριαν ἀπὸ τῆς μανίας αὐτῶν. Ῥητέον δ' ὅτι ἐντελῇ ἄγοντες ἡσυχίαν ἀπὸ τοῦ 775 παρὰ τὸ εἰωθός, ἀνεκτήσαντο δήπου τὰς ἐν τοῖς κατὰ Κοπρωνύμου πολέμοις ἐξαντληθείσας δυνάμεις, καὶ ἐτοίμως ἂν εἶχον αἰεὶ πρὸς εἰσβολήν. Ῥητέον δ' ὡσαύτως, ὅτι ὁ πολλάκις Κοπρώνυμον πολεμήσας ἄρχων αὐτῶν Τελέριγος, προσφυγῶν Χαζάρῳ τῇ ιε'. Ἰνδικτ. (776—77), διέτριβεν ἕκτοτε παρὰ τῇ Εἰρήνῃ ὡς πατρίκιος καὶ προσήκων αὐτῇ τῷ γένει¹¹⁹, καὶ ὡς τοιοῦτος ἠδυνάτει μὴ ποθεῖν τὴν ἰδίαν καὶ τὴν Εἰρήνης ἀσφάλειαν καὶ συμβουλεύειν ἄρα αὐτῇ περὶ τοῦ πρὸς βορρᾶν πρακτέου· πιθανοῦ ὄντος, ὅτι εἶχεν ὑπὲρ Αἴμον καὶ συγγενεῖς καὶ φίλους, παρ' ὧν ἐπυνθάνετο τὰ χρήσιμα. Οὗτος οὖν ὁ Τελέριγος, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὑπέδειξε τῇ βασιλίσσει, ὅτι ἀσφαλῆς τῶν πρὸς βορρᾶν φρουρίων ὀχύρωσις τὰ μάλιστα ἂν συνετέλει τῇ εὐκταίᾳ εἰρήνῃ. Ἡ δὲ οὐκ ὥκνησεν αὐτὴ ἀπελθεῖν πρὸς ἐπιτέλεσιν τοῦ ἔργου. Ἄλλως γὰρ ἀδυνατῶ ἐξηγῆσαι τὸ τί ἂν ἐσκόπει ἀπὸ ἄκρου ἕως ἄκρου τῆς Θράκης περιοδεύσασα καὶ τὰ αὐτόθι φρούρια κτίσασα, καὶ ἐκ τούτου ἐτεκμηράμην ὅτι οἱ ἐντὸς καὶ οἱ ἐκτὸς Αἴμου πολέμιοι οὐκ ἴσταντο ἀλλήλοις ἀντιμέτωποι. Ἐγένετο δ' ἡ ἐν λόγῳ περιοδεία οὐ μακρὸν μετὰ τὴν Σταυρακίου ἐπάνοδον, Μαίῳ δὲ μηνὶ τῆς αὐτῆς ζ' Ἰνδικτ. ἦτοι 784. Ἐγένετο δ' ἐν χορδαῖς καὶ ὀργάνῳ καὶ βασιλικῇ δορυφορίᾳ ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως ἕως Βερροίας, ἣν κτίσασα ἐκ νέου, ἢ τὰ τῆς ἀνακτίσεως αὐτῆς ὀρίσασα νῦν, Εἰρηνούπολιν αὐτὴν μετωνόμασεν. Ἐντεῦθεν δὲ κατῆλθεν ἕως Φιλιππουπόλεως, ἴσως δὲ καὶ ἕως Ἀγχιάλου, ἣν ὡσαύτως ἡρημωμένην ἔκτισεν ἐκ νέου καὶ ἡσφαλίσατο. Περιώδευε δ' ἡ Αὐτοκράτειρα οὐ μόνη, ἀλλὰ σὺν Κωνσταντίνῳ τῷ τρισκαιδεκαετεῖ βασιλεῖ καὶ υἱῷ αὐτῆς. Λέγεται δὲ διαρρήδην ὑπὸ Θεοφάνους, ὅτι περιώδευσε “μετὰ πάσης ἀπαθείας καὶ ὑπέστρεψεν ἐν εἰρήνῃ”¹²⁰. τοῦτο δὲ ὄντως ἦν ἄξιον

119 Θεοφ. 698: “Τῷ θ'. Χαζάρου . . . προσέφυγε Τέλερος (Τελέριγος) ὁ τῶν Βουλγάρων κύριος εἰς τὸν βασιλέα· καὶ ἐποίησεν αὐτὸν Πατρίκιον ζεύξας αὐτῷ καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Εἰρήνης ἐξαδέλφην· δεξάμενος δὲ αὐτὸν βαπτισθέντα ἐκ τῆς ἀγίας Κολυμβήθρας μεγάλως αὐτὸν ἐτίμησε καὶ ἡγάπησεν.” — 120 Θεοφ. 707: “Τῷ δὲ Μαίῳ μηνὶ τῆς αὐτῆς ζ'. Ἰνδικτ. ἐξῆλθεν ἡ βασίλισσα Εἰρήνη σὺν τῷ υἱῷ αὐτῆς καὶ μετὰ δυνάμεως πολλῆς ἐπὶ τὴν Θράκην ἐπιφερομένη ὄργανα καὶ μουσικά, καὶ ἀπῆλθεν ἕως Βεροίας, κα

μνείας, ὅτε ἀπὸ αἰώνων μὴ τολμῶντος οὐ τοῦ Αὐτοκράτορος, ἀλλ' οὐδὲ στρατηγοῦ ἐκδοῖναι τοῦ Μακροῦ Τείχους καὶ περιοδεῦσαι πρὸς ἐπιδείξιν ἢ ἀναψυχήν. Νῦν ὅντως Εἰρήνη ἐβασίλευε Ῥωμαίων!

ταύτην οἰκοδομηθῆναι κελεύσασα ἐπωνόμασεν αὐτὴν Εἰρηνούπολιν. Κατῆλθε δὲ ἕως Φίλιππουπόλεως μετὰ πάσης ἀπαθείας καὶ ὑπέστρεψεν ἐν εἰρήνῃ κτίσασα καὶ τὴν Ἀγχίαλον". Εὐδὴλον δ' ὅτι περὶ τῆς ἐν Θράκῃ Βερροίας ἢ Βερῶης (ἴσως μεταξὺ τῶν νῦν Ἑσκὶ καὶ Γενὶ Ζαγρᾶ, εἰ μὴδετέρα τούτων ἐστί, κειμένης) ὁ λόγος, οὐ περὶ τῆς ἐν Μακεδονίᾳ, ὅθεν οὐκ ἂν κατῆρχετο δῆπου Εἰρήνη εἰς Φίλιππούπολιν. Σφάλλεται ἄρα Σ. Βυζάντιος ἐν "Λεξικῷ τῶν κυρίων ὀνομάτων", ὡς δ' αὐτῶς καὶ ἕτεροι γεωγράφοι λέγοντες, ὅτι ἡ ἐπὶ Βερμίου ὄρους Βέρροια μετωνομάσθη Εἰρηνούπολις, ὑπὸ τοῦ ἀνακριβοῦς Κεδρηνοῦ, II, 28 πιθανῶς ἀποπλανηθέντες, λέγοντος, ὅτι Εἰρήνη "τὴν ἐν Θεσσαλονίκῃ Βέρροϊαν ἐκτίσεν, Εἰρηνούπολιν αὐτὴν μετονομάσασα."

Β Ι Ο Σ.

Ἐγεννήθη ἐν Χίῳ τῇ 3ῃ Ἀπριλίου τοῦ 1859 ἐκ πατρὸς Δημητρίου Φοροπούλου, ἐμπόρου, καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Πηνελόπης Ἀναστασάδου, ἀμφοτέρων Ὁρθοδόξων. Σεπτεμβρίῳ τοῦ 1865 εἰσαχθεὶς εἰς τὰ δημόσια τῆς Χίου Σχολεῖα, ἀπεφοίτησα τοῦ αὐτόθι Γυμνασίου Σεπτεμβρίῳ τοῦ 1875 ἐπὶ τοῦ ἀειμνήστου Γυμνασιάρχου Γεωργίου τοῦ Σουρία. Τὸν μοναχικὸν δὲ ταχὺ μετὰ τοῦτο ἀσπασάμενος θίον, εἰσῆλθον Σεπτεμβρίῳ τοῦ 1876 εἰς τὴν ἐν Χάλκῃ Θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ ἐπὶ τετραετίαν ἐν αὐτῇ βιώσας, ἀνεκηρύχθη Ἰουλίῳ τοῦ 1880 “διδάσκαλος τῆς Ὁρθοδόξου Χριστιανικῆς Θεολογίας” ἐπὶ τῇ θάσει πραγματείας: “Ἡ Εἰκονομαχία μέχρι τῆς Ζ΄. Οἰκουμενικῆς Συνόδου” ἐπιγεγραμμένης καὶ τῶν ἐπὶ διπλώματι ἐξετάσεων. Τῇ δὲ 14. Σεπτεμβρ. τοῦ αὐτοῦ ἔτους εἰς Διάκονον ὑπὸ τοῦ τότε Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἰωακείμ τοῦ Γ΄. προχειρισθεὶς, ὅτε καὶ ἀπὸ Ἀλκιβιάδου μετωνομάσθην Ἰωακείμ, ἀπεστάλην Ἰουλίῳ τοῦ 1881 εἰς Ἑσπερίαν ὑπὸ τῆς Μ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας πρὸς κρεῖττονα παίδευσιν. Διατρίψας δ’ ἐν Ἀγγλίᾳ πρὸς τοῦτο ἐπὶ διετίαν, ὡς ἔγγιστα, διήκουσα εἰς τὴν Ὁξόνειον Ἀκαδημίαν φοιτήσας τῶν θεολόγων καθηγητῶν Liddon, Bright, King, Wordsworth καὶ Johnston, ἐν Γερμανίᾳ δ’ ἐπὶ τετραετίαν ἀκροατὴς ἐγενόμην ἐν μὲν τῷ τοῦ Μονάχου Πανεπιστημίῳ τῶν καθηγητῶν Frohschammer καὶ Friedrich· ἐν δὲ τῷ τῆς Λειψίας: Luthardt, Lechler, Seydel, Heinze, Voigt καὶ Maurenbrecher· καὶ ἐν τῷ τῆς Ἰένης τέλος: Eucken, Gelzer, Lorentz καὶ Regel.

Τῷ ἀποστείλαντι με εἰς Ἑσπερίαν πατριάρχῃ Ἰωακείμ τῷ Γ'. τοῖς ἐπὶ τετραετίαν δαπανήσασι διὰ τὰς σπουδὰς μου Μιχαὴλ Ζαρίφη καὶ υἱοῖς Α. Μαυρογορδάτου Παντολέοντι, Θεοδώρῳ καὶ Νικολάῳ, ὡς καὶ τοῖς ἐφ' ἑξαετίαν διδάξασί με ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ καθηγηταῖς εὐγνωμονῶν, μυρίας ὁμολογῶ ὡς εὐεργέταις μου χάριτας.

Ἐν Ἰένῃ, τῇ 5. Μαρτίου 1887.

Ἡ κατὰ τὰς ἐξελάσεις διδομένη
κατὰ τοῦ νόμου αὐτοβιογραφία τοῦ
ἐννοφηβίου τῷ κορυφαίῳ τῆς τέχ-
νης τοῦ ἐν Ἰένῃ πανεπιστημίου
ἐκδίδεται καὶ ἀναγράφεται νό-
μον τοῦ αὐτοῦ πανεπιστημίου ἐν
ἑλπίδι τῆς ἐναισθήτου διακριτικῆς
τοῦ ἀναγορευθέντος διδάκτορος.

Ι. Δ. Φ.

[illegible]

Τὸ ἔργον ἀνέτελλεν ἐργαζόμενος
ἐν τῷ Βυζαντίῳ ἐν Κωνσταντινῇ
Ἰωάννης Αἰδούνης, ὅτε ἐκείνῳ
ἐκείνῳ ἔργῳ, ὃ ἐκείνῳ
ἐν τῷ ἑλληνικῷ ἔργῳ ἐν τῷ
ἔργῳ ἐν Βυζαντίῳ Βυζαντίῳ.

ΕΤΟΣ Γ'. ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 74.

Εν Ἀθήναις, τῇ 46 Ὀκτωβρίου 1867.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.

Ἡ Αὐτοκράτειρα Εἰρήνη. — Ὁ Οὐρανὸς καὶ ἡ Γῆ. — Ἐπιφυλλίς. Χωρὶς ἀρχὴν οὔτε τέλος. — Ποίησις. — Τὸ Φρούριον τοῦ Καρρίου.

Ἡ ΑΥΤΟΚΡΑΤΕΙΡΑ ΕΙΡΗΝΗ.

Περὶ τὰ μέσα τοῦ ὁγδόου μετὰ Χριστὸν αἰῶνος, ἔζη ἐν Ἀθήναις ὀρφανή τις νεᾶνις τὴν ὁποίαν ἂν ἡ τύχη δὲν κύνόησεν, ἡ φύσις ὅμως ἐφιλοτιμήθη νὰ στολίσῃ δι' ὅλων αὐτῆς τῶν χαρίτων. Ἦτο ὦραία, τί δὲ πλέον τούτου ἤθελε; Μὴ ὁ Ἀνακρέων δὲν ἐβεβαίωσεν ὅτι μία γυνὴ ὦραία τὰ πάντα δύναται νὰ καθυποτάξῃ εἰς ἑαυτήν, καὶ αὐτὸν τὸν σίδηρον ἔτι νὰ νικήσῃ; Ὡς ὦραία ὅμως εἶχε καὶ πολλὰς τὰς ἐλλείψεις, μεγίστην δηλονότι τὴν οἴησιν, τὴν φιλαρχίαν, τὸν ἐγωϊσμόν. Ἦθελε νὰ ἄρχῃ τῶν πάντων, καὶ ὅπως ἐπιτύχῃ τῶν σκοπῶν αὐτῆς, δὲν ἐδίσταζε νὰ προβῇ καὶ εἰς τὰς φρικωδεστέρους πράξεις. Ἐσκέπτετο ἐν ἄλλαις λέξεσι καὶ ἐπραττεν ὡς γυνή.

Αἱ Ἀθῆναι ὑπήγοντο τότε ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Βυζαντίου, ἐπεκράθητο δὲ τοῦ θρόνου αὐτοῦ ὁ φερώνυμος Κωνσταντῖνος Γ'. ὁ Κοπρώνυμος. Ὁ αὐτοκράτωρ αὐτὸς εἶχεν υἱόν, καλούμενον Λέοντα, τὸν ὁποῖον εἶχε προμνηστεύσει πρὸς Γισέλην

τὴν θυγατέρα Πιπίνου τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας· λόγοι ὅμως πολιτικοὶ ἐπήνεγκον τὴν μνταίωσιν τοῦ μελετηθέντος γάμου, καὶ ὁ Κωνσταντῖνος εὗρέθη οὕτως εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐπιζητήσῃ ἐκ νέου σύζυγον διὰ τὸν υἱόν του. Πῶς ἡ ὀρφανὴ Ἀθηναία ἐπέτυχε νὰ ἐφελκύσῃ εἰς ἑαυτὴν τὴν προσοχὴν τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ νὰ προτιμηθῇ πάσης ἄλλης γυναικὸς διὰ τὸν Λέοντα, ταῦτο οὔτε οἱ τοῦ καιροῦ ἐκείνου χρονογράφοι ἐξηγοῦσιν, οὔτε εἶναι εὐκολόν νὰ ἐννοήσωμεν. Εἰς τὰς πανουργίας τῶν γυναικῶν οὐδ' αὐτὸς ὁ φιλόσοφος Συντίπας ἐδυνήθη νὰ εὕρῃ ἀρχὴν καὶ τέλος, πολλῶν δὲ μᾶλλον ἡμεῖς οἱ μηδὲ φιλόσοφοι, μηδὲ γυναικολόγοι ὄντες. Ὅτι γνωρίζομεν εἶναι ὅτι ἡ Εἰρήνη (οὕτως ἐκαλεῖτο ἡ ὀρφανὴ Ἀθῆνις) προορισθεῖσα διὰ τὸν Λέοντα, ἤχθη κατὰ σептέμβριον τοῦ 769 εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐνθα ἐγένετο δεκτὴ μετὰ μεγίστης λαμπρότητος, καὶ μετὰ τρεῖς μῆνας ἐτελέσθησαν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν ἀνακτόρων οἱ γάμοι αὐτῆς, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ τῶν εὐφημιῶν τῶν φιλεόρτων κατοίκων τοῦ Βυζαντίου.

Τῇ 14 Σεπτεμβρίου 774 ἀπεβίωσεν ὁ πρῶτος, ὁ δὲ διάδοχος αὐτοῦ Λέων ἀναβὰς ἐπὶ τοῦ θρόνου, εὔρε τὸ κράτος κυριαινόμενον εἰς τὸ ἄγριον πέλαγος τῆς αἰρέσεως τῶν εἰκονοκλαστῶν, πρὸς τὸ ὁποῖον τὸ εἶχεν ὁδηγήσει ὁ μοχθηρὸς πατήρ του. Ἦχνιζεν ἐπὶ τὸ αἷμα τῶν μαρτύρων, ὅπερ ἔρρευσεν ἀφθόνως ἐπὶ τοῦ τοκατόχου αὐτοκράτορος, καὶ οἱ ὀρθόδοξοι φεύγοντες τὰς καταδιώξεις, ἢ διετέλουν κεκλεισμένοι ἐν μοναστηρίοις καὶ ὁπταῖς, ἢ ἔμμενον μακρὰν τῆς πρωτευούσης. Λέων προσεπάθησε νὰ οὐλώσῃ τὰς χαινούσας πληγὰς, ἀς ἡ κακὴ διοίκησις τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἠνέφξεν· ὅθεν ἔδειξε σέβας πρὸς τὴν τέως καταδιωκομένην Ἐκκλησίαν, ἀνακαλέσας πάντας τοὺς ἐν ἐξορίᾳ ἐπισκόπους, καὶ ἐνὶ λόγῳ γεννήσας περὶ αὐτοῦ τὰς λαμπροτέρας ἐλπίδας. Δὲν παρήλθεν ὅμως πολὺς καιρὸς, καὶ αἱ ἐλπίδες πάντων ἀπεδείχθησαν ἀπατηλαί· διότι ὁ Λέων τρέφων τὰ αὐτὰ ὡς τὸν πατέρα αἰσθήματα, ἐφάνη ὀψιαιότερον ἄγριος διώκτης τῶν προσκυνοῦντων τὰς εἰκόνας. Δύο τοιαύτας εὐρὼν ἐν τῷ κοιτῶνι τῆς αὐτοκρατείας, κατελήφθη τοσοῦτον ὑπ' ὀργῆς, ὥστε αὐτὴν μὲν ἀπρεπῶς ὕβρισε, τοὺς δὲ εἰσαγαγόντας τὰς εἰκόνας εἰς τὰ ἀνάκτορα, αὐστηρῶς ἐτιμώρησεν· εὐτυχῶς ὅμως δὲν ἔζησε πολὺ ὅπως ἐξακολουθήσῃ τὰς μιὰς τοῦ πατρὸς του πράξεις. Προσβληθεὶς ὑπ' ἀνθρακος, ἀπεβίωσε τῇ 8 Σεπτεμβρίου 780, μετὰ βασιλείαν πλὴν ἑξ ἡμερῶν πέντε ἐτῶν.

Ὁ Λέων ἀποθανὼν κατέλιπε διάδοχον τοῦ θρόνου τὸν υἱὸν αὐτοῦ Κωνσταντῖνον Γ'. τὸ δέκατον μόλις τῆς ἡλικίας ἔτος ἄγοντα, καὶ ἐπομένως ἀνίκανον νὰ κρατήσῃ τὰς ἡνίας τοῦ κράτους· τῷ παρήτει ὅμως κηδεμόνα τὴν μητέρα του Εἰρήνην, ἥτις, ἀπάνθρωπος μητριά μᾶλλον ἢ φιλόστοργος μήτηρ οὔσα, οὐδεμίαν περὶ τὴν ἀνατροφὴν τοῦ υἱοῦ τῆς κατέβαλε προσπάθειαν, ἀλλὰ τὰ πάντα τῇ φιλοδοξίᾳ αὐτῆς θύουσα, περὶ ἐν μόνον ἡσχολήθη, πῶς δεσποτικώτερον νὰ ἄρξῃ. Μαθοῦσα ὅτι συνωμοσία ἐξυφαίνετο ὅπως ἀναγορευθῇ αὐτοκράτωρ ὁ τοῦ Λέοντος ἀδελφὸς Νικηφόρος, συλλαβὼν αὐτόν τε καὶ τοὺς λοιποὺς τοῦ Κοπρωνύμου υἱοὺς, τοὺς ἠνάγκασε βιαίως νὰ περιβληθῶσι τὸ μοναχικὸν σχῆμα, ὅπως οὕτως ἀποβάλῃσι

πᾶσαν ἐπὶ τοῦ θρόνου ἀξίωσιν, καὶ παρέστη καὶ αὐτὴ ἡ ἰδία εἰς τὴν ἱεροπραξίαν τῆς κουρᾶς των.

Τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας τῆς Εἰρήνης, ἐπιτροπευούσης τὸν ἀνήλικον υἱὸν τῆς, ὑπῆρξαν εὐτυχῇ, διότι ἀπεσοβήθη μὲν ὑπὸ τοῦ εὐνούχου Θεοδώρου στάσις τις ἥτις εἶχεν ὑποκινηθῇ ἐν Σικελίᾳ ὑπὸ τοῦ πατρικίου Ἐλπιδίου, κατεπολεμήθησαν δὲ ἐπιτυχῶς ὑπὸ Μιχαὴλ τοῦ Λαχανοδράκωνος καὶ οἱ Σαρακηνοί, καίτοι ὀψιαιότερον ἡ Εἰρήνη ὑπεχρεώθη διὰ συνθήκης νὰ τελῇ πρὸς αὐτοὺς ἐτήσιον φόρον ἐβδομηκοντακισχιλίων ὑπερπύρων. Θελήτασα δὲ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὰ ὅρια τῆς Ἑλλάδος κατὰ τῶν Σκλαβηνῶν, ἀπεφάσισε κατὰ μάϊον τοῦ 783 νὰ μεταβῇ αὐτοπροσώπως ἐκεῖ· ἀλλ' ἐπειδὴ, δὲν ἐνθυμούμεθα τίς φιλόσοφος εἶπε, δύσκολον εἶναι ὁ χαρακτήρ τοῦ γυναικείου φύλου νὰ μὴ καταδείκνυται ἐν πᾶσι, ἡ δ' ἐπιπολαιότης καὶ φρενοτροπία αὐτοῦ νὰ μὴ ἐξελέγχηται καὶ κατὰ τὰς σοβαρωτέρας περιστάσεις καὶ πράξεις, τὸ ταξείδιον αὐτὸ ὁμοιάζε μᾶλλον πρὸς διασκεδαστικὴν περίβασιν ἢ πρὸς ἐπίσκεψιν χάριν μεγίστων τοῦ κράτους συμφερόντων. Ἡ Εἰρήνη συνωδεύετο ὑπὸ τῶν υἱῶν τῆς, ὑπὸ τῶν πολυπληθῶν ἐξκουβιτόρων ἢ σωματοφυλάκων τῆς καὶ ὑπὸ ἀπείρων θεραπόντων· ἐν τῷ μέσῳ δὲ λαμπρῶν μουσικῶν συμφωνιῶν περιῆλθε διαφόρους τῆς Μακεδονίας πόλεις, καὶ μετονομάσασα Εἰρηνούπολιν τὴν Βέρροϊαν, ἐπέστρεψε διὰ τῶν πρὸς τὴν Βουλγαρίαν ὁρίων εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀφ' οὗ ὠχύρωσεν ἱκανῶς τὴν Φιλιππούπολιν καὶ τὴν Ἀγχίαλον.

Εἶχε τότε ἀποβιώσει ὁ πατριάρχης Παῦλος, ἐν τῶν μεγίστων ἐρεισμάτων τῶν εἰκονοκλαστῶν, καὶ προχειρισθῇ διάδοχός του ὁ Ταράσιος, ἀνὴρ σοφὸς καὶ ἐνάρτεος, ἔλκων δὲ τὸ γένος ἐκ πατρικίων. Τὰ ἐπὶ Κοπρωνύμου καὶ Λέοντος συμβάντα εἶχον φέρει πολὺν περισπασμὸν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς συγκαλέσεως μιᾶς συνόδου ἦτο καταφανές. Ἡ Εἰρήνη λοιπὸν ἐπομένη εἰς τὴν γενικὴν ἀπαίτησιν, ἐξέδωκε τὰ πρὸς ταύτην προσκλητήρια, πολλοὶ δὲ ἱεράρχαι συνῆλθον πολλαχόθεν τοῦ κράτους ἐν τῇ πρωτευούσῃ ὅπως κανονίσωσιν ἐκκλησιαστικὰ τινὰ ζητήματα. Ἀλλ' οἱ εἰκονοκλάται, μεταξὺ τῶν ὁποίων

συνηριθμοῦντο οἱ πλεῖστοι αὐτοκρατορικοὶ σωματοφύλακες, φοβούμενοι τὰς τιμωρίας, αἵτινες ἴσως ἤθελον τοῖς ἐπιβληθῇ δι' αὐτὸν ἐπὶ Κοπρωνύμου ἀνόσια διεπράξαντο, προσεπάθησαν παντοιοτρόπως νὰ ματαιώσωσι τὴν συγκρότησιν τῆς συνόδου· ἰδόντες δὲ ὅτι πᾶσαι αὐτῶν αἱ ἀπόπειραι ἐναυάγησαν, προέβησαν εἰς ἀληθῆ στάσιν. Ὦθεν τῇ ἐσπέρᾳ τῆς 1 αὐγούστου 786, προτεραίας τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ἔμελλε νὰ συνέλθῃ ἡ σύνοδος, εἰσορμήσαντες εἰς τὸ βαπτιστήριον τοῦ ναοῦ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων, τόπου τῆς συνόδου, ἐξεβίασαν τὴν θύραν κραυγάζοντες « Δὲν θέλομεν εἰκόνας! δὲν θέλομεν σύνοδον! θάνατον εἰς ὅντινα τολμήσῃ νὰ προσβάλῃ τὰς πράξεις τῆς συνόδου, ἥτις συνεκλήθη ὑπὸ τοῦ ἀποθανόντος ἡμῶν βασιλέως. » Αἱ κραυγαὶ αὗται δὲν ἠμπόδισαν τοὺς ἀρχιερεῖς νὰ συνέλθωσι τῇ ἐπιούσῃ· ἀλλ' οἱ στασιασταὶ μὴδὲ τὴν ἐν τοῖς κατηγουμένοις καθεζομένην αὐτοκράτειραν αἰδεσθέντες, εἰσώρμησαν ξιφῆρεις εἰς τὸ βαπτιστήριον, ἠπειλήσαν τὸν πατριάρχην καὶ τοὺς ὀρθόδοξους ἀρχιερεῖς, καὶ ἐπέφερον τὴν διάλυσιν τῆς συνόδου, ἥτις ὁμῶς ὀψιαίτερον συνήλθεν ἐν Νικαίᾳ. Ἡ δὲ Εἰρήνη, πλήρης ὀργῆς κατὰ τῶν στρατιωτῶν ἐκείνων, διαπερκιώσασα αὐτοὺς εἰς Θράκην, τῷ λόγῳ ὅτι τοὺς ἀπέστελλε κατὰ τῶν Σαρακηνῶν, τοὺς ἀπέπεμψεν ἐκεῖθεν ἕκαστον εἰς τὰ ἴδια, χωρὶς οὐδεὶς αὐτῶν νὰ τολμήσῃ νὰ ἀντιστῇ εἰς τὴν διαταγὴν τῆς.

Ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος εἶχεν ἤδη εἰσέλθει εἰς τὸ εἰκοστὸν τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἔτος, χωρὶς νὰ ἀπαλλαγῇ τῆς κηδεμονίας τῆς μητρός του, ἥτις ἐξήσκει ἀπεριόριστον ἐξουσίαν χωρὶς νὰ τῷ δίδῃ λόγον αὐτῆς, συμπράκτορα ἔχουσα τὸν εὐνοῦχον πατρίκιον Σταυράκιον. Πάντες οἱ κόλακες, πάντες οἱ τρέχοντες ὀπισθεν τῆς τύχης ἐδείκνυντο ἀφωσιωμένοι πρὸς τὸν πατρίκιον ἐκεῖνον, ὅστις ἦτο διανομεὺς ὅλων τῶν χαρίτων, παροχεὺς ὅλων τῶν ἀξιομάτων, καὶ περιεκυκλοῦτο ὑπὸ πολυαρίθμων λατρευτῶν, ἐνῷ ὁ πράγματι αὐτοκράτωρ ἔμενε παρὰ πάντων ἐγκαταλειμμένος. Ὁ Κωνσταντῖνος φύσει γλυκὺς, κατ' ἀνατροφὴν δὲ, ἐνεκα τοῦ δεσποτικοῦ χαρακτῆρος τῆς μητρός του, δειλὸς, ἠναγκάζετο καὶ αὐτὸς νὰ περιποιῇται τὸν Σταυράκιον· ἀλλ' οἱ φίλοι αὐτοῦ, μᾶλλον

δ' οἱ ἐχθροὶ τοῦ εὐνοουμένου, ἐλπίζοντες νὰ καθέξωσιν ὁμοίαν παρ' αὐτῷ θέσιν, συνεχῶς ἠρέθιζον τὴν φιλοτιμίαν του καὶ τὸν ὑπεχρέουν νὰ ἐρυθριᾷ διὰ τὴν ἐξευτελιστικὴν αὐτοῦ θέσιν. Ὁ πατρίκιος Πέτρος, ὁ Θεόδωρος, ὁ Δαμιανὸς, ἄνδρες ἐπίσημοι, δὲν ἔπαυον νὰ τῷ ὑπενθυμίζωσιν ὅτι αὐτὸς ἔπρεπε νὰ ᾔῃ ἀρχὼν τοῦ κράτους, ὅτι ἡ μήτηρ του καταχρηστικῶς τοῦ ἀφῆρει τὴν ἐξουσίαν, ὅτι αἰσχρὸν ἦτο νὰ ὑπομένῃ ἀπαθῶς τὴν ὑπεροχὴν ἐνὸς εὐνούχου, ὃν διὰ μιᾶς πνοῆς ἐδύνατο νὰ καταστρέψῃ, καὶ ἐνὶ λόγῳ ὅτι ὤφειλε νὰ παύσῃ ὡς δούλος, ἐνῷ ἡ θέσις του ἦτο νὰ ᾔῃ δεσπότης. Λόγοι παραπλήσιοι ἠρέθισαν τὴν φιλοδοξίαν τοῦ νεαροῦ Κωνσταντίνου, ὅστις συνέλαβεν ἔκτοτε τὴν ιδέαν νὰ ἐξορίσῃ τὴν μητέρα του εἰς Σικελίαν καὶ νὰ μοναρχήσῃ αὐτός. Ἡ πολύτροπος Εἰρήνη, ἐγκαίρως πληροφορηθεῖσα τοῦ υἱοῦ αὐτῆς τὸν σκοπὸν, αὐτὸν μὲν ἀφοῦ αὐστηρῶς ἐπέπληξε καὶ ῥάβδῳ ἔτυψε, κατέκλεισεν ὡς ἐν φυλακῇ εἰς δωματίον τι τῶν ἀνακτόρων, ἐτιμώρησε δὲ καὶ ἐν φρουρίοις κατέκλεισε τοὺς τοιαῦτα κατ' αὐτῆς συμβουλευσάντας, καὶ ἀπήτησε παρὰ τῶν στρατιωτῶν νὰ ὀρκισθῶσιν ὅτι ζώσης αὐτῆς οὐδέποτε ἤθελον ὑπακούσει εἰς διαταγὰς τοῦ υἱοῦ τῆς, ὅπερ ἐκεῖνοι ἔπραξαν κατ' ἀνάγκην.

Ἐν τούτοις ἡ ὥς εἰπεῖν κάθειρξις τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ἡ αὐστηρότης ἦν ἡ Εἰρήνη ἐδείκνυε πρὸς αὐτὸν, ἐξήγειρον τὴν κοινὴν ἀγανάκτησιν. Οἱ τοῦ Ἀρμενικοῦ θέματος στρατιῶται, οἵτινες δὲν εἶχον εἰσέτι ὀρκισθῇ, ὅπως ἡ Εἰρήνη ἀπῆτει, ἠρνήθησαν νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς παρόμοιον ὅρκον, ἰσχυριζόμενοι ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λέοντος ὀρκίσθησαν πίστιν εἰς τὸν Κωνσταντῖνον καὶ εἰς τὴν Εἰρήνην ὁμοῦ, ὅτι ἤθελον μείνει πιστοὶ ἄχρι θανάτου εἰς τὸν ὅρκον των, καὶ ἐπομένως ἀνεγνώριζον ἀμφοτέρους αὐτοκράτορας. Ἡ Εἰρήνη, θέλουσα νὰ πρᾶνῃ αὐτούς, ἀπέστειλε μετὰ προτροπῶν καὶ δώρων τὸν σπαθάριον καὶ δρουγγάριον τῆς βίγλας Ἀλέξιον τὸν Μουσελέμ· αὐτὸς ὁμῶς λησμονήσας τὴν ἀποστολήν του, ἐδέσμευσεν ἀλύσει τὸν πατρίκιον Νικηφόρον, διοικοῦντα τοὺς στρατιώτας ἐκείνους, καὶ ἀναλαβὼν ὁ ἴδιος τὴν ἀρχηγίαν, ἐφάνη τῶν στασιαστῶν στασιωδέστερος. Τὸ παρά-

δειγμα τῶν τοῦ Ἀρμενικοῦ θεμάτος στρατιωτῶν ἐμιμήθησαν καὶ οἱ τῶν γειτνιαζόντων, οἵτινες διώξαντες τοὺς ἀρχηγούς των διεκήρυξαν ὅτι πλὴν τοῦ Κωνσταντίνου οὐδένα γνωρίζουσιν αὐτοκράτορα.

Εἰς τὸ ἄκουσμα τοῦτο τὰ στρατεύματα τῶν Θρακικῶν καὶ Ἀσιατικῶν θεμάτων συνελθόντα, κατὰ ὁκτώβριον τοῦ 190 ἐν Ἀτρώα, ἀνηγόρευσαν τὸν Κωνσταντῖνον μόνον αὐτοκράτορα, ἀπειλοῦντα νὰ ὑποστηρίξωσι καὶ διὰ τῶν ὅπλων τὴν ἀπόφασίν των. Ἡ Εἰρήνη καίτοι φύσει τολμηρὰ οὔσα, κατεπλάγη ἐκ τῶν γενομένων καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἀφήσῃ ἐλεύθερον τὸν υἱὸν της· ὁ δὲ ἐξελθὼν τῆς πόλεως καὶ μεταβὰς παρὰ τοῖς ἐν Ἀτρώα στρατιώταις, ἐκήρυξε τὴν μητέρα του ἑκπρωτον πάσης ἐξουσίας, καὶ ἐπέβαλεν εἰς τοὺς στρατιώτας ὄρκον ὅτι δὲν θέλουσιν ἀναγνωρίζει τοῦ λοιποῦ τὴν Εἰρήνην αὐτοκράτειραν. Εἰσελθὼν εἶτα εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐξώρισε τὸν Σταυράκιον καὶ τὸν ἕτερον τῶν εὐνοουμένων Ἀέτιον εἰς Πόντον, τὴν δὲ Εἰρήνην ὑπεχρέωσε νὰ ἀποσυρθῇ εἰς μέγαρόν τι κατὰ τὴν Προποντίδα, διὰ νὰ ζήσῃ ἐκεῖ μακρὰν τοῦ πολιτικοῦ βίου ἐν μοναξίᾳ καὶ ἀναπαύσει.

Ἡ Εἰρήνη, συνεθίσασα νὰ ἄρχῃ, ἐπάσχε δεινῶς ἐν τῇ ἀποχωρήσει· ὅθεν ἐξήντηλσε πᾶσαν τὴν πανουργίαν αὐτῆς ὅπως συνδιαλλαγῇ πρὸς τὸν υἱὸν της. Ἐπειδὴ δὲ ἡ μὲν Εἰρήνη ἦτο γυνή, ὁ δὲ Κωνσταντῖνος ἀνὴρ, ἡ δὲ γυνὴ πρὸς τὸν ἀνδρα ἔχει, κατὰ τὴν Ἀριθμητικὴν τῶν Ζωολόγων, τὸν αὐτὸν λόγον, οἷον ὁ εὐκόλως ἀπατῶν πρὸς τὸν εὐκόλως ἀπατῶμενον, δὲν ἐβράδυνε πεντεκαίδεκα μῆνας μετὰ τὴν ἀποχώρησιν αὐτῆς, νὰ ἀναλάβῃ τὸν τίτλον τῆς αὐτοκρατείας καὶ νὰ εἰσέλθῃ πάλιν ἐν τοῖς ἀνακτόροις ἀπολαμβάνουσα πλήρη τὴν εὐνοίαν τοῦ υἱοῦ της. Πολλοὶ κατεκραύγασαν τότε κατὰ τοῦ ἀλλοπροσάλλου χαρακτῆρος τοῦ Κωνσταντίνου· ἀλλ' αὐτὸς ἐνδίδων εἰς τὴν υἱικὴν στοργήν, ἐτιμώρησε τοὺς κατακραυγάσαντας δι' ἐξορίας. Ἡ δὲ Εἰρήνη ἰδοῦσα πάλιν αὐτὴν ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἠθέλησε νὰ ἐκδικηθῇ· ὅθεν ἐπωφεληθεῖσα τοῦ ἔρωτος, ὃν ὁ υἱὸς της ἔτρεφε πρὸς Θεοδότην, ὑπηρέτριαν τῆς συζύγου αὐτοῦ Μαρίας, ὥθησεν αὐτὸν ὑπούλως εἰς τὸ νὰ διαζευχθῇ τὴν νόμιμον καὶ ἐνάρετον αὐτοῦ σύζυγον

καὶ νὰ νυμφευθῇ τὴν Θεοδότην πρὸς κοινὸν σκάνδαλον, καὶ ἐναντίον τῶν προτροπῶν τοῦ πατριάρχου Γαρκασίου, ὅστις, καίτοι ἀπειλούμενος, δὲν ἤθελε νὰ συγκατατεθῇ εἰς τὴν ἔνωσιν ταύτην. Σκοπὸς δὲ τῆς Εἰρήνης ἦτο νὰ καταστήσῃ τὸν υἱὸν αὐτῆς μισητὸν εἰς τὸν λαόν, ὅπως εὐκολώτερον τὸν ὑποσκελίσῃ.

Κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 795 ὁ αὐτοκράτωρ συνοδευόμενος ὑπὸ τῆς μητρός του μετέβη εἰς Προῦσαν τῆς Βιθυνίας διὰ νὰ κάμῃ ἐκεῖ τὰ λουτρά· πληροφορηθεὶς δ' ὅτι ἡ σύζυγός του ἔτεκεν υἱόν, ἐπέστρεψεν ἀμέσως εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐγκαταλιπὼν ἐν Προῦσῃ τὴν μητέρα του μεθ' ἀπάσης τῆς αὐλῆς. Ἡ Εἰρήνη ἐπωφελουμένη τῆς περιστάσεως ταύτης, ἐπέτυχε δι' ὑποσχέσεων καὶ δωρεῶν νὰ προσελκύσῃ πολλοὺς ἀξιωματικούς κατὰ τοῦ ἰδίου υἱοῦ της· ἐτοιμάσασα δ' οὕτω τὰ πάντα, ἐπανεκάμψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, περιμένουσα εὐκαιρίαν ἵνα ῥίψῃ τὸν Κωνσταντῖνον εἰς τὸν βόθρον τὸν ὁποῖον τῷ εἶχε σκάψῃ. Ἐπὶ ὁκτὼ δ' ὅλους μῆνας ὁ δυστυχὴς ἐκεῖνος ἐπάλαιεν ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ πρὸς τὰς παγίδας τῆς μητρός του.

Ἐν ἔτει 797 οἱ Σαρακηνοὶ εἶχον ἐπιδράμει εἰς τὰς ἀσιατικὰς ἐπαρχίας τοῦ κράτους, ὁ δὲ Κωνσταντῖνος, ὅστις ὁμολογουμένως ἐκέκτητο ἱκανὰς στρατιωτικὰς ἀρετάς, μαθὼν τοῦτο, ἀπεφάσισε νὰ ἐκστρατεύσῃ ὁ ἴδιος ἐπ' αὐτούς. Κατὰ δυστυχίαν του παρέλαβε μεθ' ἐχυτοῦ τὸν Σταυράκιον, τὸν πρῶτον ἐργάτην τῶν ἀποτροπαίων σχεδίων τῆς Εἰρήνης, ὅστις, φυσικῶς τῷ λόγῳ συμφέρον εἶχε νὰ ματαιωθῇ ἡ ἐκστρατεία, ἐξ ἧς ἐδύνατο νὰ δοξασθῇ ὁ αὐτοκράτωρ· ὅθεν παντοιοτρόπως ῥαδιουργήσας, ἐπὶ τέλους δὲ διαδόσας ὑπούλως ὅτι οἱ ἐχθροὶ ἀπεσύρθησαν, ἔπεισεν αὐτὸν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐνθα ἐγένετο δεκτὸς μετὰ τινος δυσθυμίας ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ὡς μηδὲν διαπραξάμενος. Τοῦ τοιοῦτου ἐπωφεληθεῖσα ἡ Εἰρήνη παρώτρυνε τοὺς συνωμότας ἵνα σπεύσαντες πραγματοποιήσωσι τοὺς σκοποὺς αὐτῶν· καὶ δὴ, ἐνῶ τῇ 17 ἰουνίου ὁ αὐτοκράτωρ ἐπανήρχετο ἐκ τοῦ ἵπποδρόμου εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Ἀγίου Μάμαντος, πολυάριθμοι συνωμόται ὥρμησαν ἐπ' αὐτὸν διὰ νὰ τὸν συλλάβωσιν· αὐτὸς δ' ἐκπλαγεὶς ἐπὶ τῷ ἀπροσδοκῆτῳ

γεγονότι, ἐτρέπη εἰς φυγὴν μετὰ τινων πιστῶν ὑπηρετῶν του, καὶ ἐντυχὼν λέμ-
 ω τινὶ παρὰ τῇ παραλίᾳ, ἐρρίφθη μετ' ἐ-
 είνων εἰς αὐτὴν, καὶ διεπεραιώθη εἰς Πύ-
 ρας τοῦ Ἀστακηνοῦ κόλπου. Ἐκεῖθεν με-
 ἐβη εἰς Τρίτωνα τῆς Προποντίδος, προ-
 θέμενος νὰ διεπεραιωθῇ εἰς Φρυγίαν,
 μα ἤρχετο ἡ ἀγαπητὴ αὐτοῦ σύζυγος
 εοδότῃ. Καὶ ὄντως αὕτη μετὰ δύο μῆ-
 ρας μόλις ἐδυνήθη νὰ ἐξέλθῃ τοῦ Βυζαν-
 τίνου, συνοδευομένη ὑπὸ πολυαρίθμων ἀ-
 ριστωματικῶν καὶ αὐλικῶν, οἷς ἐνόμιζεν
 φωσιμένους πρὸς τὸν σύζυγόν της, οἵ-
 τινες ὁμῶς πράγματι ἔτρεφον συμπαιδείας
 πρὸς τὴν Εἰρήνην.

Ἐν τούτοις εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ
 Κωνσταντίνου ἐν Τρίτῳ προσετίθεντο ὁ-
 σμήρμι νέοι ὁπαδοί, δυσηρεστημένοι ἐκ
 τῆς διαγωγῆς τῆς Εἰρήνης, οἵτινες πρό-
 θεσιν ἐδείκνυν νὰ ὑπερασπίσωσι καὶ διὰ
 τῶν ὅπλων τὸν νόμιμον αὐτοκράτορα· τοῦ-
 το δὲ μανθάνουσα ἡ μιὰ μὴτηρ αὐτοῦ,
 κατεῖχετο ὑπὸ μεγάλου φόβου, καὶ ἤρ-
 ξατο σκεπτομένη πῶς ἦτο δυνατόν νὰ
 συνδιαλλαγῇ πρὸς τὸν υἱὸν της, καὶ ἂν
 ἔπρεπεν ἀκόμη νὰ ἀποσυρθῇ μοναστήριόν
 τι, καὶ ἐγκαταβιώσῃ ἐν αὐτῷ ἐν ἀναπαύ-
 σει. Πρὶν δὲ νὰ καταφύγῃ εἰς πρότασιν τοι-
 αύτην, ἀνέδραμε πάλιν εἰς τὴν συνήθη
 αὐτῇ πανουργίαν· καὶ δὴ ἐμήνυσσε πρὸς
 τοὺς παρὰ τῷ αὐτοκράτορι συνενόχους της
 ὅτι ἂν δὲν ἐπετύγχανον ἐντὸς μικροῦ νὰ
 τῇ παρκαλώσωσι τὸν υἱὸν της, ἤθελε τοὺς
 καταγγεῖλει αὐτῷ, καὶ διὰ τῆς θυτίας
 ἐκείνων συνδιαλλαγῇ αὐτῇ. Αἱ ἀπειλαὶ
 τῆς Εἰρήνης, τὰς ὁποίας ἐδύνατο βεβαίως
 νὰ ἐκτελέσῃ, ἠνάγκασαν τοὺς ἐνόχους νὰ
 προβῶσιν εἰς νέαν προδοσίαν κατὰ τοῦ
 Κωνσταντίνου· ὅθεν ἐνῶ οὗτος προσ-
 κύχετο ἐσπέραν τινὰ, τὸν ἤρπασαν βι-
 αίως καὶ, ἐπιβιβάσαντες εἰς πλοιάριόν
 τι ὅπερ εἶχον προετοιμάσει, τὸν διεπόρθ-
 μευσαν τῇ 19 αὐγούστου 797 εἰς Κων-
 σταντινούπολιν, ἐνθα παρέδωσαν αὐτὸν
 πρὸς τὴν μητέρα του. Ἡ δὲ κακότροπος
 αὕτη γυνή, ἡ μὴδὲν ἱερὸν ἔχουσα, θέ-
 λουσα νὰ ματαιώσῃ πᾶσαν εἰς τὸ ἐξῆς
 ἐλπίδα τοῦ Κωνσταντίνου ἐπὶ τοῦ θρό-
 νου, τὸν κατέκλεισεν εἰς τὸ πορφυροῦν
 δωμάτιον, ἐν ᾧ εἶχε γεννηθῇ, καὶ ἀκο-
 λούθως διέταξε μυστικὰ νὰ τοῦ ἐξορύξωσι
 τοὺς ὀφθαλμούς.

Ὁ δυστυχὴς Κωνσταντῖνος κεκοπιακῶς
 ἐκ τῆς βιαίας θαλασσοπορίας καὶ ἐκ τῶν
 συγκινήσεων, ἦτο παραδεδομένος εἰς ὕπνον,
 ὅτε περὶ τὴν ἐννάτην ὥραν τῆς πρωίας,
 οἱ ὑπὸ τῆς μητρός του διαταχθέντες δο-
 λοφόνοι εἰσελθόντες ἀφωρητὴ εἰς τὸ δω-
 μάτιόν του, ἐπλησίασαν πρὸς αὐτὸν καὶ
 δὲν τὸν ἐξύπνησαν εἰμὴ διὰ τοῦ πόνου
 τῶν σιδηρῶν λαβίδων, ἀς τοῦ ἔχωσαν εἰς
 τοὺς ὀφθαλμούς μετὰ τοσαύτης σφοδρό-
 τητος, ὥστε ὀλίγου ἐδέησε μετὰ τῶν ὀ-
 φθαλμῶν νὰ τοῦ ἀφαιρέσωσι καὶ τὴν ζωὴν.
 Ὁ δυστυχὴς Κωνσταντῖνος ἐκπέμπων
 κραυγὰς σπαραξικαρδίους ἐκυλίστο χα-
 μαὶ, καταρώμενος τὴν μητέρα του, τὴν
 ὥραν καὶ τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς του,
 καὶ ἔμεινεν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, χωρὶς νὰ
 θέλῃ νὰ λάβῃ τροφήν. Ἐσυνείθισεν ὁμῶς
 ἐπὶ τέλους εἰς τὴν δυστυχίαν του καὶ ἐ-
 πέζησεν εἰς τὴν μητέρα αὐτοῦ βιῶν βίον
 ἀβιώτατον ἐνλήθη καὶ περιφρονήσῃ. Ἦγε
 δὲ τότε τὸ εἰκοστὸν ἔβδομον τῆς ἡλι-
 κίας αὐτοῦ ἔτος καὶ ἐβασίλευσεν ἔτη δέκα
 ἐπτά.

Μετὰ τὸ κακούργημα τοῦτο ἡ Εἰρήνη,
 θέλουσα εἰς τὰ ὅμματα τοῦ κοινοῦ νὰ
 ἀποπλύνῃ τὸν ῥύπον τῆς μιᾶς πράξεώς
 της, ἐξηγόρασε πολυαρίθμους αἰχμαλώ-
 τούς, τοὺς ὁποίους εἶχον κατὰ διαφόρους
 περιστάσεις αἰχμαλωτίσει οἱ Σαρακηνοί.
 Ἀλλ' ὑπῆρέτουν ἐν τῇ αὐλῇ αὐτῆς δύο
 ἄνδρες ἐπίσης πανοῦργοι καὶ ἐπιτήδαιοι,
 ὁ Σταυράκιος καὶ ὁ Ἀέτιος, οἵτινες διαμ-
 φισβητοῦντες τὴν εὐνοίαν τῆς αὐτοκρα-
 τείρας, κατερραδιούργουν ἀλλήλους, καὶ
 διέσπειρον εἰς τὸν λαὸν τὴν διαίρεσιν καὶ
 τὴν ἀποστροφὴν πρὸς τὴν Εἰρήνην. Ὁ χει-
 μὼν τοῦ 797 παρῆλθεν ἐν τῷ μέσῳ τῶν
 σκευωριῶν τῶν δύο πατρικίων ἐπὶ τέλους
 ὁμῶς κατίσχυσεν ὁ Ἀέτιος, ὁ δὲ Σταυ-
 ράκιος τοσοῦτον προσεβλήθη τὴν φιλο-
 τιμίαν ἰδὼν τὴν ὑπεροχὴν τοῦ ἀντιζήλου
 του, ὥστε ἀπεβίωσε μετ' οὐ πολὺ, διαρ-
 ρηχθεῖσων τῶν φλεβῶν αὐτοῦ.

Τῆς Δύσεως ἐδέσποζε τότε ὁ Κάρολος
 Μάγνος, ὅστις θέλων νὰ ἐνώσῃ εἰς τὴν
 κεφαλὴν του τὰ στέμματα τῆς τε Ε῰ας
 καὶ τῆς Ἑσπερίας, ἔπεμψεν εἰς Κωνσταν-
 τινούπολιν πρέσβεις τὸν ἐπίσκοπον Ἰεσ-
 σὰν καὶ τὸν κόμητα τῆς Ἐλιγάνδης προ-
 τείνων γάμον τῇ Εἰρήνῃ. Ἡ φιλόδοξος αὕ-
 τη γυνὴ δὲν εἶδε μετ' ἀπαρεσχείας τὴν

πρότασιν ταύτην, ἀλλ' αἱ δολοπλοκίαι τοῦ Ἀετίου ἐματαιώσαν τὴν πρότασιν τοῦ Καρόλου Μάγνου ἡ δὲ Εἰρήνη, ἐπιδόθησα οὕτως εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τοῦ κράτους της, ἡσχολήθη ὅπως βελτιώσῃ τὴν κατάστασιν τῶν ὑπηκόων της, τὰ τρία τέταρτα τῶν ὁποίων ἦσαν καταγεγραμμένοι ἐν τοῖς καταλόγοις τῶν ἐπαϊτῶν. Πρὸς τοῦτο ὠκοδόμησε νοσοκομεῖα, γη-τροφεία καὶ ξενῶνας, ἡλάττωσε τοὺς φόρους, περιέστειλε τὰς καταχρήσεις τῶν ἐμισθωτῶν τῶν προσόδων καὶ κατήρ-τισε τοὺς ὑπερόγκους φόρους, οἵτινες ἐ-δαρυνον τὰς ἐργατικὰς τάξεις. Ταῦτα πάντα ὅμως καίτοι ἀνακουφίσαντα τοὺς ὑπηκόους της, δὲν ἐξήλειψαν τὴν κατ' αὐ-τῆς ἐπὶ τῇ προτέρᾳ διαγωγῇ της δυσμέ-νειαν, ἥτις ἐπὶ τέλους ἐπήνεγκε καὶ τὴν καταστροφὴν της.

Ἐξῆς τότε ἀνὴρ τις φιλόδοξος, Νικηφόρος τοῦνομα, γέννημα τῆς ἐν Πισσιδεῖα Σελευ-κείας, κατ' ἄλλους δὲ Καππαδόξ, τίτλον φέρων πατρικίου καὶ μεγάλου Λογοθέτου, ὅστις ἐπωφελοῦμενος τῆς κατὰ τῆς Εἰ-ρήνης ἀντιπαθείας, ἦν ἐπηύξησαν αἱ πα-ρανομίαι τοῦ εὐνοουμένου αὐτῇ Ἀετίου, συνέλαβεν ἐν τῷ νῷ τὴν ιδέαν νὰ ἀναβῇ ὁ ἴδιος ἐπὶ τὸν θρόνον. Πρὸς τοῦτο συνε-δέθη πρὸς πολλοὺς τῶν τότε ἐπισήμων ἀν-δρῶν, οἵτινες, δυσφοροῦντες ἐπὶ τῷ πα-θήματι τοῦ Κωνσταντίνου, ἐβδελύσσοντο τὴν ἄστοργον μητέρα, ἐντὸς δὲ μικροῦ εὐρεῖα συνωμοσία ἐξυφάνθη, σκοπὸν ἔ-χουσα τὴν ἀνατροπὴν τῶν καθεστώτων.

Ἡ Εἰρήνη, ἀσθενὴς οὔσα ἐν τοῖς κα-λουμένοις Ἐλευθερίου, ἡγνῶει τὰ ἐξωθεν τῶν ἀνακτόρων συμβαίνοντα. Τῇ 31 ὁ-κτωβρίου 802 λοιπὸν, περὶ τὴν δεκάτην ὥραν τῆς ἐσπέρας, οἱ συνωμόται ἐξαπα-τήσαντες τοὺς φρουροῦντας πρὸ τῶν ἀνα-κτόρων στρατιώτας, εἰσῆλθον εἰς τὰ ἀ-νάκτορα, καὶ συλλαβόντες τὴν Εἰρήνην, τὴν μετέφερον εἰς τὸν μέγα παλάτιον, ἐνθα τὴν κατέκλεισαν· ταῦτοχρόνως πρά-κτορες μίσθιοι περιερχόμενοι τὰς ὁδοὺς ἐφώναζον «Νικηφόρε Αὐγουστε, ἔτη πολ-λά.» Ὁ λαὸς, καίτοι τερπόμενος συνήθως εἰς τὰς πολιτικὰς μεταβολάς, δὲν ἔδειξε τόσῃν ὑπὲρ τοῦ Νικηφόρου συμπάθειαν· ἀφοῦ ὅμως ὁ πατριάρχης Νικήτας ἔστειψεν αὐτὸν ἐκὼν ἀέκων παρεδέχθη τὰ γενόμενα.

Ἐν τούτοις ὁ Νικηφόρος, φύσει φιλο-

χρήματος ὢν, πληροφορηθεὶς ὅτι ἡ Εἰρήνη ἐκέκτητο πολλοὺς θησαυροὺς, ἠθέλησε νὰ γείνη κύριος αὐτῶν· ὅθεν μεταβάς μετὰ πολλῶν πατρικίων παρ' αὐτῇ τὴν ἐπιού-σαν τῆς στέψεώς του, προσεπάθησε νὰ τὴν πείσῃ ὅπως τῷ ἀποκαλύψῃ ποῦ ἔκρυπτε τοὺς θησαυροὺς της, ἄλλα τε πολλὰ ὑ-ποσχόμενος, καὶ ὅτι ἤθελε τῇ ἀφήσει πλήρη ἐλευθερίαν καὶ τὴν σεβασθῇ ὡς μητέρα του. Ἡ Εἰρήνη, καίτοι δικαίως δυσπιστοῦσα, δὲν ἠδύνατο νὰ πράξῃ ἄλ-λως· στραφεῖσα δὲ πρὸς αὐτὸν τῷ εἶπε.

— Ὅρφνην μὲ παρέλαβεν ὁ Θεὸς εἰς τὰς ἀγκάλας του καὶ μὲ ἀνεβίβασε παρ' ἀξίαν ἐπὶ θρόνου· δὲν λησμονῶ λοιπὸν τὴν πρώτην καταγωγὴν μου· τὴν καταστρο-φὴν μου ἀποδίδω εἰς τὰς ἀμαρτίας μου. Εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον, ὑποτάσ-σασθαι εἰς τὰς θελήσεις του, παραιτοῦμαι εἰς τὴν προστασίαν αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ἄς διαθέσῃ τὴν ζωὴν μου. Μίαν μόνην χάριν ζητῶ παρὰ σοῦ, νὰ μὲ ἀφήσῃς νὰ διέλθω τὸ ὑπόλοιπον τοῦ βίου μου ἐν μετανοίᾳ καὶ δακρύοις ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ Ἐλευ-θερίου, ἃ ἐγὼ ὠκοδόμησα.

Ὁ Νικηφόρος τῇ ἀπεκρίθη ὅτι ἤθελε τῇ παραχωρήσει πᾶν ὅτι ἐπεθύμει, ἂν καὶ αὐτὴ τῷ ἀπεκάλυπτε τοὺς θησαυροὺς της χωρὶς οὐδὲν νὰ κρύψῃ· ἀλλ' ἅμα ἐκείνης ἀποκαλυψάσης τὸ μέρος ἐν τῷ ὁποίῳ οἱ θησαυροὶ ἐκρύπτοντο, καὶ ὁ Νικηφόρος ἔ-λαβε κατοχὴν αὐτῶν, ἡ δυστυχὴς Εἰρήνη ἐπέμφθη εἰς τι μοναστήριον παρ' αὐτῆς κτισθὲν κατὰ τὰς νήσους τῶν Πριγγήπων. Ἐκεῖθεν πάλιν μετ' οὐ πολὺ ἐξωρίσθη εἰς Μιτυλήνην, ἐνθα κατεκλείσθη εἰς μονήρη φυλακὴν ἐν τῇ ὁποίᾳ οὐδενὶ ἐπετρέπετο νὰ εἰσέλθῃ. . . Ἡ ταλαίπωρος αὐτοκρά-τειρα ἡ ἄλλοτε ὑπερήφανος καὶ μεγαλο-πρεπὴς, τοσούτῳ περιπεφρονημένον καὶ ἔ-λκεινὸν βίον διήγαγεν ἐν τῇ ἐξορίᾳ ἐκείνῃ, ὥς τε σερουμένη καὶ αὐτῶν τῶν πρὸς τροφήν της ἀναγκαίων, ὑπεχρεοῦτο νὰ ἐργάζεται, καὶ ἐκ τοῦ ἐργοχείρου της νὰ πορίζηται τὰ πρὸς τὸν βίον. Μετὰ πλείστας δὲ δει-νοπαθείας, ἀπεβίωσε τῇ 9 αὐγούστου 802 εἰς ἡλικίαν πεντήκοντα ἐτῶν καὶ ἀφοῦ ἐβασίλευσε μετὰ τὴν τύφλωσιν τοῦ υἱοῦ της πέντε ἔτη· τὸ δὲ πτώμα αὐτῆς μεταφερθὲν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐτάφη εἰς τι μοναστήριον παρ' αὐτῆς τῆς ιδίας κτισθὲν.

ΕΛΙΑΜ. Ι. ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΗΣ, ΑΘΗΝΑΙ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000029526

